Angd 1772

T A X Æ
CANCELLARIÆ APOSTOLICÆ
ET
TAXÆ SACRÆ POENITENTIARIÆ APOSTOLICÆ.

Dat is,

SCHATTINGE

VANDE

Cancellarie en Penitentie-kamer vanden PAUS van Romen, gecollationeert, gedruckt ende geautentizeert (p.131.) nae 't exemplaer van LEO X. tot Romen anno 1514.

INSIGNIA

LEONIS X.

's HERTOGEN-BOSCH,
By STEPHANUS du MONT, Boeckvercooper. 1664.

EPIGRAMMA

Liquit Aventinas arces, Tarpeiaque Saxa,
Et debellatâ cætera in urbe Petrus.
Proque Petro subit ille Simon, regnatque per aras,
Et debellatâ regnat in urbe Simon.
Nescio quò navis captiva, Ecclesia quo se
Proripuit, Romæ est tale videre nihil.
Vendit sacra Simon, venditque prophana perinde,
Atque ita me Christus, omnia vendit, amet.
Non tutum est emere ista tamen: licet emeris auro,
Redditur à plumbi stemmate bulla gravis.
O Bullas, atque ô Romam, regemque Simonem!
Sacra emere, & Romæ vendere sacra licet?

Romæ scripsit

ULRICUS HUTTENUS.

DEDICATIE

Aen de

EDELE, GROOT-ACHTBARE HEEREN,

DE HEEREN SCHEPENEN GESWOOREN ende RADEN

der Stadt 's Hertogenbosch.

MYN HEEREN.

OM wel te oordeelen van de groote genade, die de Heere Godt bewijst aen landen ende steden, ontsteeckende aldaer het licht van het Euangelie der saligheydt in den bloede JESU CHRISTI; Soo is onder andere seer profijtelijck, dat wy oock somwijlen in vergelijckinge onse gedachten eens laten gaen over die ziel-verderffelijcke donckerheydt ende veelvuldige misverstanden van de Roomsche Kercke: insonder-

heydt soodanigh deselve in volle kracht zijn geweest eenige eeuwen achterwaerts, wanneer neffens de gunste van die alderdickste ende meer als tastelijcke duysternissen, een groot gedeelte vanden aerdtbodem beslaende, onder den naeme van de Christelijcke religie genoeghsaem een onwetende heydendom by het meerendeel gedreven wierde: ende soodanige versoeyselen d'overhandt hadden genomen, van welcker niet weynige, hedensdaeghs de verstandighste van die gemeynschap sich moeten schamen: oock alles wat mogelijck aenwendende, om de afgrijsselijcke gedachtenisse van sulcke grouwelen in vergetelheydt ter begraeffenisse te brengen. De bedieninge, welcke zijn soude van het Euangelie, was tot een koop-handel verworden. Waer van veele ende groote bewijsen zijn. Doch alsoo daer van oock eenige, niet juyst de meeste, maer evenwel seer merckelijcke staeltjens in dit

boeckjen voorkomen, 't welck uyt de handen der menschen by-nae ontdonckert was; soo hebbe my laten bewegen, omme 't selve nae d'oude druck van Romen ende Parijs onder de persse te brengen: tot gerief ende voldoeninge der gene, die geerne kennisse van saecken hebben. Ende also U Edele Groot-Achtbaerheden Haer betoonen ernstige ende yverige Voorstanders van de heylige waerheyt, ende rechtsinnige kercke onses Heeren, in dese Stadt, welcke voortijts geensins de minste is geweest onder de gene, die in dese onwetenheyt, ende blinde by-geloovigheyt versoncken lagen; soo hebbe wegen de betamelijckheyt my onderwonden aen U Edele Groot-Achtbaerheden dit werck op te dragen, versoeckende te mogen zijn ende blijven

Uwer Edele Groot-Achtbaerheden ootmoedige dienaer

S. du MONT.

PRÆFATIO

AD

PIUM ET CHRISTIANUM

LECTOREM.

EXhibetur tibi, *Lector amice*, *libellus*, *cujus sic habet inscriptio:* Taxæ cancellariæ Apostolicæ & Taxæ sacræ pœnitentiariæ. *Liber ille etsi hactenus fugit conspectum multorum, conspectu tamen & luce judicatur dignissimus pluribus de causis. Fœtus est ni fallor, Joannis XXII. pontificis Rom. (ad annum* 1316.) *aut eorum quos ille ei gignendo præfecerat : reformatus quodammodo more Romano ab iis, quibus seu Pius II, seu Leo X. id negotii commiserat; inque lucem editus est variis in locis, Romæ primum uti apparet, Anno* 1514, *apud Marcellum Silber in campo Floræ; mox Coloniæ Agrip.* 1515. *apud Gosuinum Colinium. ibidemque* 1523. *Parisiis, Anno* 1520. *apud Tossanum Denis in vico S. Jacobi ad crucem ligneam; Venetiis* 1584 *cum oceano juris, extatque tom.* 15. *part.* 1. *fol.* 368. *alibi. Sed nascentem*

suffo-

VOOR-REDE

Tot den

Godtſaligen ende Chriſtelicken

LESER.

VRiendelicke LESER, u wordt hier vertoont een boeckjen, wiens opſchrift aldus luydet: Taxe ofte ſchattinge vande Apoſtolicke Cancellarie ende pœnitentie-kamer. Dat boeck, alhoewel 't tot noch toe veelen niet voor oogen is gekomen, ſoo wordt 't nochtans om veele redenen ſeer waerdigh geoordeelt om in 't licht gegeven te worden. Het ſchijnt te zijn de vrucht van Joannes den XXII. Paus van Romen, (omtrent 't jaer 1316.) ofte van die, die hy over de geboorte van deſelve in ſijne nieuw opgerechte cancellarie geſtelt hadde. Deſelve is eenighſins op de Roomſche manier hervormt van die gene dewelcke of Pius II. of Leo den X. daer toe laſt gegeven hadde; ende is in 't licht gegeven op verſcheiden plaetſen, eerſt gelijck 't ſchijnt tot Romen 1514. by Marcellis Silber, op de plaets genaemt *Campus Floræ*; weynigh daernae tot Keulen 1515. by Goſuin Colin. ende aldaer oock in 't jaer 1523. Tot Parijs 1520. by Toſſain Denis inde S. Jacobs-ſtraet by 't houte cruys. Tot Venetien 1584. metten ocean der rechten, en is aldaer te vinden *tom.* 15. *part.* 1. *fol.* 368. ende elders. Maer de Autheuren ſelve

suffocare conati sunt ipsi authores, & in indice librorum prohibitorum, ex patrum concilii Tridentini authoritate, Hispaniarumque Regis & Ducis Albani decreto Leodii 1570 edito, inter primæ classis authores atro calculo notarunt. Et circumtulerunt in sinu conditum quibus editus erat, scriptores Apostolici, plumbistæ, Datarii, Bullarumque Magistri, ut nempe ad normam & præscriptum ejus taxæ, aliunde adventantes Romipetas ære suo emungerent. Quid plura? extiterunt quidam superiore, extantque etiamnum alii hoc nostro seculo Ægyptii, tenebrarum & caliginis amantes, qui hunc fœtum, quòd deformem videant, & cujus parentem meritò pudeat, à suis unquam in lucem editum pernegant, nosque mendacii, cum emptionis & venditionis ejus meminimus, insimulant. Sed ipsimet tamdiu erunt mendaces, quamdiu Taxa cancellariæ cum ejusdem regulis à Leone X. publicatis, Romæ ante Lutheri nomen auditum, & mox Parisiis impressa, supererit, & quorundam pontificiorum super ea re querelæ insonabunt auribus, ut illa Claudii Espensæi in Epist. ad Titum cap. 1. pag. 67. prostat, *inquit*, & in quæstu pro meretrice sedet, liber palam

ac

hebben 't werck eerst in 't licht komende, soecken te smooren, ende hebben 't in de regifter vande verboden boecken volgens 't besluyt van 't concilie van Trenten, en van den Koningh van Hispanien ende Hertogh van Alve tot Luyck in 't jaer 1570 uytgegeven zijnde, onder de autheuren vande eerste ordere verboden. Ende hebben 't in haeren boesem verborgen gedraegen die gene voor dewelcke 't uytgegeven was; namelick de Apostolijcke schrijvers, de lood-segelaers, Datarissen en Bulle-meesters, op datse volgens den regel ende voorschrift van 't selve, die van elders naer Romen komende van haer gelt souden ontlasten. Wat salmen meer seggen? Daer zijnder inde verleden eeuwe geweest, ende daer zijn noch in dese onse eeuwe sommige Egyptenaers, de duysternisse ende donckerheyt liefhebbende, dewelcke dit haer jongh, om datse sien dat 't selve mismaeckt, ende wiens een vader hem te rechte behoort te schamen, ont-kennen oyt vande haere in 't licht gegeven te zijn, ende beschuldigen ons van leugen, als wy van dese koopinge ende verkoopinge op-halen. Maer zy selven sullen soo lange leugenachtich zijn, als de Taxe vande Cancellarie met de regelen derselve, van Leo den X. gepubliceert tot Romen, eermen oyt van Luther gehoort hadde, ende weynigh daernae tot Parijs gedruckt zijnde, voorhanden sal zijn: ende soo lange de klachten van sommige pauselycke schrijvers over dese saecke in haere ooren sullen klincken, gelijck daer is die van Claud. Espensæus over den sendbrief *aen Tit. cap. 1. pag. 67. Daer is te koop,* seght hy, *ende zit als eene openbare hoer ter neeringh, een*

ac publicè hic impreſſus, & hodieque ut olim venalis, Taxa cameræ ſeu cancellariæ Apoſtolicæ inſcriptus, in quo plus ſcelerum diſcas licet, quam in omnibus omnium vitiorum ſummiſtis & ſummariis, & plurimis quidem licentia, omnibus autem abſolutio emptu-rientibus propoſita, parco nominibus, nam quod ait neſcio quis:

Nomina ſunt ipſo penè timenda ſono.

Mirum hoc tempore, hoc ſchiſmate, non ſuppreſſum tot tamque fœdorum, tamque horrendorum ſcelerum velut indicem adeo infamem, ut non putem in Germania, Helvetia, & ubicunque à ſede Romana defectum eſt, opus proſtare majore hujus ſcandalo. Adeo tamen non ſupprimitur ab eccleſiæ Romanæ faviſſoribus, ut tantorum ac talium facinorum licentiæ & impunitates, in facultatibus legatorum illinc huc venientium, bona ex parte innoventur atque confirmentur. *Et poſt enumerata crimina quorum impunitas pretio venditur;* Habeat, *inquit*, jam Roma pudorem, & tam nullius frontis criminum, omne genus catalogum proſtituere deſinat. *Paulo poſt citat ex Mantuano:*

Heu! Romæ nunc ſola pecunia regnat.

Hæc

boeck, 't welck opentlick hier (te Parijs) gedruckt is, en verkocht werdt, soo wel ten huydigen dage, als van oudts, genaemt Taxe vande kamer ofte Apostolijcke Cancellarie. In 't welcke ghy meer schelm-stucken soudet konnen leeren, als in alle sommieren van allerhande sonden, ofte biecht-boecken zijnde licentie aen seer veele, maer absolutie aen alle die graegh zijn om die te koopen, voorgestelt. Ick spare de naemen, want 't is waer 't gene seght ick weet niet wie:

De namen voorwaer, ick segh 't ront uyt,
Zijn afgrijselick door haer selfs geluyt.

Het is wonder, dat in desen tijd, by dese scheuringe, dit boeck, als zijnde een regifter van soo veele, soo vuyle en afgrijsselicke schelm-stucken, niet gesmoort is, om dat het is soo infaem ende eerloos, dat ick niet meyne, dat in Duytslandt, Swijtserlandt, ende waermen oock vanden Roomschen-stoel magh afgevallen zijn, eenigh boeck te koop is, in 't welck aen iemand grooter ergernisse soude konnen gegeven werden, als hierinne. Evenwel nochtans wordt het vande favoriten vande Roomsche kerck niet gesupprimeert, alsoo dat de Licentien ende quijtscheldingen van soo groote ende alsulcke boose stucken inde commissie-brieven vande Legaten van daer (van Romen) *herwaerts komende voor een goet gedeelte vernieuwt ende bekrachtight werden.* Ende naer eenige misdaden welcker vrylatinge om gelt verkocht wordt, verhaelt te hebben, seght hy: *Laet Romen haer nu schamen, ende laetse ophouden te koop te stellen 't naem-regifter van soo verscheide ende soo onbeschaemde misdaden.* Wenigh daernaer citeert hy uyt Baptist van Mantua dit versken:

Te Romen heeft het gelt sijn kracht,
Het heerscht alleen met volle macht.

Hæc Espensæus loco citato. Quàm igitur dignum sit, quàmque necessarium, hunc gladium veste latentem retegi, nemo vir bonus non videbit, si paginam unam aut alteram hujus libelli evolverit. Cur patres illi suum hunc fœtum latere voluerint, ex dictis obscurum esse non potest. Quia vero, quod animus præsagit, objecturi sunt, non suum esse hunc fœtum, ab aliis, à nobis, à typographo depravatum esse, ab hæreticis quos vocant suppositum, casu aut malitiâ oblatum vitium; cavendum esse duxi, & huic calumniæ prudenter occurrendum. Quapropter librum authenticum ex officina Marcelli Silber 1514. *Romæ in campo Floræ, unà cum regulis Cancellariæ Leonis X. & modo vacandorum beneficiorum, profectum, ex quo hic libellus ad verbum accuratissimè, & quàm optimâ fide exscriptus & typis exaratus est, Nobilissimis, Amplissimis, Clarissimisque Dominis IX-Viris Sylvæducensibus offerendum censui, eosque rogandos, ut pro ea quâ pollerent authoritate, hujus exempli per quosdam è cœtu suo ad hoc deputatos, relegendi & cum autographo, ad publicam ei fidem faciendam, conferendi provinciam, quod infra pag.*131. *factum vides, suscipere haud gravatè dignarentur. Ne autem hoc tantum tibicine nos stare*

Dit zijn de woorden van Espensæus. Hoe dienstigh en nootsaeckelick het dan zy, dat dit sweert onder de kleederen verborgen zijnde ontdeckt werde, sullen alle goede mannen, naer datse een pagine ofte twee van dit boeckjen sullen doorbladert hebben, lichtelick konnen sien. Waeromme dese vaders gewilt dat dese haere vrucht soude schuylen, is uyt 't voorseyde klaer. Maer om datse, gelijck 't gemoedt ons voorseght, sullen voorwerpen, dat dit niet van hare geboorte is, dat het van andere, van ons, vanden drucker vervalscht, vande ketters, gelijckse die noemen ondergesteecken, ofte dat het by geval, ofte door boosheyt soude mogen geschonden zijn; hebbe ick goet gevonden om op mijne hoede te zijn, ende dese lasteringe in 't begin voor te komen. Dieswegen ick 't autentique-boeck uyt den winckel van Marcellis Silber 1514 tot Romen in campo Floræ, uyt het welck dit boeckjen van woordt tot woordt sorghvuldighlick ende ter goeder trouwe uytgeschreven ende gedruckt is, noodigh geacht hebbe den wel-Ed: Eerentv: ende Hooghachtb. Heeren, mijn Heeren Schepenen der Stadt 's Hertogenbosch te doen presenteren, ende haere wel-Ed: Eerentv: ende Hoogh-achtb. te bidden, datse eenige Leden uyt haer collegie, met vollen last om dit boeckjen tegens 't autentique te overlesen, te conferen ende te authentiseren, gelijck gy onder pag. 131. siet geschiet te zijn, geliefden te deputeren. Maer op dat die gene, denwelcken alles verdacht is, 't welck hem hare censur niet onderwerpt, niet souden meynen,

existiment illi, quibus suspectum omne illud quod limam eorum censoriam refugit, ad manus quoque est exemplar Parisiense anni 1520 *apud Tossanum Denis, cum privilegio ad triennium, ex hoc vide excerpta quædam hîc fol.* 112. *eo etiam usi viri Clarissimi, Franciscus Hotomannus in bruto fulmine* fol. 82. *Petrus Molinæus in novit. papismi* edit. Vesal. Germ. fol. 55. *Rivetus in Cathol. orthodoxo* tract. 3. quæst. 13. pag. 97. *Drelincourt in mysterio iniquit.* pag. 91. *Jacobus Focanus in extracto Romano-Cathol.* cap. 13. pag. 136. *Theodorus Simonis de statu papatus* fol. 167. *alii. Utrumque hoc, & Romanum & Parisiense exemplar quoque visum est ad tempus aliquod deponi, & asservari domi* Stephani du Mont, *civis & bibliopolæ Silva-ducensis, ut siqui bonâ fide volent, videant; Siqui negent, videntium fide confutentur. Huic libello ob argumenti similitudinem adjunctum est diploma, indulgentiarum ejusmodi, quarum occasione Martinus Lutherus ad annum superioris seculi decimum-septimum, sese nundinationibus emissariorum Leonis X. opposuit. Ut autem hic libellus simul inserviret usui eorum qui linguæ latinæ in Belgica nostra sunt ignari, visum est eum vernaculè, quoad ejus fieri*

 potuit,

wy alleen met desen stock gingen springen, soo is 't dat wy mede by der handt hebben een exemplaer gedruckt tot Parijs in 't jaer 1520 met privilegie voor 3. jaren; uyt dit siet hier eenige extracten fol. 112 't selve hebben mede gebruyckt de volgende seer vermaerde mannen: Francois Hotoman in bruto fulm. *fol.* 82. P. du Moulin, inde nieuwigheyt des Pausdoms inde hooghduytsche editie van Wesel *fol.* 55. Rivet inden rechtsinnigen Catholijck. *tract.* 3. *quæst.* 13. *fol.* 97. Drelincourt inde verborgentheyt der ongerechtigheyt *pag.* 91. Jacob Focanus inde ontdeckinge des Pausdoms c. 13. *pag.* 136. Theod. Simonis vanden staet des Pausdoms *fol.* 167. ende andere meer. Dese beyde, soo 't Roomsche als 't Parische exemplaer heeft ons oock goet gedacht eenigen tijdt-langh te laten berusten, ende bewaert te worden ten huyse van *Stephanus du Mont*, borger ende boeckverkooper binnen de Stadt 's Hertogenbosch, ten eynde, indien eenige deselve ter goeder trouwe begeeren te sien, die mogen sien. Indien eenige 't selve ontkennen, op 't woort van die, dewelcke het gesien hebben, mogen overtuyght werden. By dit boeckjen is van wegen de gelijckheyt van materie by-gevoeght een copie van alsulcke aflaeten, door dewelcke Martin Luther occasie gekregen, om hem in 't jaer 1517 te stellen tegens de aflaets-predickers van Leo den X. Maer op dat dit boeckjen mede soude dienen den genen dewelcke in ons Nederlandt inde latijnsche tael onervaren mochten zijn, heeft ons goet gedacht 't selve soo veel als mogelick, in onse moederlicke tael over te setten,

potuit, interpretari, & Belgicum textum latino respondentem, ex adverso, seu ad latus ejus, interjectis columnis, adjicere. Subjunximus ei præterea monetæ in curia Romana valorem, vocumque quarundam obscurarum, quæ ob barbariem, quam redolent, interpretationem vernaculam vix admittebant, explanationem. In qua re magno nobis adjumento fuit vir Clarissimus Laurentius Banck Jurisconsultus Franequeriensis, qui cum ipse coronationis Innocentii X. *actui Romæ interfuisset, Romanensiumque arcana diligentissimè perrimatus fuisset, in Belgicam nostram redux, Anno* 1651 *edidit, & notis illustravit* Taxam *Cancellariæ & pœnitentiariæ Romanæ, ex manuscripto cujus sibi copiam factam deprædicat à R. D. Johan. Baptista Sibon, patre Monacho Bernardino & collegii Romani lectore. Ne longius abeam, te, benevole lector, rogatum volo, ut istud opusculum bonâ fide in lucem editum, accipias optimâ, eoque utaris ad artes satanæ, quarum hic specimen habes, cognoscendas, ad declinandum malum & constabiliendum bonum, in fide & salute tuâ, per ædificationem quæ est in* Christo Jesu. *Amen.*

Soli Deo gloria.

ten, ende den nederlandtſchen text metten latijnſchen over-een-ſtemmende, recht tegens over, ofte aen een zijde, een Colomme tuſſchen beyde komende, daer by te voegen. Wy hebben noch daer-by gevoeght de valeur, ofte waerdye vande munte in het hof van Romen, ende de uytlegginge van eenige donckere woorden, dewelcke van wegen de verbaſtaertheyt, daerſe eenen geur nae hebben, naulix in onſe moederlicke tael konden overgeſet werden. In deſe ſaeck heeft ons tot een groot behulp geweeſt, de ſeer vermaerde rechtsgeleerde Laurentius Banck profeſſor tot Franequer, dewelcke als hy ſelve inde krooningh van Innocentius den X. binnen Romen tegenwoordigh was geweeſt, ende de Roomſche verborgentheden nauwkeurigh doorſnuffelt hadde, te rugh komende in ons nederlandt, in 't jaer 1651. uytgegeven heeft, ende met aenteyckeningen verklaert de Taxe, ofte ſchattinge van de Cancellarie ende penitentie-kamer van Romen, uyt een boeck met de handt geſchreven, 't welck hy ſegt hem ter hant geſtelt te zijn van R. D. Joh. Baptiſta Sibon Monnick vande ordere S. Bernard, en Lecteur van 't collegie van Romen. Op dat ick niet verder gae, wil ick u, goetgunſtige Leſer, gebeden hebben, dat gy dit boeckjen ter goeder trouwe in 't licht gegeven zijnde, mede ter goede trouwe wilt aen-nemen, ende 't ſelve gebruycken om de liſten des duyvels, waer gy hier een ſtaeltjen van hebt, te erkennen, om 't quade te vermijden ende 't goede te beveſtigen in het geloove ende ſaligheyt, door de ſtichtinge dewelck is in Chriſto Jeſu. *Amen.*

**

Alleen Godt de eer.

Querela Abbatis Urſpergenſis de Curia Rom. in vita Philippi Barbaroſſæ *Imperat. ad annum* 1198. *in hiſt. fol.* 321.

FActa eſt hæc abuſio, ut fieret quaſi portentum multarum abuſionum, quæ ſubſecutæ ſunt in terris. Vix enim remanſit aliquis Epiſcopatus, ſive dignitas Eccleſiaſtica, vel etiam parochialis eccleſia, quæ non fieret litigioſa, & Romam deduceretur ipſa cauſa, ſed non manu vacua. Gaude Mater noſtra Roma, quoniam aperiuntur cataractæ theſaurorum in terra, ut ad te confluant rivi & aggeres nummorum in magna copia. Lætare ſuper iniquitate filiorum hominum, quoniam in recompenſationem tantorum malorum datur tibi precium. Jocundare ſuper adjutrice tua diſcordia, quia erupit de puteo infernalis abyſſi, ut accumulentur tibi multa pecuniarum præmia. Habes quod ſemper ſitiſti, decanta canticum, quia per malitiam hominum, non per tuam religionem orbem viciſti. Ad te trahit homines, non ipſorum devotio, aut pura conſcientia, ſed ſcelerum multiplicium perpetratio, & litium deciſio, precio comparata.

De

De klachte van den Abt van Urspergen over den Staet van 't Roomsche Hoff, in 't leven van den Keyser *Philippus Barbarossa*. Anno 1198. in sijne hist. fol. 321.

D*Aer is ontstaen een groot misbruyck, alsoo dat 't wierde gelijck eenen grouwel van veele abuysen, de welcke gevolght zyn op aerden. Want naeuwelick isser overgebleven eenigh Bisdomme, ofte kerckelicke waerdigheyt, over de welcke men niet procedeerde, ende 't proces naer Romen gesleept wierde, maer niet met ledighe handen. Verblijdt u heylighe moeder de kerck, om dat geopent worden de sluysen der schatten op aerden, op dat na u toe mogen vloein beecken en hoopen van gelt, in grooten overvloet. Verblijdt u over de godtloosheyt vande kinderen der menschen, om dat u tot vergeldinge van groote sonden prijs betaelt wort. Weest vrolick over u medehelpster de tweedracht, om datse uytgeberslen is uyt den put des afgronts, op dat u opgehoopt souden worden vele belooningen van gelt. Nu hebt gy daer gy altijt nae gedorst hebt. Singht nu een lofsangh, om dat gy de werelt, niet door uwe godsdienstigheyt, maer door uwe boosheyt overwonnen hebt. Tot u werden de menschen getrocken, niet door haere aendacht, ofte suyvere conscientie, maer door 't bedrijf van veelvuldige schelmstucken, ende door decisie van processen door gelt te weege gebracht zynde.*

Jesaiæ

O alle ghy dorſtige, komt tot de wateren; ende ghy die geen gelt en hebt, komt koopt ende etet, jae komt koopt ſonder gelt, ende ſonder prijs wijn ende melck. Waerom weeght ghy-lieden gelt uyt voor het gene dat geen broodt en is? Ende uwen arbeydt voor 't gene dat niet verſaedigen en kan? Hooret aendachtelijck nae my, ende etet het goede, ende laet uwe ziele in vettigheyt haer verluſten.

Taxæ Cancellariæ Apostolicæ incipiunt

Et primo de gratiis expectativis.

EXpectativa ad unum beneficium pro præsente, gratiosa taxatur groff. xij.

Executoria groff. x.

Ad duo beneficia gratiosa groff. xiij.

Executoria g. xj.

Et ad plura beneficia pro quolibet addantur g. ij.

Ad beneficium cujuscunque taxæ pro clerico sæculari addantur g. iiij.

Et si religiosus habuerit expectativam, ultra unum beneficium, pro quolibet addantur g. iiij.

Et si in prædictis gratiis fuerit clausula anteferri, vel prærogativa ad instar familiarium papæ, vel alterius, addantur g. xxv.

De Taxen ofte Schattingen van de Apostolijcke Cancellarie (schat-kamer) beginnen.

Eñ eerstelick van de uyt gunst verleende Expectantie.

DE Expectantie ofte verwachtbrief tot een probende voor een tegenwoordige gunstlick verleent wort getaxeert gr. 12.

Een Executoriaelbrief g. 10.

Tot twee beneficien gunstlick verleent groff. 13.

Een Executoriaelbrief g. 11.

Ende een Executoriaelbrief tot meerdere beneficien / dat voor yder by geleght werden g. 2.

Dat by een beneficie van allerley taxe / voor een wereltlick Klerck by gelegt worden g. 4.

Ende indien die geestlicke persoon is hebbende de expectantie meer dan tot een beneficie/laet voor elck toegelegt worden g. 4.

Ende indien in de voorseyde gunstbrieven is de clausule van voortocht / ofte voorrecht / op de manier der vrienden van de Paus/ofte van een ander g. 25.

Pro Religiosis cum translatione addantur g. ij.

Si dispensetur super defectu ætatis in eisdem litteris quo ad beneficium curatum, pro uno addantur g.iiij.

Pro duobus annis addantur g. vj.

Et pro quolibet anno ultra addantur g. ij.

Si fuerit clausula, quamprimum fuerit legitimæ ætatis, tunc propter laborem scribendi addantur g. ij.

Si super defectu ætatis, quo ad præbendam Cathedralis Ecclesiæ cum derogatione regulæ addantur g. ij.

Narrando regulam cancellariæ g. ij.

Si super defectu natalium quo ad effectum gratiæ addantur g.v.

Si derogetur statutis Ecclesiæ addantur g. v.

Voor geestlicke persoonen mette verplaetsingh g.2.

Indien daer ghedispenseert wordt over minder-jarigheyt in deselve brieven / soo veel aengaet 't beneficie verplicht met sorge der zielen/ voeght daer by g.4.

Dat voor twee jaren daer by gevoeght worden g.6.

Ende dat voor elck jaer daer en boven by gevoegt worden g.2.

Indien daer by is de clausule/ soo drae hy sal hebben sijnen behoorlicken ouderdom/ salmen daer by voegen voor den arbeydt van schrijven g. 2.

Indien daer gedispenseert wordt over een prebende van een Cathedrale Kerck met inbreuck van den regel/ voeght daer by g.2.

Voor 't verhaelen van den regel der Cancellarie g.2.

Indien daer gedispenseert wordt over 't gebreck van onwetlicke geboorte / soo veel de werckingh van de gratie aengaet datter by gevoegt worden g. 5.

Indien de insettinge der Kercke intrest daer by komt te lijden / dat men daer by voege g. 5.

Et si gratia expectativa fuerit ad præstimonia unius, duorum trium &c. addantur g.iiij. vel j.

Ende indien die vergunst-brieven sullen zijn tot pensioenen van een / twee / drie &c. laet daer by gevoegt werden g.4. ofte 1.

Et si expectans obtineat alia beneficia pro quolibet addantur g. j.

Indien de expectant meer beneficien verkrijght / dat hy voor elk daer by legge g.1.

Et si beneficia essent magni valoris, pro quolibet addantur groff.ij.

Ende indien de beneficien mochten wesen van groote waerdye / laet voor elck bygevoegt worden g.2.

Et si narretur dispensatio ad incompati. In *non obstan.* addantur g.iiij.

Ende indien de dispensatie verhaelt wordt in 't formulier. Non obstante laet daer by gevoegt worden g.4.

Et si concedatur de novo clausula permutandi addantur g. x.

Ende indien op 't nieuw ververleent wordt de clausule van te mogen verwisselen / voegt daer by g. 10.

Si narratur dispensatio super defectu natalium ad plura, vel ad quæcunque &c. addantur g. iiij.

Indien daer verhaelt wort de dispensatie over 't gebreck van onwettelicke geboorte tot meer / of tot allerley beneficien &c. voeght daer by g.4.

Si concedatur expectativa Episcopo vel Abbati, taxetur ut supra: & addantur pro quolibet beneficio g. ij.

Indien daer een Bisschop ofte Abt vergunt wordt de expectantie / sulcks worde geschat als boven ende voor elck beneficie worden daer by gevoegt g.2.

Si cum clausula anteferri, vel alia prærogativa taxetur ut sup.

Indien dat geschiet mette clausule van voortocht ofte voorrecht / gelijck boven.

Et si in prædictis casibus gratia fuerit ad dignitates personatus &c. addantur g.ij.

Quod expectans in assecutione beneficiorum præferatur nominatis per ducem. g.xxvj.

Et si mandatur, quod literæ valeant perinde ac si sub datis kal. Januarii &c. addantur g.iiij.

Ende indien in de voorseyde gevallen de gratie mochte sijn totte waerdigheden van persoonaetschap datter by gevoegt worden g. 2.

Dat den expectant in 't verkrijgen van de beneficien voorgetrocken worde den genen die den Hertogh mocht op de nominatie gestelt hebben g.26.

Ende indien daer belast wort/ dat de brieven een sulcke kracht sullen hebben / als dewelcken verleent sijn op Nieuwe jaers dagh & cæt. noch g.4.

II.

Pro Absentibus.

PRo absente ad unum beneficium simpliciter groff. xx.

Et pro quolibet alio beneficio addantur. g.ij.

Et in reliquis ut supra.

Extensio gratiæ expectativæ ad unum aliud beneficium. g. xx.

Si ad plura, addantur pro quolibet beneficio g. ij.

Et cum prærogativis addantur g. xxv.

II.

Voor de afwesende.

VOor een afwesende tot een beneficie simpelicken groff. 20.

Ende voor elck ander beneficie daer en boven g.2.

Ende in de rest gelijck als boven.

De uytbreydinghe van de expectative gunst tot een ander beneficie g.20.

Indien deselve is tot meer andere beneficien / laet voor elck by gelegt worden g.2.

Ende met 't voorrecht / laet daer by gevoeght worden g. 25.

Ad

Ad instar descriptorum addantur g.xxx.	Indiense is op de manier van de afgeschrevene g.30.
Mutatio Collationis gratiosa g. xij.	De gunstbrief van veranderinge van Collatie g.12.
Executoria g. x.	Een executoriaelbrief g.10.
Revalidatio gratiæ, si dimittat beneficium acceptatum g. xx.	De vergoedinge van gratie/ indien hy het aengenomen beneficie laet vaeren g.20.
Si vero retineat beneficium acceptatum addantur g.ij.	Maer indien hy 't beneficie komt te behouden noch g.2.
Et cum prærogativis addantur g. xxv.	Ende mette voorrechten/ laetter by gelegt werden g.25.
Et si absolvatur ab excommunicatione ad cautelam addantur g.ij.	Ende indien hy geabsolveert werdt van den ban/ tot verhoedinge daerenboven g.2.
Et si in aliquo prædictorum casuum daretur clausula, *motu proprio*, addantur g. iiij.	Ende indien in een van de voornoemde gevallen gegeven wierde de clausule/door eygen drift. noch g.4.
Si *non obstan.* habeantur pro expressis, ad. g.x.	Indien niet tegenstaende;datse voor uyt gedruckte gehouden worden/ voegt daer by g.10.
Specialis reservatio canonicatus & prebendæ, in duabus litteris cum derogatione aliarũ gratiarum gratiosa g.xxx.	Een speciale ende besondere reserve van een Canonicaat ofte probende / begrepen in twee brieven / met te rugstellinge van andere gratien/gunstlick verleent g.30.
Executoria g. xx.	Een executoriaelbrief g.20.
Et pro quolibet alio beneficio reservato addantur g. v.	Ende voor elck ander gereserveert beneficie/ laet daer by gevoegt werden g. 5.

III.

De beneficiis vacantibus.

Litteræ de beneficio non reservato pro præsente vel absente taxentur ad. groff. xx.

Pro reservatione generali addantur g. ij.

Et si curatum fuerit, & dispensetur super defectu ætatis juxta numerum annorum pro quolibet anno g. ij.

Et si prius dispensatum fuerit, & narretur dispensatio hujusmodi, puta ad plura, vel ad quæcunque addantur g. iiij.

Si vero dispensetur super defectu natalium ad. g. iiij.

Si detur clausula permutandi quam in alio non habuerat addantur g. x.

Et pro quolibet, *non obstante*, addantur g. j.

Si fuerit canonicatus &

III.

Van de vacante Beneficien.

De brieven voor een beneficie niet gereserveert zijnde voor den tegenwoordigen of afwesenden wort geschat groff. 20.

Voor de generaele reserve daerenboven g. 2.

Ende indien het verplicht is met zielsorge/ ende gedispenseert wort over minderjaerigheydt/ volgens 't getal van jaeren/ voor elck jaer g. 2.

Ende indien eerst gedispenseert mochte zijn/ ende dusdanige dispensatie verhaelt wert/ te weten tot meer of allerley beneficien/ daer enboven g. 4.

Maer indien gedispenseert wert over onwettelicke geboorte/ laet daer by gevoegt worden g. 4.

Indien daer gegeven wert de clausule van te mogen 't selve verwisselen/ die hy in 't andere niet hadde gehadt voegt daer by g. 10.

Ende voor elcke reyse daer by te setten/ de clausule/ niet tegenstaende noch g. 1.

Indien 't is een Canonicaet pre-

prebenda, & derogetur consuetudini optandi, addantur g. v.

Et si *non obstante*, narretur dispensatio concessa ad incompatibilia addantur gros.iiij. alias v.

Si vero in impetratione dispensetur de novo ad duo curata, addantur g. xxx.

Et pro tertio incompatibili addantur g. xxxv.

Ita tamen quod mitius agatur cum graduato, quam non graduato circa dispensationes.

Super defectu natalium ad canonicatum & prebendam in Ecclesia cathedrali g. xviij.

Si plura beneficia in eisdem litteris impetrantur, pro primo g. xx.

Et pro quolibet alio addantur g. ij.

Si fuerit beneficium regulare, ita quod detur tran-

ofte probende / ende de gewoonte van te kiesen te rugge gestelt wert / voegt daer by g. 5.

Ende niet tegenstaende / indien daer verhaelt werdt de dispensatie verleent zijnde tot beneficien niet konnende met malkanderen bestaen. Datter by geleght werden groś. 4 anders 5.

Maer indien in 't verkrijgh op 't nieuw gedispenseert wordt tot twee beneficien met zielsorge. noch g. 30.

Ende voor 't derde niet konnende met de andere bestaen g. 35.

Alsoo nochtans datter sachter gehandelt worde met een geoordende persoon / als niet geoordende / omtrent de dispensatien.

Over onwettelicke geboorte tot een Canonicaet ende prebende in een Cathedrale kerck. g. 18.

Indien daer meer beneficien verkregen worden in eenen brief / sal voor 't eerste betaelt worden g. 20.

Ende voor elck ander daer en boven g. 2.

Indien 't beneficie is van een Clooster persoon / alsoo dat met eenen verleent werdt

ſlatio addantur g. ij.	verplaetſinge daer en boven g. 2.
Si excedat ultra uſque ad. CC. pro quolibet centenario addantur g. ij.	Indien 't te boven gaet / tot twee hondert toe / ſullen voor elck hondert daer by gedaen worden g. 2.
Et ſi fuerit prioratus conventualis parvi valoris de triginta vel quadraginta uſque ad centum taxetur ad. g. xxvj.	Indien 't is een priorſchap van een convent van kleyne waerdye / van dertigh of veertigh tot honderden toe / laet 't geſchat worden op g. 26.
Et ſi fuerit magiſtratus ordinis caput *de mercede*, vel alius taxetur ad. g. xxx.	Ende indien de Magiſtraet is 't hooft van de ordere de Mercede, ofte van een andere tot g. 30.
Si vero fuerit monaſterium virorum parvi valoris uſque ad L. fl. orenorum ſummam, taxetur ad. g. xxx.	Maer indien 't is een Mans Clooſter van kleyne waerdye totte ſumma van vijftigh florijnen / wort geſchat op g. 30.
Si vero fuerit monaſterium mulierum ejuſdem valoris g. xxv.	Maer indien 't is een Vrouwen Clooſter van de ſelve waerdye g. 25.
Si autem excedant quinquaginta taxentur ad g. xL.	Maer indienſe de ſumma van vijftigh florijnen te boven gaen g. 40.
Monaſteria vero virorum excedentia ſummam centum florenorum, quando per ſupplicationem expediuntur ad g. L.	Maer de Mans Clooſters te boven gaende de ſumma van hondert florijnen / wanneerſe door requeſte uytgemaeckt worden / tot g. 50.
Alia vero beneficia conventualia, & præceptoriæ generales magni valoris, gratioſa g. xviij.	Maer andere Clooſter beneficien ende generale præceptorien van groote waerdye g. 18.

Executoria g. xvj.

Et ſi in litteris monaſteriorum & Magiſtratus &c. diſpenſetur cum illegitimo addantur g. x.

Si ſuper ætate addantur g. x.

Si in litteris addatur clauſula, quod non amoveatur ad nutum addantur g. vj.

Hoſpitale vacans g. xvj.

In hoſpitalibus magni valoris habeatur reſpectus in taxa ut ſup.

Si beneficium de novo inſtituatur de bonis alicujus teſtatoris, & poſtea mandetur conferri in eiſdem litteris, taxetur ad g. xxv.

Et ſi in beneficialibus detur abſolutio ad cautelam addantur g. iiij.

Item in litteris novæ proviſionis, vel mandati de providendo, *vel ſi neutri*, *aut ſurrogationis*, habeatur reſpectus ad narrationem; & eximi-

Een executoriaelbrief g. 16.

Ende indien in de brieven van Cloosters ofte Magiſtraet etc. gediſpenſeert wert met een onwettelicken g. 10.

Indien daer gediſpenſeert wort over minderjarigheyt g. 10.

Indien in de brieven daer by gevoegt wort de clauſule/ dat hy niet naer believen gedeporteert werde/ noch g. 6.

Een Hoſpitael vacant zijnde g. 16.

In de Hoſpitaelen van groote waerdye moetmen reſpect draegen in de ſchattinge/ gelijck boven.

Indien 't beneficie eerſt nieuw ingeſtelt wert/ uyt de goederen van eenigh Teſtateur/ ende daer belaſt wert op yemandt geconfereert te werden in den ſelven brief op g. 25.

Ende indien in de beneficiebrieven verleent wort abſolutie tot verhoedinge/ daer en boven g. 4.

Item in de brieven van nieuwe verſorginge/ ofte van laſt om ſich te verſien etc. ende den arbeyt ſal getaxeert worden nae 't getal der regulen ofte linien/ als

tur labor per computnm linearum; ut inferius declarabitur.

Item si dispensetur in littera provisionis monasterii, vel magistratus, quod possit succedere genitori in monasterio, seu magistratu, addantur g. xxx. xL. vel L. juxta provinciam ubi monasterium vel magistratus consistit: nam in Anglia plus taxantur, ant Francia, Hispania, Italia, vel Alamania, quam in Hybernia, vel insula Corsice aut Sardinia, vel Albania

Pro Clausula advocationis causæ addantur g. ij.

Pro extinctione litis addantur g. vj.

Et si gratia, *si neutri, vel surrogationis* fuerit super monasterio virorum taxetur ad. g. xxxv.

Super monasterio mulierum taxetur ad. g. xxxvj.

Pro beneficiis excedentibus C C. floren: in gratia *si neutri vel surrogationis*, habeatur respe-

onder sal verklaert worden

Item indien daer gedispenseert wert in een brief van provisie van een Klooster/ ofte Magistraet/ dat yemand mocht volgen in de stede van sijn Vader in een Klooster ofte Magistraet/ laet daer by gevoegt worden gros. 30. 40. ofte 50. na de provincie in de welcke 't klooster ofte Magistraet is: want in Engelandt/ Vranckrijck / Hispanien/ Italien / of Duytslandt/ wordense hooger geschat als in Yerlandt / Corsicen/ Sardinien / ofte Hongarien.

Voor de clausule/van de voorspraeck des proces / laet by gevoegt werden g. 2.

Voor afschaffinge of casseringh des proces g. 6.

Ende indien de gunste: si neutri, vel surrogationis is over een Mans Klooster/ wortse geschat op g. 35.

Over een Vrouwen Klooster/ wortse geschat op g. 36.

Voor de beneficien te boven gaende twee hondert flor: in de formule. si neutri vel surrogationis, datter gelijck

ctus

ctus ut supra ad valorem.

Si beneficium vacet ex causa permutationis, gratiosa g. xij.

Executoria g. x.
Pro littera concessionis permutationis g. xL.
In dispensationibus, & *non obstan,* observatur ut supra.

boven opsicht wordе genomen op de waerdye.

Indien 't beneficie vacant is/ ter oorsaeck van verwisselinge/ gunstelicken verleent g. 12.

Een Executoriaelbrief g. 10.
Voor een brief om de verwisselingh toe te laten g. 40.
In de dispensatien / ende formulier: wert onderhouden als boven.

I V.

De pensionibus & Erectionibus.

Litteræ persionum super fructibus monasteriorum vel Ecclesiarum cathedralium gratiosa groff. xvj.
Executoria g. xiv.
Litteræ aliarum pensionum gratiosa g. xij.

Executoria g. x.
Littera pensionum duorum millium librarum Turonensium per Clementem vj. in duabus villis in diœcesi patriarchæ Alexandrini olim Episcopi Parisiensis, gratiosa g. L.

I V.

Van pensioenen en oprichtingẽ van benificien.

Brieven van pensionen/ over de inkomsten van kloosters ende cathedrale kercken / upt gunste verleent groff. 16.
Een Executoriaelbrief g. 14.
Brieven van andere pensionen upt gunste verleent g. 12.
Een Executoriaelbrief g. 10.
Een brief van pensionen/ van twee duysent ponden turnoys door Clemens den 6. in twee dorpen in 't Bisdom van den Patriarch van Alexandrien/ eertijdts Bisschop van Parijs upt gunste verleent g. 50.

Exe-

Executoria g. Lij.

Si fiant erectio & collatio simul in una littera. g. xxx.

Et Attende quod in libro Joannis xxij. reperitur, quod litterę pensionis duorum milium librarum concessæ per Clementem vj. in duabus bullis fuerunt taxatæ ad. g. L. & Lij.

Si erigatur aliquod beneficium in dignitatem, & conferatur in eadem littera taxetur littera ad. g. xxxv.

Et si plures dignitates seu plura beneficia erigentur, & diversis personis conferri mandentur in eisdem litteris, pro quolibet beneficio addantur g. iiij.

Forma juramenti pro dignitate majori principali ac conventuali g. vj.

In libro Joannis xxij. reperitur taxata ad. g. xiij.

Een Executoriaelbrief g. 52.

Indien de oprichtinge ende collatie te gelijck geschiet in eenen brief g. 30.

Ende merckt aen / dat in 't boeck van Joannes den 22. gevonden werdt / dat de brieven van twee duysent ponden verleent zijnde door Clemens den 6. in twee bullen getaxeert zijn geweest op g. 50. en 52.

Indien eenigh beneficie verheven wert tot eē waerdigheyt / ende geconfereert wert in den selven brief / wordt den brief geschat op g. 35.

Ende indien meer eerampten ofte beneficien opgerecht werden / ende in de selve brieven belast wert / om deselve op verscheiden persoonen te confereren sullen daer-en-boven getelt worden g. 4.

Een formulier van eedt voor een groot / principael ofte kloosterlicke waerdigheyt g. 6.

In het boeck van Joannes den 22. wordtse gevonden geschat te zijn op g. 13.

V.

De novis provisionibus.

LItteræ novæ provisionis, cum abilitatione in eisdem g.xxij.

Littera abilitationis seorsum taxetur secundum consuetudinem g. xvj.

Item littera absolutionis a Simonia taxetur g.xvj.

Item pro *motu proprio* addantur. g. iiij.

Pro clausula, *quod non obstante beneficiales habeantur pro expressis* &c. & addantur propter respectum ut supra g.x.

Littera in forma, *Cupientibus*, pro religioso g. xij.

Et si in eadem petatur absolutio addantur g.iiij.

V.

Van nieuwe provisien.

BRieven van nieuwe provisie/ met bequaemmakinge in de selve brieven g.22.

Den brief van bequaemmakinge a part/wordt geschat naer gewoonte op g. 16.

Item een brief van absolutie van Simonie wort getaxeert g.16.

Item voor dat daer by gevoegt wort/motu proprio, noch g. 4.

Voor de clausule / quod non obstante &c. ende daer worden uyt respect gelijck boven by gevoegt g. 10.

Een brief inde forme/Cupientibus voor een geestlicke persoon. g. 12.

Ende indien in de selve begeert wort absolutie / noch g.4

VI.

De beneficiis vacaturis.

LItteræ de beneficio vacaturo per pro-

VI.

Van beneficien sullende vacant vallen.

EEnen brief/ over een beneficie sullende vacant valmo-

motionem ad Ecclesiam cathedralem, vel ad monasterium, vel per assecutionem alterius beneficii, & sic de similibus gratiosa g. xij.

Executoria g. x.

In *non obstante*, & dispensationibus & absolutione ad cautelam observetur ut supra

Item in vacaturis pro absentibus g. xx.

Super beneficio vacaturo per professionem emittendam, per ingressum religionis, & per matrimonium contrahendum observetur ut supra.

Super beneficio vacaturo per privationem faciendam. g. xxvj.

Et si mandetur quis declarari privatus propter adhæsionem antipapæ, quia prolixior est narratio, addatur ad taxam secundum computum linearum.

Super beneficio vacaturo per resignationem faciendam g. xx.

len door promotie tot een Cathedrale Kerck / ofte Clooster/ ofte door verkrijging van een ander beneficie/ ende soo van der gelijcke/uyt gunste verleent g. 12.

Een Executoriaelbrief g. 10.

In 't formulier / non obstante, ende dispensatien ende absolutie tot verhoedinge/ worde onderhouden als boven

Ock in de beneficien sullende vacant vallen door de afwesende g. 20.

Aengaende 't beneficie sullende vacant vallen door professie/ door in een klooster te gaen/ende door den houwelicken staet aen te gaen/ laet onderhouden werden als boven

Over een beneficie sullende vacant vallen door een ander daer van te berooven. g. 26.

Ende soo yemant belast wort/ verklaert te worden een privee persoon / om dat hy eenen valschen paus aenhanght / om dat die narree wat langh valt / laet 't geschat werden naer 't getal der linien ofte regulen.

Over een beneficie sullende vacant vallen door resignatie g. 20.

Hic

Hic diminuitur taxa, quia communiter taxabatur g. xxxvj.

Hier wordt de taxe vermindert/ om dat het gemeynelick geschat wierde g. 36.

Et si in eisdem litteris mandetur reservari pensio. g. xxxij. alias xij.

Ende indien in de selve brieven belast werdt dat men de pension sal behouden g. 32. anders 12.

Et si mandetur reservari pensio propter cessionem faciendā in partibus litis & causæ, propter narrationem addantur groff. Secundum computum linearum.

Indien daer belast wordt dat men de pension sal reserveren propter cess. etc. Laet van wegen de narree daer by gevoeght worden na't getal der linien.

VII.

De provisionibus Ecclesiarum & monasteriorum per Consistorium.

VII.

Van de versieninge der Kercken ende Kloosters door het Consistorie.

Litteræ provisionis Ecclesiæ cathedralis vacantis per obitum vel translationem groff. xx.

Et si detur reservatio propter translationem g. ij.

Pro translato de cathedrali ad Metropolitanam add. g. iiij.

Pro translato de cathedrali ad cathedralem g. v.

Brieven van provisie van een Cathedrael Kerck/ vacant zijnde door afsterven of verplaetsinge gr. 20.

Ende indien reserve gegeven werdt van wegen verplaetsing. g. 2.

Voor verplaetsingh van een Cathedrael/ tot een hooftkerck/voegt daer by g. 4.

Voor verplaetsing van een Cathedrale Kerck totte andere g. 5.

De

De metropolitana ad metropolitanam g. vj.
Et si fiat translatio ad patriarchalem addantur. g. vj.

Et qualibet Conclusionum taxetur ut Principalis

Munus Consecrationis g. xvj.
Commissio receptionis juramenti g. xvj.
Forma juramenti pro Episcopo, Archiepiscopo, vel Patriarcha g. xij.
Ad dominum temporalem g. xvj.

Si in dictis litteris narretur electio addantur g. ij.

Van eene Hoofstkerck totte andere g. 6.
Ende indien de verplaetsingh geschiet tot een patriarchale Kerck / noch daer en boven g. 6.
Ende elcke conclusie worde geschat als een principale.

Het ampt van segeninge of heyliginge g. 16.
Commissie om eenen eedt op te nemen g. 16.
Het formulier van eede voor een Bisschop/Aertsbisschop ofte Patriarch g. 12.
Tot een tijdelicken Heer g. 16.

Indien in de voorseyde brieven verhaelt wert de electie/ noch g. 2.

VIII.

De litteris Provisionum Patriarcharum, & Archiepiscoporum.

PRo qualibet littera g. xxiiij.
Monasterium quomodocunque vacans g. xvj.
Per translationem addantur g. ij.

VIII.

Van de provisie brieven van Patriarchen, ende Aerts-bisschoppen.

VOor elcken brief g. 24.
Een Klooster / hoe 't oock vacant magh zijn g. 16.
Door 't verplaetsen/ laet daer by voegen g. 2.

Que-

Quælibet conclusio sicut principalis taxetur.

Munus benedictionis g. xij.

Commissio receptionis juramenti g. xij.

Forma juramenti pro Abbate g. x.

Ad dominum temporalem g. x.

Forma juramenti pro Abbatissa g. viij.

Littera tradendi pallium g. x.

Alia quę dirigitur pręlatis. g. xij.

Forma dandi pallium g. vj.

Quando traditur pallium in curia, & datur licentia recedendi a curia g. xij.

Quando conceditur Episcopo translato de Archiepiscopatu ad Episcopatum quod possit uti pallio g. xvj.

Item quod possit uti pallio extra provinciam g. x.

Quod Episcopus titularis possit exercere pontificalia extra diocesin g. xxx.

Elcke conclusie sal geschat werden gelijck de pꝛincipale.

Het ampt van de benedictie te geven g. 12.

De Commissie om eenen eedt te mogen opnemen. g. 12.

't Foꝛmulier van eenen eedt vooꝛ een Abt g. 10.

Om hem aen te nemen tot een tijdelick Heer g. 10.

't Foꝛmulier van den eedt vooꝛ een Abdesse g. 8.

Eenen bꝛief om haer den mantel te verleenen g. 10.

Een andere dw: uytgemaeckt wert vooꝛ de pꝛelaten g. 12.

't Foꝛmulier om den mantel te geven g. 6.

Wanneer den mantel gegeven wert in 't Hof/ende consent verleent wert om van 't hof te vertrecken g. 12.

Wanneer eenen Bisschop verplaetst zijnde/ van een Aerts-bisdom tot een Bisdom/vergunt wert om den mantel te gebꝛuycken g. 16.

Item dat hy den mantel mag gebꝛuycken buyten de pꝛovincie g. 10.

Dat een Bisschop hebbende maer den titul/ de Bisschops-plichten magh gebꝛuycken buyten 't Bisdom g. 30.

Forma juramenti pro Archiepiscopo in traditione pallii gr. viij.

IX.

De Commendis.

Litteræ Commendæ Ecclesiæ cathedralis factæ Episcopo una cum Ecclesia, quamdiu præfuerit taxetur g. C.

Si commendetur Ecclesia metropolitana g. Cx.
Si parrochialis, addantur g. v.

Et si Commenda fiat ad tempus, ad medietatem illius qui est ad vitam

Item si in diversis litteris, tunc taxentur secundum provisiones, & quælibet conclusio taxetur ut principalis.

Commenda monasterii ad vitam, si plures fiant litteræ, principalis taxetur g. xvj.

Et quælibet Conclusio ut principalis

't Formulier voor een Aertsbisschop in 't overgeven van den mantel. g. 8.

IX.

Van de Commenden.

Brieven van Commende van een Cathedrale Kerck verleent aen een Bisschop/ te gelijck met de Kerck soo lange hy daer over gestelt is wert getaxeert g. 100.

Indien hem aenbevolen wert de moederkerck g. 110.
Indien een parochiale Kerck/ worden daer by gevoeght g. 5.

Ende indien die Commende geschiedt voor sekeren tijdt/ totte helft van dien dw: is geduyrende 't leven.

Item indiense geschiet door verscheiden brieven / datse dan geschat werden volgens de provisie/ ende elcke Conclusie gelijck de principale.

De Commende van een klooster / indiense geschiet voor 't geheel leven / ende meer brieven daer van gemaeckt worden/werdt de principale geschat g. 16.

Ende elcke Conclusie gelijck de principale.

Si

Si vero unica littera, taxetur g. Lx.

In premissis autem habeatur semper respectus ad valorem &c. ut supra.

Item litteræ Apostolicæ pro illis qui patiuntur defectum ætatis, si commendatur beneficium ad ætatem legitimam, & postmodum mandatur conferri g. xxx.

Si commendatur prioratus regularis clerico seculari, qui conventualis non est g. xxvj.

Et si conventualis fuerit g. xxxv.

Et si contingat beneficium seculare commendari religioso g. xxv.

Pro alio simplici beneficio semper commenda taxetur g. xxv.

Pro clausulis, *motu*, & *pro expressis*, fiat prout in vacantibus.

Maer indien maer eenen brief/wort die geschat g.60.

Maer dat in 't voorseyde gelet werde op de waerdye gelijck vooren.

Item Apostolicke brieven/ voor die dw: minderjarigh zijn / indien 't beneficie een ander aenbevolen werdt tot den behoorlicken ouderdom / ende daer na belast wordt op hem geconfereert te werden g. 30.

Indien 't prioorschap van een Klooster aenbevolen wordt eenen wereltlicken klerck/ dw: niet van het convent is g. 26.

Ende indien hy van 't convent is g. 36.

Ende indien 't gebeurt dat een wereltlick beneficie aenbevolen wert een geestlicke persoon g. 25.

Voor een ander slecht beneficie moet de Commende altijt getaxeert werden g. 25.

Voor de Clausulen / motu &c. geschiede gelijck in de vacerende.

X.

De facultatibus Episcoporum.

FAcultas reservandi plura beneficia cum cura, vel sine cura simpliciter, pro prima persona propter prærogativas g. xl.

Et pro qualibet alia addantur g. v.

Item pro clausula, *quo ad dignitates majores & principales* add. g. v.

Pro clausula, *derogationis statutorum Ecclesiæ* addantur g. v.

Facultas concessa Episcopo reconciliandi Ecclesias per aliquem presbyterum in forma ad quinquennium g. xxv.

Facultas prorogationis ordinandi ad quinquennium g. Lx.

Si ad vitam g. Lxxx.

Et si dispensetur super duobus incompatibilibus juxta numerum personarum addantur pro qualibet persona g. x.

Si dispensaretur super defectu ætatis, pro quolibet

X.

Van de machten der Bisschoppen.

DE macht om te behouden meer beneficien met zielsorge ofte sonder zielsorge simpelicken / voor de eerste persoon van wegen de voor-rechten. g. 40.

Ende voor elcke andere daer-en boven g. 5.

Item voor de clausule / quo ad. &c. noch g. 5.

Voor de clausule derogationis etc. noch g. 5.

De macht eenen Bisschop verleent om de Kercken te versoenen door eenen Priester / in de forme voor vijf jaeren g. 25.

De macht van uytstel om te mogen ordineren voor vijf jaren g. 60.

Indien voor des selfs geheel leven g. 80.

Indien daer gedispenseert wert / over twee beneficien niet konnende met malkanderen bestaen / sal men naer 't getal der persoonen daer by voegen g. 10.

Indien daer gedispenseert wert over minderjarigheyt an-

anno addantur g. ij.	ſal men voor elck jaer daer by leggen g. 2.
Super defectu natalium, pro qualibet perſona addantur g. ij.	Indien daer gediſpenſeert werdt over de ontwettlickheyt van geboorte / voor elcke perſoon g. 2.
Facultas conferendi beneficia devoluta in ſua dioceſi, ubi non eſt expreſſus numerus perſonarum neque beneficiorum g. v.	Macht om te vergeven beneficien vervallen zijnde in ſijn Biſdom / alwaer niet en is 't uytgedruckt getal van perſoonen ofte beneficien g. 5.
Facultas diſpenſandi cum illegitimis quibuſcunque abſque determinatione loci & dioceſis g. C.	Macht om te diſpenſeren met onwettelicke / hoedanige die mochten zijn / ſonder beſtemminge van plaets of Biſdom g. 100.
Si vero ſpecificaretur unus locus aut una dioceſis g. L.	Maer indien een plaets ofte een Biſdom beſtemt wierde g. 50.
Si in pluribus dioceſibus aut locis, pro quolibet ipſorum addantur g. x.	Indien in meer Biſdommen ofte plaetſen / ſal voor elck van die bygevoeght werden g. 10.
Facultas diſpenſandi in civitate & dioceſi in quarto gradu conſanguinitatis & affinitatis abſque expreſsione numeri perſonarum g. C.	Macht om in een Stadt ofte Biſdom te diſpenſeren in den vierden graed van bloet-vrientſchap of aengehouwde vrientſchap / ſonder uytdruckinge van perſoonen g. 100.
Si vero exprimatur numerus perſonarum, pro prima perſona taxentur g. xx.	Maer indien 't getal van perſoonen uytgedruckt wordt ſullenſe voor de eerſte perſoon getaxeert werdẽ g. 20.
Et pro qualibet alia addantur g. ij.	Ende voor elck ander noch daer en boven g. 2.

Facultas creandi plures tabelliones, pro primo g. xvj.

Et pro quolibet alio addantur g. ij.

Et si fuerit absque numero personarum in una diocesi, vel provincia taxatur ad g. C.

Facultas dispensandi cum quatuor clericis: ut in xxij. suæ ætatis anno possint promoveri ad Sacerdotium g. xxij.

Et pro pluribus personis addantur pro quolibet g. ij.

Facultas dispensandi cum singulis monachis unius monasterii, quod possint promoveri ad diaconatum in xviij. anno: & ad presbyteratum in xx. g. xxx.

Facultas concessa Archiepiscopo testandi ut in forma, usque ad summam triginta duorum milium floren: auri g. M.

Facultas testandi pro Episcopo in forma, si mediocris fuerit Episcopatus xxv.

Macht om meer Notarissen te maken / voor den eersten g. 16.

Ende voor elcken anderen noch g. 2.

Ende indien sulcks is sonder getal van persoonen in een Bisdom ofte provincie / wort geschat op g. 100.

Macht om te dispenseren met vier Klercken / datse in 't twee-en-twintighste jaer hares ouderdoms mogen gevoordert werden tot 't Priesterschap g. 22.

Ende voor meer persoonen / voor elcken noch g. 2.

Macht om te dispenseren met elcken Monnick van een Klooster / dat hy in 't achtienste jaer tot 't Diakonschap ende in 't twintighste tot 't Priesterschap magh gevoordert werden g. 30.

Macht voor een Aerts-bisschop om Testament te maken / gelijck in de forme / tot te somme van twee en dertigh duysent goude florinen g. 1000.

Macht om Testament te maken voor eē Bisschop / in sijn forme / indien 't een mager Bisdom is 25.

Si

Si Episcopatus fuerit opulentus g.xxx.
Pro Archiepiscopo vel Patriarcha in forma. g. xxxv.
Pro constituto in dignitate inferiori. g. xvj.
Si extra formam, habeatur respectus ad quantitatem, & usque ad mil e taxetur ad. g.xxx.
Abinde supra pro primo miliari g. xxx.
Et pro quolibet alio addantur. g. x.

XI.

Facultas visitandi.

FAcultas visitandi pro Episcopo in forma, si Episcopatus sit opulentus, gratiosa g. xl.
Secundum Joannem xxij. pro Episcopo xvj. & xiiij.& pro Archiepiscopo xx. & xxij. istud intelligitur ad tempus secundum formam quaterni.
Executoria g. xxx.
Pro exili vero Episcopatu, gratiosa g. xxv.

Indien 't een vet Bisdom is g. 30.
Voor een Aertsbisschop ofte Patriarch in sijne forme g. 35.
Voor eenen gestelt zijnde in minder waerdigheyt g. 16.
Indien buyten de forme/ laet respect gedragen werden op te quantiteit/ende totte duysent worde geschat g. 30.
Van daer af voor 't eerste duysent g. 30.
Ende voor elck ander noch g. 10.

XI.

Macht om te visiteren.

MAcht voor een Bisschop om te mogen visiteren in de forme / indien 't Bisdom rijck is/uyt gunste g. 40.
Naer de stellinge van Joannes den 22. voor een Bisschop 16. ofte 14. voor een Aertsbisschop 20. ofte 22. dat wert verstaen voor dien tijdt / ende na de forme van de quaternie.
Een Executoriaelbrief daer over g. 30.
Maer voor een mager Bisdom / uyt gunste verleent g. 25.

Executoria g. xx.	Een Executoriaelbrief g.20.
Et ſi fuerit ad tempus gratioſa g. xx.	Ende indien 't voor ſeeckeren tijdt is/uyt gunſte g. 20.
Executoria g. xvj.	Een Executoriaelbrief g.16.
Facultas conceſſa Epiſcopo ut percipiat fructus primi anni beneficiorum vacantium in ſua dioceſi uſque ad triennium g. L.	Macht voor een Biſſchop/ om te genieten de vruchten des eerſten jaers van de vacante beneficien in zijn Biſdom voor den tijdt van drie jaren g. 50.
Quod electus poſſit recipere ordines extra tempora g. xv.	Dat een geeligeerde de orderen magh ontfangen buyten de quarter-temper g.15.
Facultas exercendi pontificalia extra dioceſin g. xxx.	De macht om te oeffenen de Biſſchops plichten/ buyten 't Biſdom g. 30.
Facultas erigendi caritativum ſubſidium, gratioſa g. xx.	De macht om aen te ſtellen een ſubſidie uyt liefde g.20.
Executoria g. xvj.	Een Executoriaelbrief g.16.
Facultas exercendi pontificalia extra ſuam dioceſin, & in pluribus dioceſibus g. xl.	De macht om te oeffenen de Biſſchops-plichten/ buyten ſijn Biſdom / ende in meer Biſdommen g.40.
Facultas abſolvendi ab excommunicatione quaſcunque perſonas ſeculares & Eccleſiaſticas ſuarum civitatum & dioceſium & diſpenſandi ſuper irregularitate. g. xl.	Macht om te abſolveren van den ban allerley perſoonen/ ſoo wereltlicke als geeſtlicke van haer ſteden ende Biſdommen / ende te diſpenſeren over irregulariteyt. g. 40.

XII.

De Expeditionibus in forma (rationi congruit.)

Litterain forma, *Rationi congruit*, super beneficio simplici taxetur ad g. xxij.

Et si fuerit dignitas reservata addantur g. ij.

Si super prioratu conventuali g.xxx.

Si super monasterio virorum, quando fit unica bulla g. Lij.

Super monasterio mulierum g.xLij. alias xvij.

Et si provisio facta fuerit motu proprio, addantur g. ij.

In *non obstan.* observetur ut supra

In litteris in forma *provisionis nostræ* addantur ultra taxam g. iiij.

Item si insertio fuerit magni tenoris, observetur iste modus, quod usque ad triginta lineas dentur duæ lineæ pro grosso uno, & abinde supra pro qualibet linea addatur g. j.

XII.

Van de uytmakinghe der Brieven in't Formulier, (*rationi crongruit.*)

Eenen brief/ in 't formulier/ Rationi congruit, over een simpel beneficie / werde geschat op groſ. 22.

Ende indien 't is een gereserveerde waerdigheydt noch g. 2.

Indien over een priorschap van een Clooster g. 30.

Indien 't is over een Mans Clooster/als maer eene bulle gemaeckt wert g. 52.

Over een Vrouwen Clooster g.42. anders 17.

Ende indien de provisie gheschiet is door eygen drift noch g. 2.

In 't formulier / non obstan. als boven.

In de brieven / naer 't formulier provisionis &c. noch g.4.

Item indien die byvoegingh is van eenen grooten inhout/ laet die manier onderhouden worden / dat totte dertig linien toe/twee linien getelt worden voor eenen groſ. ende van daer af/voor elcken regel g.1.

Taxa litterarum quæ ſunt corrigendæ ex defectu partis reducatur ad medietatem primæ taxæ.

Litteræ duplicatæ reducantur ad medietatem taxæ primæ.

XIII.

De Coadiutoribus & Yconomis.

SI detur coadiutor obtinenti ſimplex beneficium, taxentur litteræ groſ.xvj.

Coadiutoria ſuper dignitate reſervata g.xx.

Eſt etiam advertendum, ſi detur facultas diſponendi de medietate vel tertia parte fructuum.

Si vero coadiutor ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ g.xvj.

Item ſi detur coadiutor Abbati taxentur litteræ g.xxv.

De Taxe der brieven dw: moeten verbetert werden / door dien een gedeelte manqueert / worde gereduceert op de helfte van de eerſte Taxe.

De brieven dw: verdubbelt zijn/ ſullen gereduceert wordẽ op de helft van de eerſte.

XIII.

Van de Coaditeurs ende Stadthouders.

INdien yemant beſittende een ſimpel beneficie toegevoeght wert een Coadiuteur (medehulper) worden de Brieven geſchat op groſ. 16.

Het Coaditeurſchap over een gereſerveerde waerdigheyt g. 20.

Daer moet oock aengemerckt werden offer macht gegeven wert / om te diſponeren over de helft ofte 't derde deel der inkomſten.

Maer indien een Coadiuteur gegeven werdt / op 't goetvinden van den Apoſtelijcken ſtoel g. 16.

Item indien eenen Abt een condiuteur gegeven werdt laet den brief getaxeert werden op g. 25.

Si

Si Abbatissæ detur coadiutrix g.xx.

Si Episcopo detur coadiutor g. xxx.

Si vero detur Abbati facultas eligendi coadiutorem g.xxv.

Deputatio Yconomi in monasterio propter Abbatis vel Commendatarij absentiam g. xx.

XIV.

De litteris Majoris Justitiæ.

Executoria unius sententiæ in forma exhibita grof. xvj.

Et si super pluribus sententiis, pro qualibet illarum sententiarum addantur g. ij.

Si detur clausula, *per edictum publicum*, &c. addantur g. ij.

Executio in forma, *petitio pro una sententia* g.xij. alias ij.

Et pro qualibet alia addantur g. ij.

Indien een Abdesse een coadiuteurse (medehulpster) gegeven werdt g. 20.

Indien eenen Bisschop een coadiuteur toe gevoeght werdt g. 30.

Maer, indien eenen Abt macht gegeven werdt om eenen Coadiuteur (medehulper) te kiesen g. 25.

Commissie van een Huyshouder in een Clooster van wegen de absentie des Abts ofte bevelhebbers g. 20.

XIV.

Vande brieven van meerder gerechtigheyt.

Een executoriaelbrief van een sententie in behoorlicke forme g. gros. 16.

Ende indien die is van meer sententien / sal voor yedere by gevoeght worden g.2.

Indien daer gegeven wert de clausule / per edictum &c. voeght daer by g. 2.

Executie / in de forme / petitio &c. g. 12. anders 2.

Ende voor yeder ander worden bygevoegt g. 2.

Et si fuerit clausula *per edi-ctum &c.* addantur g.ij.

Sequestrum super simplici beneficio, vel alia re parvæ extimationis & competentis tenoris g. viij.

Si vero super magna dote in castris & villis g.xij.

Si fuerit prolixi tenoris, taxetur secundum computum linearum ut supra.

Remissio ad partes super examinandis testibus g.x.

Monitorium contra occupantes ecclesiam in majori forma g.xxx.

Vel taxetur secundum laborem computando lineas, & similiter aggravatio & reaggravatio.

Littera Commissionis in facto justitiæ, *quod de plano, sine strepitu* & *non obstan. constitutionibus* g. xiiij.

Super eodem cum clausula, *invocato.* g. xvj.

Ende indien daer is de clausule / per edictum &c. g. 2.

Een brief van scheydinge over een simpel beneficie / ofte van een ander saeck van kleyne extime ende behoorlicken inhout g. 8.

Maer indien 't is over een groote dotatie in steden of dorpen g. 12.

Indien hy is van langer inhout / laet hem geschat worden naer 't getal der linien gelijck boven.

Remissie tot partyen over 't examineren van getuygen g. 10.

Een vermaenbrief tegens die dw: een kerck in 't besit genomen hebben / in grooter forme g. 30.

Of laet hem getaxeert werden volgens den arbeyt / mits de linien te rekenen / ende desgelijcks de beswaringh ofte verlichtingh.

Brieven van Comissie / in 't formulier in facto &c. g. 14.

Over 't selve met de clausule / invocato. g. 16.

De

XV.

De officio Clericorum & dignitatibus secularibus Ecclesiasticis.

Litteræ dignitatis Notariatus g. xxx.

Si fiat unica littera g. L.

Et si fiat forma juramenti cum commissione g. xx.

Litteræ pro Accolito Papæ g. xxv.

Pro Capellano honoris g. xxv.

Pro Scutifero honoris g. xx.

Et si addatur littera passus addantur g. v.

Officium majoris Gabellarii urbis pro uno anno g. xxx.

Officium alicujus Gabellæ vel dohanæ in aliqua civitate: si fuerit perpetuum pro una persona g. L.

Si vero pro se & successoribus suis filiis g. C.

Officium scriptoris litterarum Apostolicarum, gratiosa g. xij.

XV.

Van het Ampt der Klercken ende wereldtsche Ecclesiasticke Eerampten.

Brieven van de waerdigheyt des Notariaetschaps g. 30.

Indien 't eenen brief werdt g. 50.

Ende indien daer werdt gemaeckt een formulier van eedt met commissie g. 20.

Brieven voor een Keersendraeger des Paus g. 25.

Voor een Cappellaen der eere g. 25.

Voor den Schiltknaep der eere g. 20.

Ende indien daer by gevoeght wert een brief van paspoort noch g. 5.

Het Ampt van groot Tolmeyster der stadt voor een jaer g. 30.

Het Ampt van eenigen Tol of Licent in eenige stadt / indien het perpetueel is voor een persoon g. 50.

Maer indien 't is voor hem ende sijne soons hem succederende g. 100.

't Ampt van een schrijver der Apostelijcke Brieven uyt gratie verleent g. 12.

Ex-

Executoria g. x.
Officium litterarum pœnitentiariæ ſcriptoriæ gratioſa g. xij.
Executoria g.x.
Et ſi fiat unica littera g.xx.
Littera officii tabellionatus pro præſente vel abſente g.xvj.
Officium ſervientium armorum g. xx.
Magiſtri hoſtiariorum & ſimilium officiorum g.xx.
Notariorum ſacri palatii Apoſtolici vel alterius officii g. xx.
Mareſtallatus marchiæ pro ſemeſtri g. xxxv.
Officium vicariatus, vel poteſtariæ malleatus g.xij.
Officium Theſaurarij patrimonii pro uno anno g. xxxv.
Officium alicujus collectoriæ ad beneplacitũ g.xx.
Creatio comitis lateranenſis aulæ pro una perſona g. L.
Creatio alterius comitatus ſimpliciter pro uno g.L.

Een executoriaelbrief g. 10.
Het Ampt van de Brieven te schrijven in de penitentie-kamer g. 12.
De executoriael-brief daer over g. 10.
Ende indien maer een brief daer af gemaeckt wordt g. 20.
Brieven van't Ampt van Notaryschap voor een tegenwoordighe of afwesende g. 16.
Het Ampt van die dw: dienen met de wapenen g. 20.
Van de Meesters der deurbewaerders &c. g. 20.
Het Ampt der Notarissen S. palatii, ofte van een ander ampt g. 2.
Het Marschalckschap van de Marck voor een half jaer g. 35.
't Ampt van Stadt-houderschap / ofte van Opperste rechter g. 12.
Het Ampt van Tresorier van S. Pieters patrimonie voor een jaer g. 35.
Het Ampt om eenige collecte te doen na believen g. 20.
'Tmaken tot een Graef van't Hof van Lateranen / voor een persoon g. 50.
De kiesinge van een ander Graefschap simpelicken voor een g. 50.

Et ſi fuerit pro ſe & ſucceſſoribus g. Cxx.

Creatio militis Apoſtolici g. xxx.

De vicariatibus & feudis.

Littera vicariatus unius caſtri vel oppidi pro ſe & ſuis ſucceſſoribus taxatur ad g. C.

Si caſtrum eſſet valde populoſum addantur g. xx.

Si vicariatus duraret ad vitam unius tantum g. L.

Et ſi daretur ad tempus, vel ad beneplacitum g. xxx.

In lib. Joan. 22. reperitur vicariatus civitatis ad triennium g. ccccL.

Vicariatus civitatis cum comitiva pro ſe & ſucceſſoribus g. ccccc.

Si ad vitam unius tantum g. xx. alias L.

Si ad tempus, vel beneplacitum g. xvj.

Ende indien het is voor hem ende ſucceſſeurs g. 120.

't Maecken van een Apoſteſtelijck Soldaet g. 30.

Van de Stadthouderſchappen ende Leengoederen.

Een brief van Stadthouderſchap van een Vleck ofte Stadt/ voor hem ende ſijne navolgers op g. 100.

Indien dat Vleck ſeer Volckrijck mocht zijn noch g. 20.

Indien 't Stadt-houderſchap maer quam te duyren voor 't leven van een perſoon g. 50.

Ende indien 't gegeven wierde voor eenigen tijt/ of naer believen g. 30.

In 't boeck van Joan. den twee en twintighſten werdt het Stadt-houderſchap van een Stadt voor drie jaeren getaxeert g. 450.

't Stadthouderſchap van een Stadt mette plaetſen onder de juriſdictie van de Stadt gehoorende voor hem en de navolgers g. 500.

Indien 't maer is voor 't leven van eene g. 20. anders 50.

Indien 't is voor 't leven/ofte naer believen g. 16.

Et si plures possessiones concedantur, pro prima g. xxx.

Et pro qualibet alia addantur g. iiij.

Similiter si concessio hujusmodi possessionum fieret in emphiteosim g. M.

Infeudatio regni Siciliæ Reginæ g. iiij. M. alias x. M.

Commissio juramenti fidelitatis præstandæ g. ccccc.

Remissio censuum non solutorum tempore Ladislai g. v. M.

Licentia concessa Reginæ adoptandi g. iiij. M.

Ende indien meer besittingen verleent worden voor de eerste g. 30.

Ende voor elcke andere g. 4.

Desgelijcks indien dusdanige toelatinge geschiede tot verbeteringe / mits jaerlicks te betalen een erfrente g. 1000

De beleeninge des Koninghrijcks voor de Koninginne van Sicilien g. 4000. anders 10000.

De commissie om den eedt van getrouwigheydt te laeten doen g. 500.

De quijdtscheldinge van de schattingen ten tijde van Ladislaus niet betaelt zijnde g. 5000.

De toelaetinge aen de Koninginne verleent/om yemandt tot haer kindt aen te nemen.

XVI.

De indultis Laicorum.

Concessio facta scabinis & consulibus unius castri: qui uti consueverunt cera viridi pro sigillo, quod de cætero utantur cera rubea g. L.

XVI.

Van de toelatinge der Leecken.

Toelatinge voor Schepenen ende Burgemeesters van een vlecke / die plegen te gebruycken groenen Wasch voor een zegel/ dat hier naemaels rooden Wasch mogen gebruycken gros. 50

Con-

Conceſſio quod officiales confines deputati executores in teſtamento ad diſtribuendum bona pauperibus, illa retinere poſſint; & ſingulis annis fructus illorum erogent pauperibus g. xx.	Toelatinge / dat nabuyrige Officiers gedeputeert tot executeurs in een Teſtament om goederen uyt te deelen onder de armen / deſelve mogen behouden / ende alle jaeren de opkomſten van die uytdeelen g. 20.
Conceſſio facta magiſtris fabricæ cujuſdam capellæ, quod in ea certis diebus celebrare facere poſſint g. xvj.	Toelatinge voor de meeſters van de timmeragie van eenige capelle / datſe in die op ſeeckere dagen mogen laeten miſſe doen g. 16.
Quod officiales qui conſueverunt procedere contra cives alicujus civitatis de cætero non procedant: niſi in certis caſibus, cum annullatione proceſſuum g. xxv.	Dat de Officiers / d'w: plegen te procederen tegens de Borgers van eenige Stad / hier naemaels niet meer mogen procederen als in ſekere gevallen / met annullatie der proceſſen g. 25.
Quod cives extra civitatem ad judicium trahi non poſſint g. Lx.	Dat de Borgers buyten hare Stadt niet voor recht mogen getrocken worden g. 60.
Quod magiſtri cujuſdam hoſpitalis poſſint ſuper certo altari per quemcunque facere celebrari g. xx.	Dat de meeſters van eenigh Hoſpitael op ſekeren altaer / door een yegelick mogen laten miſſe doen g. 20.
Quod civitas non poſſit interdici per delegatum executorium vel comiſſarium g. Lx.	Dat een Stadt niet magh een verbodt gedaen worden van Godtsdienſt / door een commiſſaris of afgeſante g. 60.
Quod miles poſſit retinere duos fratres ordinis men-	Dat een Krijgsperſoon magh behouden twee broeders

dicantium pro celebrando g. xxv.

Quod homines unius castri non trahantur ad judiciũ extra diocesin g.xxx.

Quod cives alicujus civitatis possint eligere potestatem g. L.

Quod civitas possit facere cudi monetam. g.ccccc.

Quod rex vel princeps possit exigere & recipere a personis ecclesiasticis contribuere volentibus g.L.

Item quod possit exigere usque ad summam centum millium florenorum, pro mille florenis v. pro quolibet alio floren. I.

Quod Rex & regina possint facere celebrari in eorum absentia per suos capellanos g. xx.

Quod Judæa facta Christiana possit recipere bona Judæorum, & hæreditatem consanguineorum suorum g. xl.

Quod habitatores villæ propter distantiam a parochiali Ecclesia possint

van de bedel-ordenen / om misse te doen. g. 25.

Dat de luyden van een vlecke niet voor recht mogen geroepen worden buyten haer Bisdom g. 30.

Dat de borgers van een stadt een overheer mogen kiesen g. 50.

Dat een stadt geldt magh laten slaen g. 500.

Dat een Koningh ofte Prince magh uytmanen ende ontfangen van Kercklicke persoonen willende contribueren g. 50.

Item / dat hy magh uytvorderen / totte somme van hondert duysent floryjnen / voor duysent floryjnen 5. ende voor elcken anderen 1. fl.

Dat een Koningh ofte Koninginne in hare absentie mogen laten misse doen door hare Capellanen g. 20.

Dat een Jodinne Christen geworden zijnde magh aen nemen de goederen der Joden ende de Erfschap van hare bloedt-vrienden g. 40.

Dat de inwoonders van een gehooghte van wegen 't verre af liggen van de pa-

capellam facere conse-crari, & in ea erigi fontes baptismales & capellanos g.xxx.

Quod oppidum posit habere scolas apud Ecclesiam parochialem taxetur ad g.xxx.

Item quod oppidum quod habet duas Scolas posit habere & duas alias g.xxx.

In forma, *Rationi congruit* addantur g.ij.

Quod laicus posit transferre reliquias Sanctorum de urbe ad suam capellam g.xvj.

Quod Marchio posit in testamento disponere de feudis, etiam in personas illigitimorum filiorum, & quod illi *ab intestato* succedere posint, taxetur ad g.Lx.

Quod laicus posit cum duobus familiaribus visitare sepulchrum dominicum g.xv.

Et pro qualibet alia persona addatur g.j.

Quod laicus qui tenebatur facere celebrari duas missas in die, non teneatur

rochie Kerck mogen timmeren een Capelle / en die laten wyen / ende daer in oprechten doop-vonten / en Capellaens stellen g.30.

Dat een stadt magh schoolen hebben by de parochie-Kerck wordt geschat op g.30.

Item dat een stadt die heeft twee Schoolen / noch twee andere magh hebben g.30.

In de forme / Rationi congruit, noch g.2.

Dat een Leecke de reliquien van Heylige uyt een stadt magh overbrengen in sijne Capelle g.16.

Dat een Marckgrave (marckenaer) by Testamente magh disponeren over Leengoederen / oock op de persoonen van bastarden / ende dat die ook ab intestato mogen erven g.60.

Dat een Leecke met twee huysgenooten magh besoecken 't graf des Heeren g.15.

Ende voor elcke andere persoon / noch g.1.

Dat een Leecke die gehouden was 's daeghs te laten doen twee Missen / niet ge-

nisi ad unam, donec certa bona receperit g.xx.

Quod absolvatur communitas de certis male ablatis g. C.

Remissio facta uni diviti de male ablatis g. L.

Pauperi vero g. xx.

Quod Ducissa & ejus familia propter participationem cum subditis mariti sui, qui adhærent antipapæ, nullas incurrat sententias & censuras g. xx.

Quod laicus loco quartæ partis quam solvebat de injusto, de cætero solvat g. xxv.

Quod laicus non teneatur jejunare diebus quibus per Ecclesiã astrictus existit, & quod possit uti caseo g. xx.

Quod quis possit eligere confessorem, qui in casibus reservatis semel, & in alijs quotiens oportunum fuerit, absolvat, etiam a censuris g. xx.

houden en zy dan tot eene/ tot dat hy sekere goederen wederom gekregen heeft g. 20.

Dat een gemeynte geabsolveert magh werden over sekere gestolen goederen g. 100.

Vergiffenisse geschiet aen een rijcke over gestolen goet g. 50.

Maer aen een arm man 20.

Dat een Hertoginne met haer huysgesin van wegen de gemeynschap mette onderdanen van haer man / dw: eenen tegenpaus aenhangen / niet gesententieert of gecensureert wordt g.20.

Dat een leecke / in plaets van 't vierde part / 't welck hy van onrechtveerdigh goet betaelde / voort aen magh betalen g.25.

Dat een Leecke niet gehouden en zy te vasten op dagen op dewelcke hy door de Kerck daer toe gehouden is / ende dat hy kaes magh gebruycken g. 20.

Dat yemandt magh kiesen eenen biechtvader/dewelke in de gereserveerde casus eenmael/ende in de andere soo dickwils 't pas geeft magh absolveren/oock van de censuren g. 20.

Quod quælibet ſecularis & Eccleſiaſtica perſona in ſtudio poſsit audire leges & phyſicam, & in eis ſtudere g. xij.	Dat een yegelicke wereltlicke ofte kercklijcke perſoon op de ſchool magh hooren de rechten ende natuyr-konſt/ ende daer in ſt ideren g. 12.
Quod oppidani extra oppidum ſuum quavis authoritate conveniri non poſſint, gratioſa g. xxx.	Dat de inwoonders van een ſtadt/buyten hare ſtadt niet met recht konnen aengeſprooken/ ofte gearreſteert werden g. 30.
Executoria g. xx.	Een Executoriaelbrief g. 20.
Quod officiales oppidi tempore interdicti poſsint in certâ capella coram ſe facere celebrari in forma g. L.	Dat de amptbedienaers van een ſtadt ten tijde van opſchortingh des Godtſdienſt voor haer in ſekere Capelle mogen laten miſſe doen g. 50.
Quod quidam Comes propter infirmitatem diebus vetitis poſsit veſci carnibus & ovis g. xij.	Dat een ſeke Grave van wegen ongeſondtheyt op geboodene vaſteldagen vleeſch ende eyeren magh eten g. 12.
Et pro familiaribus ſibi ſervientibus, addatur pro quolibet g. j.	Ende voor des ſelfs domeſtiquen hem dienende voor yder noch g. 1.
Quod nonnulli cives, utpute Veneti contra ſtatuta civitatis Ferrarienſis poſsint ibidem acquirere bona ſtabilia & poſsidere g. L.	Dat ſommige borgers/ by exempel Venetianen tegens coſtuymen van de ſtadt Ferrarien aldaer mogen winnen ende beſitten vaſte goederen g. 50.
Commutatio voti emiſsi per Laicum de viſitando limina Apoſtolorum g. xij.	Veranderinge van belofte gedaen door een Leecke om Romen te beſoecken g. 12.

Quod concesſio facta mulieribus Beguinis de quibusdam domibus extendatur ad mulieres alterius civitatis g.xx.

Dat de toelatinge geschiet aen vrouwen zijnde Bagijnen / van sekere huysen / magh geextendeert werden op vrouwen van een ander stadt g. 20.

Et ſi dictis mulieribus concedatur quod non vocentur hoc nomine, ſed alio, & quod poſsint alia tria loca recipere, & prę-ſentibus & futuris plenaria remiſsio,

Ende indien den voornoemdē vrouwen vergunt wordt / datse niet met desen / maer met eenen anderen naem genoemt worden / ende datse drie andere plaetsen mogen bekomen / ende voor de jegenwoordige ende nakomende vollen aflaet.

Quod oppidani oppidi poſſint confugientes ad Eccleſias in illis capere g. Lx,

Dat de inwoonders van een stadt die gene diu: hare toevlucht nemen tot Kercken / mogen vangen g.60.

Quod Rex hora matutinali in nativitate Domini poſsit coram ſe enſem evaginatum teneri facere, ſicut conſuevit coram Romano pontifice g.cL.

Dat een Koningh in de morgenstondt op Kersdagh voor hem magh laten houden een bloot sweert / gelijck sulcks gewoon is te geschieden voor den paus g. 150.

Quod miles & ejus uxor poſsint infra limites parochialis Eccleſię de conſenſu Rectoris ſingulis annis ordinare proceſsionem,& datur indulgentia intereſſentibus g.20.

Dat een krijgsman ende des selfs huysvrouw met consent van den regeerder alle jaren binnen de limiten van hare. parochie mogen aenstellen een processie / ende wert daer aflaet gegeven voor die daer mede tegenwoordigh zijn g. 20.

Quod nobilis & ejus familiares in loco interdicto posſit recipere Eccleſiaſtica Sacramenta, & inibi ſepeliri g. xxx.

Dat een Edelman ende desſelfs huysgenooten op een plaets / alwaer de Godtsdienſt-plegingе verboden is/magh genieten de Kercklicke Sacramenten / en aldaer begraben worde g.30.

Quod proponens verbum Dei in præſentia Regis posſit dare indulgentiam præſentibus g. xij.

Dat yemandt 't woort Gods in jegenwoordigheyt van een Koningh voorſtellende/ den jegenwoordigen aflaet magh verleenen g.12.

Permutatio duorum caſtrorum g. xxx.

De verwiſſelinge van twee Caſteelen g. 30.

Quod habitatores Montis peſſulani non trahantur extra diocefin ad quinquennium fuit taxata g. xl.

Dat de inwoonders van Monſpeſſulanus niet mogen getrocken worden buyten haer Biſdom voor den tijdt van vijf jaren / getaxeert op g.40.

Quod perſonæ honeſtè viventes ſub certo vocabulo non compellantur ad dimittendũ ritum ſuum g. xxx.

Dat perſoonen eerlick onder ſekeren naem levende niet mogen gedwongen worden om haer manier te laten varen g.30.

Relaxatio juramenti pro laico præſtiti in inſtrumento nullo g. xij.

De ontbindinge van eenen eed voor een Leeck/gedaen zijnde in geen inſtrument g. 12.

Relaxatio interdicti in caſtro vel villa g. C.

De ontbindinge van't verbod van Gods dienſt in een vleck ofte dorp. g. 100.

Et ſi in civitate g. Cl.

Eñ indien in een ſtadt g.150.

Quod relaxetur quidam miles, qui fuit captus veniendo ad curiam, taxe-

Dat ſeker ſoldaet / gevangen zijnde geweeſt / ontſlagen magh werden / midts ko-

tur ad g. xij.

Quod liceat ducere unam navem cum mercimoniis ad infideles g. C.

Pro una Galea g. L.

Et de pluribus Galeis, vel navibus, addantur pro qualibet g. xx.

Et si concessio fiet perpetua, singulis annis unam, vel duas Galeas, taxetur g. M. alias ccccc.

Reservatio juris patronatus pro laicis ædificantibus capellam g. xxv.

Quod cives non possint trahi extra per triennium, gratiosa g. xL.

Executoria g. xx.

Quod possint extrahere de Turchia. ij. M. salmarum frumenti & portare ad fidelium partes g. C.

Quod possit solemnizari matrimonium in tempore a jure prohibito g. xxx.

mende aen 't Hof g. 12.

Dat 't geoorloft magh zijn een Schip met Coopmans-waren te voeren tot de ongeloovige g. 100.

Voor een Galeye g. 50.

Ende voor meer Galeyen ofte Schepen/ voor elck noch g. 20.

Ende indien die toelaetinghe perpetuel magh wesen om alle jaeren een ofte twee Galeyen over te brengen/ wordt geschat op g. 1000. anders 500.

De behoudinghe van 't recht van patronaatschap voor Leecken timmerende een capelle g. 25.

Dat de Borghers in den tijdt van drye jaeren niet buyten mogen getrocken worden g. 40.

Een executoriaelbrief g. 20.

Datse souden mogen uyt Turckien uyttrecken twee duysent ezels-lasten koorns ende 't selve brengen in de landen der geloovigen g. 100.

Dat 't Houwelick magh gesolemniseert werden ten tijde door de rechten verboden zijnde g. 30.

Quod Rex & ejus familiares qui visitarunt sanctum sepulchrum sine licentia sedis Apostolicæ absolvantur, pro prima persona g. x.	Dat een Koninck ende desselfs gesinde besocht hebbende 't heylige graf sonder consent van den Apostolijcken stoel mogen geabsolveert werden / voor de eerste persoon g. 10.
Et pro aliis addatur g. j.	Ende voor de andere worde daer by gevoeght g. 1.
Quod Rex & Regina consequantur indulgentiam ac si ivissent Romam g. cc.	Dat een Koninck ende Koninginne aflaet mogen verkrijgen / gelijck offe na Romen waren gegaen g. 200.
Similiter pro milite g. L.	Desgelijcks voor een militair persoon g. 50.
Concessio sex castrorum & sex villarum ad septennium, sub censu trecentorum florenorum g. ccc.	De verleeninge van ses vlecken ofte Dorpen voor den tijdt van seven jaeren / onder de schattinge van drye hondert florijnen g. 300.
Absolutio Ducis & suorum familiarium, ratione feutoriæ vel adherentiæ g. xL.	De Absolutie van een Hertog ende desselfs huysgenoten / van wegen de genegentheyt ofte aenhangh van een ander g. 40.
Et si plures fuerint personæ, pro qualibet addantur g. ij.	Ende indien 't meer persoonen zijn / voor elck noch g. 2.
Quod Nobilis cum certis personis possit ingredi monasterium, in forma g. xij.	Dat een Edelman met sekere persoonen magh gaen in een Klooster g. 12.
Quod quis possit comedere carnes tempore prohibito g. xvj.	Dat yemandt op geboden vastendagen vlees magh eten g. 16.

Concessio decimæ biennalis facta Regi g. C.

Et pro qualibet alio anno, addantur g. xx.

Commisio receptionis juramenti a Rege vel a Regina Siciliæ secundum Joannem xxij. g. ccccc.

Remisio censuum fuit taxata g. C.

Defalcatio talliarum fuit taxata g. C.

Arrogatio alicujus in filium facta per virum & etiam uxorem g. xxx.

Translatio studij de uno loco ad alium locum g. L. alias Lx.

De toelatinge van een tweejarige tienden verleent aen een Koningh g. 100.

Ende voor elck ander jaer noch g. 20.

Commissie om den Koningh ofte Koninginne van Sicilien den eedt af te nemen/ volgens taxe van Joannes den 22. g. 500.

De quijtschheldinge van de schattingen is getaxeert g. 100.

De verminderinge (besnopinge) van tollē is geschat g. 100.

De aenneminge van yemandt tot een soon geschiedt door een man en oock door een vrouw g. 30.

De verplaetsinghe van een school g. 50. anders 60.

XVII.

De Absolutionibus pro Laicis.

Licentia eligendi confessorem in forma, pro una sola persona taxetur ad gros. x.

Licentia habendi unum altare portatile: pro uno g. x.

XVII.

Van de Absolutien voor Leecken.

De toelatinghe om een Biechtvaeder te kiesen / in sijn forme / alleyn voor een persoon / wordt geschat op gros. 10.

Toelatinge om te hebben een autaer die men verdraegen kan/ voor een g. 10.

Licen-

Licentia celebrari faciendi in loco interdicto in forma g. x.

Licentia celebrari faciendi ante diem in forma g.x.

Licentia recipiendi ecclesiastica sacramenta in forma pro uno g. x.

Licentia Commutandi votum, in forma pro uno g. x.

Licentia ingrediendi monasterium inclusarum pro uno in forma: taxatur g. xij.

Et si licentia eligendi confessorem concedatur ultra formam: utputa in casibus reservatis addantur g.x. alias ij.

Et si in quolibet casu prædicto addantur plures personæ: pro quolibet illarum g. ij.

Et si in confessionali adderetur absolutio ab excommmunicatione: addantur g. vj.

Absolutio in mortis articulo pro uno in forma g. xiiij.

Toelaetinge om misse te mogen laeten doen op een verboden plaets in sijne forme g. 10.

Toelaetinge om misse te mogen laeten doen/ 's ochtens voor den dagh g. 10.

Toelatinge om te mogen ontfangen de Kercklicke sacramenten/ in sijne forme/ voor eene g. 10.

Toelatinge om een belofte te veranderen/ in sijne forme voor eene g. 10.

Toelatinge om te mogen ingaen in een Klooster van opgesloolen bagijnen / voor eene in forme g. 12.

Ende indien de toelatinge om een biecht-vader te mogen kiesen verleent wort/ buyten de forme/ als by exempel/ in gereserveerde gevallen worden daer by gedaen g. 10. anders 2.

Ende indien in elcke voornoemden casus daer by worden gevoeght meer persoonen/ voor elck g. 2.

Ende indien in den biechtstoel daer by gevoeght wierde de absolutie van den ban/ noch g. 6.

De absolutie voor eenen in de uyre des doodts in de forme g. 14.

Abso-

Absolutio generalis in libro Ioannis xxij. g.xvj.	Een generale absolutie in 't boeck van Joannes den 22. g. 16.
Et pro qualibet alia persona quæ in litteris cumulatur: addantur g. ij.	Ende voor elcke andere persoon/dewelcke in de brieven daer by gedaen wordt/noch g. 2.
Et si fuerint multæ personæ vel collegium sine expressione.	Ende indien 't veele persoonen/ ofte een vergaederinge is sonder persoonen uyt te drucken.
Absolutio in mortis articulo pro uno in forma g.ix.	De Absolutie voor eene in de uyre des doodts in de forme g. 9.
Et pro qualibet alia persona addantur g. ij.	Ende voor elcke andere persoon noch g. 2.
Absolutio in mortis articulo & vita simul pro una persona g. xxv.	Absolutie in de uyre des doots ende te gelijck in 't leven/ voor eene persoon g. 25.
Absolutio in mortis articulo pro confraternitate ad imperpetuum g. L.	Absolutie inde uyre des doots voor een broederschap/ voor geduyrigh g. 50.
Similis absolutio pro conventu monasterij seu domo g. L.	Een gelijcke absolutie voor een Klooster ofte Huys g. 50.
Confessionale pro Confraternitate g. L.	Een biecht-stoel op te richten voor een broeder-schap g. 50.
Pro conventu g. L.	Voor een convent g. 50.
Absolutio in mortis articulo pro omnibus contribuentibus ad refectionem monasterii: vel alterius loci destructi: per biennium duratura g. xL.	Absolutie inde uyre des doots voor alle die gene die: yet contribueren tot wederom optimmeringe van een Klooster / ofte van een andere verdestrueerde plaets/ om voor twee jaren te duyren g. 40

Et si ad majus tempus: pro quolibet anno ultra addantur g. iiij.
Absolutio, abilitatio & dispensatio simul pro una persona g. xx.

Ita reperitur in libro Jo. xxij. taxata ad g. M.

Absolutio pro rege qui ivit ad sanctum sepulchrum sine licentia cum suis familiaribus g.c.
Et si comprehendat universitatem, castrum, vel civitatem, aut aliam communitatem insignem g. cc.
In lib. Jo. xxij. non fit hæc distinctio: sed generaliter loquitur.

Absolutio a voto de visitando sepulchrum dominicum pro Principe: taxetur ad g. xx.
Et si pro Pluribus personis: pro qualibet ipsarum addantur g. ij.
Et similiter de aliis votis.

Absolutio ab excessibus & delictis pro uno laico g. xij.
Pro universitate castri vel villæ g. lx.

Ende indiense is voor langer tijdt / sal men voor elck jaer noch daer toe voegen g.4.
Een gelijcke absolutie / bequaemmaeckinge ende dispensatie voor eene persoon g.20.
Alsoo wordtse gevonden in 't boeck van Jo. 22. geschat op g.1000.
Absolutie voor een Koningh/ dw: gegaē is tot het Heylige Graf met sijne Huys-genooten/ sonder oorlof g. 100.
Ende indiense begrijpt een gemeynte / Vleck / Stadt/ ofte een andere aensienlicke gemeynte g. 200.
In 't boeck van Jo. 22. geschiedt dese distinctie niet/ maer hy spreeckt in 't generael
Absolutie van de belofte om het H. Graf te besoecken voor een Prins / wordt geschat g. 20.
Ende indiense is voor meer persoonen / sal men voor yegelick daer by leggen g. 2.
Ende desgelijcks van andere beloften.
Absolutie van misgrepen ende sonden voor een Leecke g. 12.
Voor een gemeinte van een Vlecke ofte Dorp g.60.

Pro

Pro comitatu civitatis g. c.

XVIII.

De Dispensationibus Matrimonialibus.

DIspensatio de contrahendo in quarto gradu consanguinitatis vel affinitatis groff. xv.
De contrahendo in tertio consanguinitatis vel affinitatis g. xx.

In tertio pro Nobilibus g. xxx.
In quarto g. xx.
De contractu ignoranter pro simplici in quarto g. xvj.
In tertio g. xx.
Pro Nobili in quarto g. xx.

In tertio g. xxv.
Pro Duce vel Principe in quarto g. xxx.
De contrahendo scienter propter absolutionem in quolibet addantur g. iiij.

Pro Duce vel Principe g. vj.

Voor de plaetsen liggende onder 't gebiedt van een Stadt g. 100.

XVIII.

Van de Houwelickſche Diſpenſatien.

DIſpenſatie om te mogen trouwen in den vierden graed van bloedt-vriendtſchap of ſwagerſchap g. 15.
Om te mogen trouwen in den derden trap van bloedt of aengehouwde vriendtſchap g. 20.
Inden derden graed voor edellupden g. 30.
Inden vierden graed g. 20.
Voor een geringe perſoon die in den vierden graed onwetende getrouwt is g. 16.
In den derden g. 20.
Voor een edele perſoon in den vierden graed g. 20.
In den derden g. 25.
Voor een hertogh ofte prins in den vierden graed g. 30.
Om met voorweten te trouwen in alle graden ſalmen voor de abſolutie daer by voegen g. 4.
Voor een Hertogh ofte Prince g. 6.

De contrahendo in cognatione spirituali pro simplici g. xvj.
Pro Nobili g. xx.
Pro Duce vel Principe g. xxx.
De contracto in cognatione spirituali pro simplici persona ignoranter g. xvj.
Pro Nobili g. xx.
Pro Duce vel Principe g. xxx.
Et pro contracto scienter addantur g. iiij.

Dispensatio de contrahendo in secundo affinitatis gradu taxata fuit die 20 mensis Decembris 1481. g. lx.

Om te trouwen in een Geestlicke Maeghschap/voor een geringe persoon g. 16.
Voor een edele persoon g. 20.
Voor een Hertog ofte Prince g. 30.
Van dat men getrouwt is in Geestlicke maegschap voor een geringe persoon onwetens g. 16.
Voor een edel persoon g. 20.
Voor een Hertog ofte Prince g. 30.
Ende voor dat men wetens sulck Houwlick heeft aengegaen/ sal men daar by voegen g. 4.

De dispensatie om te mogen trouwen in den tweeden graed van swagerschap/ is den 20. December 1481. geschat op g. 60.

XIX.

De expeditionibus perinde valere.

Litteræ *perinde valere* super beneficio reservato vel collato pro uno defectu groff. xvj.
Et si plures sint defectus, pro quolibet addatur g. j.

XIX.

Van de Expeditien *perinde valere.*

Brieven van perinde valere, over een gereserveert ofte gecollationeert beneficie/ voor een gebreck g. 16.
Ende indien daer meer gebreken zijn / voor elck noch g. 1.

Si

Si vero darentur modi vacandi: taxetur g.xvj.

Et si in eisdē literis daretur absolutio ab excommunicatione: addantur g. ij.

Et si fieret motu proprio: addantur g. ij.

Et si narratur *a non obstante*, vel gratia in præcedenti esset prolixa: addantur g. ij.

Perinde valere super monasterio ad quod fuit quis electus & authoritate ordinaria confirmatus: & de his in litteris provisionis mentio facta non fuit: & in eisdem litteris approbantur gesta g. xvj.

Et eisdem litteris daretur absolutio ab excommunicatione: addantur g. ij.

Et si litteræ dentur ad futuram rei memoriam: addantur g. v.

Perinde valere concernens plures personas: utputa super facultatibus nominationum; taxentur g. xxv.

Quod litteræ unionis in

Maer indien daer manieren van vaceren wierden gegeven wort geschat g.16.

Ende indien in de selve brieven verleent wierde absolutie van den ban / sullen daer by gevoeght werden g. 2.

Ende indien dat geschiede door eygen drift noch g.2.

Ende indien een narre wordt gedaen / a non obstante &c. voegt daer by g. 2.

Met de clausule perinde valere, over eē klooster / tot het welck yemandt gekosen is / ende door ordinarisse macht bevestight: ende in de brieven van provisie hier van geen gewagh gemaeckt is: ende in deselve brieven 'tgepasseerde geapprobeert werdt g. 16.

Ende in de selve brieven gegeven wierde absolutie van den ban noch g. 2.

Ende indien die brieven gegeven wierden tot een eeuwighe ghedachtenisse / sal men daer by voegen g.5.

Een brief / met de clausule perinde valere, rakende meer persoonen / als by exempel over de macht van nominatien wort getaxeert g. 25.

Dat de brieven van unie / in de

quibus

quibus non fuit facta mentio de certis articulis executioni mandentur propter magnam narrationem g. xx.

Quod litteræ in quibus impetrata fuerunt beneficia perpetua quæ in veritate vocantur canonicatus, valent: etiam si vacarent, &c. g. xvj.

welcke geen mentie geschiet is van sekere articulen / ter executie gestelt worden van wegen die lange narré g. 20.

Dat de brieven in de welcke verkregen zijn beneficien/ dewelcke in der waerheydt canonicaten genoemt worden/mogen valideren/ oock indiense vacant waeren/ &c. g. 16.

X X.

De fructibus percipiendis in absentia.

Litterę de fructibus percipiendis ex omnibus beneficiis obtentis & obtinendis ad quinquennium gratiosa g. xiij.

Executoria g. xj.

Si Concedatur ad septennium residendo in curia: vel studio generali gratiosa g. xvj.

Executoria g. xiiij.

Si concessio fuerit perpetua residendo in altero: vel insistendo servitio alicujus Domini; gratiosa g. xxvj.

X X.

Van de vruchten in yemants afwesen te trecken.

Brieven van de vruchten te mogen trecken van alle beneficien soo verkregene/ als noch sullende verkregen worden / voor vijf jaeren gunstelick verleent g. 13.

Een executiebrief g. 11.

Indien 't verleent wordt voor seven jaren/mits residerende aen 't hof/ of in een hooge school gunstelick verleent g. 16.

De executiebrief g. 14.

Indien die toelaetinge voor altoos sal zijn/ mits te resideren op een ander / ofte te staen in dienst van een Heer gunstelick verleent g. 26.

Executoria g. xxiiij.

Et si in præmissa concessione daretur clausula: *non obstante, si alias tibi in altero, &c. residendo: vel hujusmodi servitiis, insistendo fructus &c. percipere valeres Apostolica vel ordinaria authoritate fuit concessum:* addantur g. ij.

Et si in eisdem litteris daretur absolutio ab excommunicatione: addant. g. ij.

Et si clausula *arrendationis* non sit in litteris: demantur grosi ij.

Ioannes xxij. vult quod istę duæ litteræ taxentur ad cc. g. & ad ccij. & in alio loco ccL. & ccLj.

Concesio perpetua de fructibus percipiendis pro Capellanis capellæ Regis: vel alterius Principis: gratiosa g. C.

Executoria L.

Quando vero ad tempus: habeatur respectus ad proxima.

Concesio de fructibus percipiendis per universitatem Studii g. cL.

Executoria g. L.

Een executiebrief g. 24

Ende indien in de voorgaende toelaetinge is de clausule non obstante &c. voegt daer by g. 2.

Ende indien in de selve brieven gegeven wierde absolutie van den ban/noch g. 2.

Ende indien de clausule van Arrendatie niet en is in die brieven / neemt daer van g. 2.

Joannes 22. wil dat die twee brieven sullen getaxeert werden op 200. gr. ende op 202 / ende op een andere plaets 250/ ende 251.

Een geduyrige verleeninge om de inkomsten te genieten voor de Capellaens van de capelle des Konings/ofte van een ander Prins / een verleenbrief g. 100.

Een executiebrief 50.

Maer indiense maer voor eenen tijdt is/dat men regarde draege op 't voorgaende.

Toelatinge om de inkomste te genieten voor een hooghe school g. 150.

Een executiebrief g. 50.

Quan-

Quando vero ad tempus: habeatur respectus ad proxima.

Littera quod Canonici ecclesiæ Bisuntinæ, residendo in dicta ecclesia possint percipere fructus aliorum beneficiorum suorum: fuit taxata in Spoleto ubi erat Nicol. Papa V. ad g. cccLxx.

XXI.

De Unionibus & appropriationibus.

Unio capellę: vel alterius beneficii simplicis, alteri beneficio: taxatur gros. xxv.

Unio beneficii quod dignitas sit: supprimendo dignitatem: vel ordinem, si alicujus ordinis fuerit, g.xxx.

Unio monasterii destructi, supprimendo dignitatem & ordinem g. xL.

Et intellige in præmissis casibus, quando unum subjicitur alteri & fit

Maer indien 't is voor eenen tijdt/ dat men regarde neme op't voorgaende.

Een brief dat de Canonicken van de Kerck van Bisuntium in de selve kerck residerende mogen genieten de inkomsten van haere andere beneficien/ is geschat tot Spoleten/alwaer Nicolaus de 5. was/op g.370.

XXI.

Van de t'samenvoeginge ende tot eygendom maeckinge der beneficien.

Een t'samenvoeginghe van een capelle / ofte van een ander slecht beneficie / met een ander beneficie/ groſ.25.

Een t'samenvoeginge van een beneficie / zijnde een waerdigheydt/ mits de waerdigheydt ofte ordere/ indien 't van eenige ordere mocht wesen / dempende g.60.

Een t'samenvoegingh van een verdestrueert klooster de waerdigheydt ende de ordre dempende g.40.

Ende verstaet in de voorgaende gevallen / wanneer 't een 't andere onderworpen wert/

unum.

Si vero duæ ecclesiæ cathedrales invicem unirentur: ita quod una subsit alteri: sed ambabus unus præsit Episcopus g.Lx.

Si duo uniantur monasteria: ita quod ambobus unus præsit Abbas g. L.

Unio plurium beneficiorum simplicium: pro primo g. xxvj.

Et pro quolibet alio addantur g.v.

Et si in litteris unionis darentur aliæ clausulæ: utputa quod Abbas de cætero eligatur per conventum: & ipse Abbas sic electus præesse posit absque alia confirmatione Apostolica: addantur g.v.

Vel si daretur clausula, quod tale beneficium regulare reducatur ad seculare: & uniatur: addantur g. v.

Et si in litteris unionum adderentur aliæ clausulæ: habeatur respectus ut

en wort eene beneficie.

Maer indien twee cathedrale kercken by een gevoegt wierden/ alsoo dat de eene onder de andere stonde/ende dat over beyde eenen Bisschop regeerde g.60.

Indien twee kloosters t'samen gevoegt werden/ alsoo dat over beyde gestelt wierde eenen Abt g.50.

Een t'samenvoeginghe van meer slechte beneficien/voor 't eerste g. 26.

Ende datmen voor elck ander daer by voege g.5.

Ende indien in de brieven van t'samenvoeginge gegeven wierden andere clausulen/ te weten/ dat den Abt van nu af soude gekosen werdē door 't convent/ ende dat dien Abt alsoo gekosen zijnde soude konnen regeren sonder andere Apostelicke confirmatie/ voeght daer by g. 5.

Ofte indien daer ghegeven wierde de clausule/ dat soodanigh geestelick beneficie gereduceert wierde tot een wereldtlick/ ende gecombineert wierde/noch g.5.

Ende indien in de brieven van combinatie van beneficien andere clausulen

supra

fupra &c.

Unio beneficii facta Archidiacono ad vitam suam g.xxv.

Appropriatio & applicatio alicujus monasterii opulenti: facta alicui congregationi Canonicorum vel Monachorum ad perpetuam rei memoriam: prout factum extitit Monachis S. Justinæ g.Lx.

Et si detur clausula, *motu proprio*, addantur g.ij.

Et si detur clausula, quod Abbas electus absque alia confirmatione præsit, addantur g.v.

Et si detur clausula, *ex certa scientia*, addantur g.ij.

Et si reservaretur pensio resignanti, vel cedenti beneficio quod unitur, addantur g. xvj.

Et si mandetur uniri monasteriũ cum potestate fundandi claustrum cum capellis, & gaudeat privile-

daer by gevoeght wierden/ dat daer oogemerck op genomen werde/gelijck boven.

Een t'samenvoegingh van beneficie aen een Archidiacon/ voor sijn leven lang g.25.

Een appropriatie en inlijving van een rijck klooster/ gedaen aen een vergadering van Canonicken ofte Monicken / tot een eeuwige gedachtenisse / gelijck daer geschiet is den Monicken van S. Justina g.60.

Ende indien daer gegeven wierde de clausule / motu proprio, noch g.2.

Ende indien daer gegeven wierde de clausule / dat een gekosen Abt sonder andere confirmatie magh regeren/ g.5.

Ende indien daer gegeven wierde de clausule / ex certa scientia; noch g.2.

Ende indien een pensioen uytgehouden wierde voor dien dw: 't beneficie resigneert ofte afstaet / voeght daer by g.16.

Ende indien daer in gelast wert / dat een klooster met een ander t'samengevoeght werdt / met macht om een klooster te stichten met ca-

giis &c. addantur g.xLv. alias xLj.

Et si esset prolixa narratio, utputa quod dissolveretur unio facta, & de novo alteri uniretur, pro narratione addantur g. iiij.

pellen / ende privilegien genieten &c. voeght daer by g. 45. anders 41.

Ende indien die narré langh mochte vallen / te weten dat de gepasseerde t'samenvoeging gecasseert wierde/ ende op't nieuw met een geunieert wierde/ worden voor dat verhael daer toegevoeght g. 4.

XXII.

De incompatibilibus & aliis dispensationibus.

Litteræ ad duo incompatibilia quæcunque, dummodo non sint duæ parochiales, vel duæ dignitates majores, vel principales ad quinquennium, taxetur ad. gros.xxx.

Et pro quolibet anno ultra addantur g. ij.

Et ad duas parochiales, ut supra, vel dignitates prædictas, addantur g.ij.

Et si fuerit ad vitam sine parochialibus g.xxxv.

XXII.

Van de beneficien niet konnende met malkanderen bestaen, ende andere dispensatien.

Brieven tot twee beneficien niet konnende met malkanderē bestaen/ indien 't slechts niet zijn twee parochiale kercken/ of twee groote ofte principale waerdigheden/ worden voor vijf jaeren geschat g. 30.

Ende vorders voor elck jaer noch g. 2.

Ende tot twee parochien/ gelijck boven / ofte totte voorseyde waerdigheden laet daer by gevoeght werden g. 2.

Ende indien 't is voor't geheele leven/ sonder parochialen g. 35.

Et

Et cum parochialibus & dignitatibus, ut supra, addantur g. v.

Et pro tertio incompatibili ad vitam addantur g.xx. alias Lx.

Si vero ad tempus, addantur g.x.

Et si cum clausula *permutandi*, addantur g. x.

Quod bulla pro electo Cenomanensi dispensationis, quod licet filius esset legitimus Episcopo concessit regimen dictę ecclesiæ, posset tamen præfici in Episcopum ipsius Ecclesiæ Cenomanensis, taxata est ad g. C.

Attende super tertio incompatibili, quod licet sit gravior dispensatio de tertio quam de secundo, nihilominus visum est dominis deputatis, quod taxa prædicta de Lx. grossis per modum additionis est gravis & nimium excessiva, non tamen per modum taxationis, & sic ad Lx. taxandum ad minus

Ende met parochialen ende waerdigheden / gelijck boven/ noch g. 5.

Ende voor 't derde niet konnende met andere beneficien bestaen / voor 't geheele leven/ voeght daer by g. 20. anders 60.

Maer indien 't maer is voor eenen sekeren tijt g. 10.

Ende indien 't met de clausule/ permutandi g. 10.

Dat de bulle van dispensatie voor den gekosen Cenomanensischen Bisschop / al ware 't dat hy was een echte kindt / den Bisschop toegestaen heeft de regeringh van de voornoemde kerck/ mag gestelt worden tot Bisschop van de Cenomanensische kerck / is getaxeert op g. 100.

Merckt aen/aengaende 't derde beneficie niet konnende bestaen met anderen / dat niet tegenstaende de dispensatie over 't derde swaerder valt/als over 't tweede/nochtans den gedeputeerdē goet gedacht heeft / dat de voornoemde taxe van 60 grossen by manier van additie te swaer ende excessive is/maer niet by manier van taxatie/ ende alsoo hebbense goet

censuerunt, sicque ubique servandum est.

XXIII.

De Defectu ætatis & natalium ad beneficia.

Littera super defectu ætatis, pro uno anno g.xij.

Et pro quolibet alio anno ultra addantur g.ij.

Litteræ super defectu natalium ad tria beneficia g. xvj.

Et ad quatuor addantur g. v.

Sed ad quæcunque taxentur g.xxv. alias xxxvj.

In libro Joannis xxij. taxatur ad canonicatum & præbendam g. xviij.

Et quod posʃit eligi in Episcopum g.xxx.

Et in Abbatem, & in Abbatiʃʃam g. xxiij.

Et pro clausula, *quod non teneatur facere mentionem*, addantur g. xv.

gebonden / datmense ten minsten op 60 sal schatten / ende alsoo moetmen over al handelen.

XXIII.

Van 't gebreck van ouderdom ende geboorte tot beneficien.

Eenen brief / over 't gebreck van ouderdom (of minderjarigheydt) voor een jaer g. 12.

Ende voor elck ander noch daer-en-boven g. 2.

Een brief over onwettelicke geboorte tot drye beneficien g. 16.

Ende tot vier sal men daer by voegen g. 5.

Maer tot allerley beneficien in 't gros g. 25. anders 36.

In 't boeck van Joannes 22. wordt een brief tot een canonicaet ofte prebende geschat op g. 18.

Ende dat een persoon minderjarigh zijnde gekosen magh worden tot Bisschop g. 30.

Ende tot Abt / ofte Abdesse g. 23.

Ende voor de clausule / quod non teneatur &c. noch g. 15.

Et

Et si fieret littera ad partem super hujusmodi clausula, taxetur g. xL.

Ende indien een brief a part gemaekt wierde over sulke clausule / wordt geschat op g. 40.

Ad canonicatum & præbendam ecclesiæ cathedralis super defectu natalium g. xviij.

Tot een canonicaet ofte probende van een cathedrale kerck over onwettelicke geboorte g. 18.

Littera pro constituto in vicesimo secundo anno, quod possit ad sacros ordines promoveri g. xvj.

Een brief voor yemandt oudt zijnde twee-en-twintigh jaeren / dat hy tot de H. ordenen magh gevoordert werden g. 16.

Et si de pluribus annis: pro quolibet addantur g. ij.

Ende indien 't over meer jaeren is / voor elk noch g. 2.

Si dispensetur cum aliquo ante promotionem super ætate ad certam ecclesiam cathedralem g. xxx.

Ende indien met ymandt gedispenseert wordt over minderjarigheydt / voor sijne promotie tot eene cathedrale kerck g. 30.

Super defectu natalium pro Episcopo g. xxx.

Over minderjarigheydt voor een Bisschop g. 30.

Pro Abbate vel Abbatissa g. xxiiij.

Voor een Abt / ofte Abdesse g. 24.

Pro dignitate g. xviij.

Voor de waerdigheyt g. 18.

De non promovendo.

Van 't niet promoveren.

Littera qua quis ratione parochialis ecclesiæ non teneatur promoveri ad sacros ordines infra quinquennium g. xvj.

Eenen brief / door de welcken ymandt van wegen een parochie kerck niet gehouden is de H. ordenen aen te nemen / onder den tijdt van vijf jaeren g. 16.

Et si infra septennium g.xx.

Ende indien onder den tijt van seven jaren g. 20.

XXIV.

De Absolutionibus & dispensationibus.

Littera absolutionis cum dispensatione pro Clerico qui fuit judex vel notarius in criminalibus, quod possit recipere quęcunq; beneficia gr.xxx.

Et pro illo qui interfuit bellicis artibus g. xxx.

Et pro eo qui commisit homicidium vel mutilationem, quod possit retinere obtenta & alia conferenda recipere g. xxxv.

Pro sola vero absolutione, absque dispensatione g. xvj.

Absolutio & dispensatio pro fratre qui transivit de ordine mendicantium ad monasterium, quod possit retinere beneficiũ g.xxxij

Pro sola absolutione, & quod remaneat in ordine g. xx.

XXIV.

Van de Absolutien ende dispensatien.

Een brief van absolutie met dispensatie voor een Clerick / de welcke is geweest een rechter ofte notaris in criminele saecken / dat hy magh aen-nemen allerley beneficien g. 30.

Ende voor dien dw: in oorloogsche practijcken present is geweest g. 30.

Ende voor dien dw: yemandt doodt geslagen ofte verminkt heeft / dat hy de verkregene beneficien magh behouden / ende die noch te vergeven staen / magh aen nemen g. 35.

Maer alleen voor de absolutie sonder dispensatie g. 16.

Absolutie ende dispensatie voor een broeder dw: uyt een bedelende orden is overgegaen in een klooster / in 't welcke hy een beneficie magh behouden g. 32.

Voor de absolutie alleen / ende dat hy in die order blijve g. 20.

Ab-

Abſolutio quæ concernit plures perſonas, pro prima g. xvj.
Pro qualibet alia addantur g. ij.
Abſolutio ab exceſsibus & delictis, quæ concernit communitatem, vel univerſitatem, aut magnos Dominos, fuit taxata g. M.
Abſolutio ab excommunicatione per vim incursâ vel metum g.xx.

Abſolutie door meer perſoonen/ door de eerſte g. 16.
Door elcke andere noch g.2.
Abſolutie van exceſſen en miſdaden/ betreffende een gemeynte/ univerſiteyt ofte groote Heeren/ is geſchat op g. 1000.
Abſolutie van den ban in den welken men door gewelt ofte vreeſe gevallen is g.20.

XXV.

De tranſlationibus.

XXV.

Van de tranſlatien ofte verplaetſingen.

Tranſlatio Monachi ad parem vel altiorem ordinem g. xvj.
Et ſi addatur,quod poſsit retinere beneficium, taxetur g. xxiiij.
Tranſlatio monialis de monaſterio ad monaſterium g. xvj.

De tranſlatie van een Monnick tot een gelijcke ofte hooger ordere g. 16.
Ende indien daer by gevoegt wordt/ dat hy ſijn beneficie magh behouden/ wordt geſchat g. 24.
De verplaetſinge van een bagijne van een klooſter tot 'tander g. 16.

XXVI.

De confirmationibus & concessionibus alienationum bonorum ecclesiasticorum.

COncessio confirmationis absque suppletione defectuum taxatur ad. g.xx.

Cum suppletione vero addantur. g.x.

Videtur sufficere v, licet sit conventum ita.

Confirmatio ad perpetuam rei memoriam, cum suppletione defectuum & insertione. g. xl.

Et pro labore insertionis solvatur scriptori ad partem & non taxetur. hodie tamen aliter servatur, quia taxatur insertio per computum linearum, videlicet usque ad xxx lineas dantur duæ lineæ pro. g. j.

Abinde supra pro qualibet linea. g. j.

In libro Ioan. xxij. hujusmodi insertiones reperi-

XXVI.

Vande bevestigingen ende toelatingen om kerckelicke goederen te vervremden.

EEn toelaetinge van bevestinge sonder vergoedingh van't gene datter ontbreeckt g. 20.

Maer mette vergoedingh salmen daer by voegen g. 10.

't Schijnt genoegh te zijn 5. alhoewel 't soo geaccordeert is.

De confirmatie tot een eeuwige gedachtenisse / mette vergoedinghe van 't gebreck / ende tusschen beyden insettinge g. 40.

Ende voor den arbeydt van tusschen beyde insetting sal men den schrijver voor een gedeelte betaelen / en sal niet getaxeert werden. huyden nochtans wordt 't anders gepractiseert / om dat de tusschen beyde insettinge wordt getaxeert volgens 't getal der linien / namelick totte dertigh linien toe wordt 'er voor de twee gegevē g. 1.

Van daer af / wat daerenboven is / voor elck linie. g. 1.

In 't boeck van Ioan. 22. worden dusdanige tusschen nutur

untur taxatæ simul cum gratia, videlicet g. L. Et habeatur respectus ad hujusmodi confimationes, quia interdum concernunt rem parvę extimationis, & aliquando sunt magnæ importantiæ. Et quando sunt super castris & villis reperitur taxa in libro. g. ccccc.

In dicto libro reperitur quod insertio trium privilegiorum, quæ fuit xxxv. linearum fuit taxata g.L.

Et confirmatio translationis super quadam bulla seu parochia g. C.

Confirmatio unionis cum insertione instrumenti g. Lx.

Licentia alienandi unam possessionem: & ex pretio illius emendi aliam, si in evidentem g.xx.

Licentia vendendi unum castrum pertinens ad ecclesiam, cum facultate emendi alia bona g. xxx.

Licentia vendendi plures possessiones monasterii, vel alterius g. xL.

Licentia permutandi unam

beyde insettingen gebonden / gelijck getaxeert met de gratie / te weten g. 50. Ende daer wort regarde genomen op dusdanige confirmatien / want sy zijn altemet van kleyne / altemet van groote importantie. Eñ wanneerse zijn over vlecken of dorpen / wort de taxe in't boeck gevondẽ. g. 500.

In't selve boeck wordt de tusschen beyde insettingh van drye privilegien / dw: is geweest van 35. linien / geschat op g. 50.

De confirmatie over seker bulle ofte parochie g. 100.

De confirmatie van incorporatie / met tusschen beyde insettinge van 't instrument g. 60.

Toelaetinge om een besit te verdremden / ende uyt den prijs van die te koopen een andere &c. g. 20.

Toelatinge om een vlecke toebehoorende eene kerck te verkoopen / en andere goederen te koopen g. 30

Toelatinge om te verkoopen meer goederen van een klooster of van een ander g. 40.

Toelaetinge om een erve met pos

possessionem cum alia g. xx.

Licentia accipiendi unam possessionem in emphiteosin perpetuam g. xxv.

Licentia recipiendi in feudum nobile unum casale, vel territorium pro se & successoribus g. xxx.

Et si castrum populosum, vel villa concedatur in feudum g. L.

Et si concedatur quod fœminæ succedant in feudo, addantur g. x.

Et si præmissa concedantur ad tertiam generationem, vel ad minus tempus dematur de supra dicta taxa juxta discretionem taxatoris.

Repericur in libro Joan. xxij. quod licentia concessa Episcopo, quod possit permutare cum communitate suæ civitatis possessiones suæ ecclesiæ ad valorem viij. C. libr. cum censu solvendo Episcopo: taxatur g. C.

een ander te verwisselen g. 20.

Toelaetinge om eene besittinge aen te nemen/ om de selve te verbeteren/ ende jaerlicks eenige erfrente daer uyt te keerẽ/ voor geduyrigh g. 25.

Toelaetinge om tot leengoet aen te nemen een adelick casteel ofte landtschap/ voor hem ende zijne naevolgers g. 30.

Ende indien een volckrijcke vlecke ofte dorp wort verleent tot leen g. 50.

Ende indien toegestaen wert/ dat de vrouwen in 't leen mogen succederen/ voeght daer by g. 10.

Ende indien 't voorgaende wordt toegestaen tot in de derde generatie/ ofte tot minder tijt/ salmen afnemen van de voornoemde taxe/ nae discretie van den taxateur.

Daer wordt gevonden in 't boeck Joan. 22. dat de toelaetingh vergunt aen een Bisschop/ dat hy mette gemeynte van sijne Stad mag verwisselen de erfgoederen van sijne Kerck/ totte waerdye van 800. ponden/ mits chijns betaelende aen den Bisschop/ wordt geschat g. 100.

Li-

Licentia vendendi de bonis ecclesiæ usque ad summam mille florenorum pro exoneratione debitorum g. xxx.

Licentia recipiendi de male ablatis usque ad dictam summam g. L.

Ista plus taxatur, quia respicit majorem favorem, & plus utilitatis percipitur inde.

XXVII.

De Indultis Clericorum secularium.

Licentia permutandi unũ beneficium in manibus ordinarii taxatur ad g. xxv.

Et pro pluribus beneficiis, pro quolibet addantur. g. v.

Et si super aliquo ex dictis beneficiis litigaretur, & daretur facultas recipiendi cessionem litis, & conferendi, addantur. g. v.

Licentia cessionis permutationis g. xl.

Concessio facta Clerico infirmo, ut residendo in una civitate pro sanitate recipienda ad tempus recipiat

Licentie om te verkoopen van de kercke goederen / totte summe van 1000. florijnen tot ontlastinge van de schulden g. 30.

Toelatinge om te mogen aennemen van ontstolen goet tot de voorsz. summa g. 50.

Die wordt hooger getareert/ om datse siet op grooter faveur/ende om dat daer meer profijts van getrocken wort.

XXVII.

Van de Privilegien der wereltlicke Clericken.

Licentie om te mogen verwisselen een beneficie in de handen van den ordinaris/ getareert g. 25.

Ende voor meer beneficien/ voor elck noch g. 5.

Ende indien over eenigh van de voornoemde beneficien gepleyt wierde / ende macht gegeven wierde om aen te nemen de schortingh van 't proces/ noch g. 5.

Licentie om afstant van verwisselingh g. 40.

Toelaetinge verleent aen een Clerick kranck zijnde / dat hy residerende in een stadt/ om syne gesontheyt weder-

fra-

fructus parochialis ecclesiæ g. xij.

Concefsio facta clerico, ut possit retinere beneficium quod tenebatur dimittere g. xvj.

Concessio facta procuratoribus audientiæ condictarum ut possint habere capellam ad instar scriptorum g. xxv.

Concessio facta clerico ut gaudeat de prærogativis ad instar familiarum Papæ super gratia expectativa g. xxvj.

Et pro *motu proprio* addantur g. ij.

Et pro declarationibus addantur g. ij.

Quod Rector parochialis ecclesiæ possit uti almutio de vario g. L.

Quod Rector parochialis ecclesiæ possit absolvere suos parochianos in omnibus casibus, præterquam in reservatis sedi Apostolicæ g. xxv.

om te verkrijgen / voor een tijdt langh magh trecken de inkomsten van een parochie kerck g. 12.

Licentie toegestaen aen een clerick / dat hy magh behouden een beneficie / dat hy gehouden was te laeten varen g. 16.

Toelatinge verleent aen de procurateurs der audientiekamer van de geciteerde persoonen om te mogen hebben een capelle / gelijck de schrijventen g. 25.

Toelatinge verleent aen een clerick dat hy magh genieten de voorrechten / gelijk die daer zijn van de familien der Pausen / tot de gratie van expectantie g. 26.

Ende voor de clausule / motu proprio, noch g. 2.

Ende voor de declaratien noch g. 2.

Dat een Regent van een parochiekerck magh gebruycken een bonet van verscheiden coleuren g. 50.

Dat een Regent van een parochie kerck sijne parochianen magh absolveren in allen gevallen / behalven van die dewelcke den Apostolicken stoel gereserveert zijn g. 25.

Con-

Concessio facta duobus permutantibus, ut hinc inde habeant regressum ad sua beneficia g.xxiiij.	Toelatinge verleent aen twee verwisselaers / datse van de een en ander zijde wederom mogen komen aen haere beneficien g.24.
Concessio facta capellæ ut habeat cœmiterium g.xx.	Toelatinge aen een capel / om een kerckhof te mogen hebben g.20.
Quod in capella certis diebus celebrentur divina; & juxta se possit habere campanile g.xxv.	Dat in een capelle op seeckere dagen Godts-dienst magh gepleeght worden / ende een klocken toren magh hebben g.25.
Concessio facta capitulo ecclesiæ, ut de legatis ad pios usus possit recipere usque ad summam duorum millium floren: & in reparationē ecclesiæ convertere g.xl.	Toelaetinge vergunt aen een capitel van een kerck om van de legaten tot godtsalige gebruycken / te mogen nemen totte summa van twee duysent guldens / ende die aen te leggen tot reparatie van de kerck g.40.
Quod studens posit recipere insignia doctoratus extra studium g.xxv.	Dat een student magh aennemen de waerdigheydt van doctoorschap / buyten de academie g.25.
Concesio facta habenti expectativam ut aliæ prærogativæ sibi non præjudicent, & ad jus commune reducantur g.xx.	Toelaetinge verleent aen yemandt hebbende een expectantie / dat andere voorrechten hem niet naedeeligh mogen zijn / ende tot het gemeyne recht gereduceert werden g.20.
Concesio facta scriptori, ut posit uxorari g.xxv.	Toelatinge aen een schrijver / dat hy een vrouw magh trouwen g.25.
Quod familiares Episcopi vel alterius eundo extra	Dat die / dwe zijn vande familie eens Bisschops ofte yemant

curiam cum ipso Episcopo gaudeant prærogativis præsentium ad tempus g.xx.

Quod Canonici ecclesiæ collegiatæ notabilis possint uti almutiis de vario ad instar Canonicorum alterius ecclesiæ g.C.

Quod magistri fabricæ cujusdam capellæ possint propter distantiam parochialis ecclesiæ certis diebus missas facere celebrari g.xxv.

Quod non obstante optione possit quis retinere cameram Canonicalem g.xxv.

Quod possit quis promoveri extra tempus ad sacros ordines g.xij.

Quod Capellanus capellæ possit ministrare ecclesiastica sacramenta parochialis ecclesiæ, intra cujus limites est sita dicta capella g.xxv.

Concessio facta clero & populo civitatis, ut apertis januis excommunicatis

anders / metten Bisschop upt 't hof gaende / mogen genieten de voorrechten van de tegenwoordige / voor een tijdt lang g.20.

Dat de Canonicken van een aensienlicke collegiale kerck mogen gebruyken bonetten van verscheyden coleuren / op de manier van de Canonicken van een andere kerck g.100.

Dat de fabrijckmeesters van sekere capelle / in de selve op sekere dagen misse mogen laeten doen / van wegen de verre afgelegentheyt van de parochie kerck g.25.

Dat niet tegenstaende de keur / yemant mag behouden een Canonicks kamer g.25.

Dat yemant buyten tijts totte H. ordenen magh gepromoveert werden g.12.

Dat een Capellaen van een capelle magh bedienen de kercklicke sacramenten van de parochie kerck / binnen wiens limiten de voorseyde capelle gelegen is g.25.

Toelaetinge verleent aen de clerisie ende borgerye van een stadt / datse met openen deuren / noch toelaetende

& interdictis admissis possint celebrare g.cL.	geexcommuniceerde ende onder 't interdict sittende/ misse mogen doen g. 150.
Concessio facta clerico ut in assecutione beneficii quod expectat præferatur nominatis per Ducem g.xxv	Toelaetinge verleent aen een clerick/ dat hy in 't verkrijgen van een beneficie/ 't welck hy verwacht/ magh voorgetrocken werden/ den genen dewelcke genomineert zijn door den Hertogh g.25.
Concessio facta clerico ut possit pinguiorem præbendam optare, non obstantibus statutis g.xx.	Toelatinge verleent aen een klerck/ om te mogen staen naer een better prebende/ niet tegenstaende de statuten g. 20.
Quod Canonicus senex non teneatur interesse missæ majori: & nihilominus percipiat distributiones g.xx.	Dat een oudt Canonick niet gehouden is tegenwoordig te zijn in de hooge misse / ende niettemin magh genieten de uytdeelingen ofte presenten.
Concessio facta studio Paduanensi, ut quæcunque personæ ecclesiasticæ possint audire leges ad perpetuam rei memoriam g.ccccc. alias C.	Toelaetinge verleent aen de academie van Padua datse allerley kerckliche persoonen magh toelaten om de rechten te hooren/ tot een eeuwige memorie g. 500. anders 100.
Pro una persona g.xij.	Voor eene persoon g. 12.
Concessio facta Canonico ut contra statuta ecclesiæ possit obtinere domos: & habere distributiones quotidianas g.xxv.	Toelatinge / verleent aen een Canonick dat hy tegens de instellingen van de kerck magh huysen besitten / ende de daeghlickse uytdeelingen hebben g. 25.
Quod predicator proponens	Dat een prediker voorstellen-

verbum Dei posſit dare certos dies de indulgentia g.xvj.

Littera pro aliquo magiſtrando in theologia g.x.

Commiſsio facta ſuper debito inquiſitionis hæreticæ pravitatis inter Heremitas & Minores g.xxiiij.

Commiſsio quod imponatur taxatio ad decimam g.xviij.

Commiſsio reformationis monaſterii in capite & membris g.xxx.

Commiſsio ſuſpenſionis interdicti pro nobili & ejus familia g.C.

Declaratio facta cum quavis narratione non tamen magna g.xx.

Declaratio juris cum magna narratione g.xxx.

Et ſine narratione habeatur reſpectus ad taxam

Quod quis recipiatur ad actus capitulares non obſtan. ſtatutio. gratioſa xij.

Executoria g.x.

de 't woordt Godts / ſekere dagen van aflaet magh geven g. 16.

Brieven om yemant magiſter te maecken in de theologie g. 10.

Commiſſie verleent over ſchult van de inquiſitie van ketterye / onder de Eremitanen Auguſtijnen / ende Minderbroers g. 24.

Commiſſie om in te ſtellen taxatie van tienden g. 18.

Commiſſie tot reformatie van een klooſter in 't hooft ende leden g. 30.

Commiſſie tot opſchortingh van 't verbodt van Godtsdienſt / voor een edelman en deſſelfs huysgeſin g. 100.

Een verklaeringh gemaeckt / met eenigh verhael van saeck / maer niet langh zijnde g. 20.

Een verklaeringh van recht / met een langh verhael van ſaecke g. 30.

Ende ſonder verhael van ſaecke / ſalmen regarde nemen op de taxe.

Dat yemant opgenomen werde tot capitulare acten / niet tegenſtaende de ſtatuten een verleenbrief g. 12.

Een executoriaelbrief g. 10.

Quando

Quando mandatur interdictum publicari tribus locis g.xx.

Quod clerici unius civitatis vel diocœſis non teneantur ad certas ſervitutes g.Lx.

Similis litera pro regno g.C.

Pro una perſona g.xij.

Declaratio voluntatis Papæ g.xx.

Littera per quam conſtituitur procurator alicujus ordinis generalis g.xvj.

Littera amotionis interdicti a monaſterio & membris g.cL.

Littera conceſſionis decimæ biennalis Regis g.C.

Quod officiales Dñi Papæ non poſſint excommunicari per ordinarios vel delegatos g.xij.

Invocatio brachii ſecularis g.xvj.

Wanneer daer belaſt wert om 't verbot van Godts-dienſt te publiceren op drye plaetſen g. 20.

Dat de clercken van een ſtadt ofte biſdom niet gehouden zijn tot ſekere ſervituten g.60.

Een gelijcke brief voor een koninghrijck g.100.

Voor eene perſoon g. 12.

Een verklaringe van den wille des Paus g. 20.

Een brief door dewelcke yemant geſtelt wordt tot procureur generael van eenigh orden g.16.

Een brief van afweringe van 't verbodt van Godts-dienſt van een klooſter ende leden g. 150.

Een brief van toelaetinge van een twee-jaerige tienden des Koninghs g.100.

Dat de officiaels van de Paus niet mogen geexcommuniceert werden door de ordinariſ ofte haere vicariſſen g. 12.

De te hulp-neminge van den wereltlicken arm g. 16.

XXVIII.

De conservatoriis.

Conservatoria pro Episcopo & diocœsi sua g.xl.

Pro Archiepiscopo & provincia sua in forma g.L.

Ad hoc nos Deus & militanti, si fuerit perpetua g.L.

Conservatoria perpetua pro studio generali g.cc.

Conservatoria pro toto ordine & membris g.c.

Ad reprimendas g.Lx.

Quod Clerici & Prelati contribuant in talliis g.xx.

Quod corpus alicujus possit dividi in duabus sepulturis g.xij.

Conservatoria perpetua pro monasterio & membris g.c.

Conservatoria *frequentes*, pro una persona g.xxxvj.

Et si pro pluribus, pro qualibet persona addantur g.ij.

Committitur examinatio testium super vita unius

XXVIII.

Van de conservatorien of verwaerbrieven.

Een verwaerbrief voor een Bisschop ende zijn bisdom g. 40.

Voor een Aerts-bisschop ende zijne provincie in forma g. 50.

Indien den brief is naer 't formulier/ Ad hoc nos &c. g. 50.

Een verwaerbrief perpetueel voor een academie g.200.

Een verwaerbrief voor een geheele ordere ende leden van dien g. 100.

Tot reprimenden g.60.

Dat Clericken en Prælaten contribueren in tollen g. 20.

Dat 't lichaem van yemandt magh verdeelt werden in twee begraeffenissen g.12.

Een verwaerbrief perpetueel voor een klooster ende leden g. 100.

Een conservatorie-brief beginnende/ frequentes, voor eene persoon g. 36.

Ende indien voor meer persoonen / voor elcke noch g. 2.

De ondersoeckinge der getuygen over 't leven van een

sancti canonizandi g.xx.

Littera declarationis quod quis sit verus familiaris Papæ g.xx.

Limitatio episcopatus facta de novo g.xl.

Hodie servatur aliter, quia conservatoria pro Episcopo ad g. sexaginta. pro Episcopo & capitulo taxatur ad g. centũ & quinquaginta. Pro capitulo taxatur ad g. centum. Pro monasterio & ejus membris g. cc. Ad decennium g. quinquaginta. Ad viginti annos g. octuaginta. Ad minus tempus g. triginta vel quadraginta.

sanct sullende gecanoniseert werden/wort gecommitteert voor g. 20.

Een brief van verklaring dat yemant is een oprecht domesticq vanden Paus g. 20.

Een limitscheydingh van een bisdom op 't nieuw gemaeckt g. 40

Hedensdaeghs wort 't anders onderhouden / om dat een bewaerbrief voor een Bisschop geschat wort op g. 60. voor een Bisschop ende capittel op g. 150. voor een capittel alleyn g. 100. voor een klooster ende desselfs leden g. 200. voor den tijdt van tien jaeren g. 50. voor twintigh jaeren g. 80. voor een korter tijdt g. 30. ofte 40.

XXIX.

De indultis Religiosorum & relaxatione juramenti.

Relaxatio juramenti faciendi in studio secundum formam statutorum taxetur ad g. xvj.

Quod Abbas & conventus possint recipere tonsuram

XXIX.

Van de privilegien der Religieusen, ende van de ontbindinge van den eedt.

De ontbindinge van eedt die men doen moet op de universiteyt / volgens den teneur der statuten g. 16.

Dat een Abt ende convent de scheringe ende ordenen

 & or-

Quod possint audire confessiones quorumcunque cum licentia curati g.xx.

Datse mogen biecht hooren van hoedaenige persoonen het oock zy / met toestaen des zielsorgers g. 20.

Quod fratres possint habere campanile ad unam campanam g.xvj.

Dat de broeders mogen hebben een klocken toren / tot eene klock g. 16.

Littera qua quis participare possit cum excommunicatis & hæreticis g.viij.

Een brief om te mogen converseren met geexcommuniceerde ende ketters g. 8.

Quod monialis senex non teneatur dicere officium: dummodo in ejus præsentia duæ aliæ dicant g.xx.

Dat een oude bagijn niet gehouden is haere getijden te lesen / als maer twee andere die in haere presentie lesen g. 20.

Item quod habeant jus præsentandi in capitulis sui monasterii g.lx.

Item datse mogen hebben 't recht van præsentatie in de capitulen van haer klooster g. 60.

Et quod sui confessores possint eis ministrare sacramenta g.lx.

Ende dat haere biechtvaders haer de sacramenten mogen bedienen g.60.

Quod moniales gaudeant privilegiis ad instar aliorum g.lx.

Dat de bagijnen mogen genieten privilegien gelijck andere g. 60.

Quod possint ponere duas ancillas ad serviendum infirmis g.xx.

Datse mogen stellen twee maeghden om de krancke te dienen g.20.

Quod non possint compelli ad receptionem alicujus monialis g.xx.

Datse niet konnen gedwongen werden om een bagijn aen te nemen g. 20.

Quod non teneantur ad præstationes decimarum vel gravaminum g.lx.

Datse niet gehouden zijn tienden of andere lasten te betaelen g.60.

Quod visitator earum possit eas corrigere visitare &

Dat haer visitateur haer mag kastijden/visiteren/ ende vertrans

transferre g.lx.

Quod recipiant quoscunq; in suo monasterio ad sepulturas g.xx.

Quod Abbas posit uti mitra & annulo, si sit perpetua g.L.

Si vero ad vitam g.xxx.

Literæ fratrum de monte Carmelo quod posint mutare locum suum & alienare g.xxx.

Quod posit quis removeri a prioratu g.xij.alias.xx.

Litera pœnitentiarii minoris gratiosa g.xviij.

Executoria g.xvj.

Licentia comedendi carnes pro una persona g.x.

Concesio facta monialibus quæ solebant solvere undecim uncias pro decima, ut solvant unam g.xxx.

Quod fratres utantur de cætero certo habitu g.xxx.

Quod fratres unius domus posint eligere Guardianum: & sint exempti a jure Provincialis g.L.

Quod fratres per quemcun-

plaetsen g.60.

Datse allerley persoonen in haer klooster mogen laeten begraven. g.20.

Dat een Abt magh gebruycken een myter / ende ringh/ voor altoos g.50.

Maer indien 't allejn is voor zijn leven langh g.30.

Brieven voor de broeders van den bergh Carmeel / datse hare plaets mogen veranderen/ende verhremden g.30.

Dat yemant mag afgeset werden van een priorschap g.12. anders 20.

Een brief van kleyn penitentiers / upt gunst verleent g.18.

Een executoriaelbrief g.16.

Licentie om vlees te eten voor een persoon g.10.

Toelatinge geschiet aen bagijnen / dewelcke plachten elf oncen te betaelen voor den tienden / datse alleyn eene mogen betalen g.30.

Dat de broeders voortaen gebruycken seker habijt g.30.

Dat de broeders van een klooster mogen kiesen eenen Guardiaen / ende exempt zijn van't recht des Provinciaels g.50.

Dat de broeders / voor hoeda-

 que

que Episcopum posſint facere reconciliari eccleſias: calices benedici: & ordines conferri: eccleſiaſtica ſacramenta adminiſtrari: mortuos ſepeliri: & ipſi posſint audire confesſiones g.cxx.	nigen Bisſchop 't oock zy/ mogen laten verſoenen hare kercken/ hare kelcken wyen/ de ordenen geven / de kercklicke ſacramenten bedienen/ dooden begraben / ende ſy biecht mogē hooren g.120.
Quod fratres posſint uti certis caputiis in uno loco g.xxx.	Dat de broeders op eene plaets mogen gebruycken ſekere hoofd-kovels g.30.
Quod miniſter in abſentia viſitatoris posſit in certis punctis diſpenſare g.xx.	Dat een miniſter in 't afweſen des viſitateurs in ſekere pointen magh diſpenſeren g. 20.
Quod frater minor non posſit de una domo ad aliam transferri g.xx.	Dat een minder-broeder van 't eene convent tot 't ander niet magh verplaetſt werden g. 20.
Quod præceptor unius domus ſancti Antonii posſit recipere x. perſonas in fratres g.xx.	Dat den preceptor van een klooſter van de order St. Anthonius thien perſoonen mag aennemen tot broeders g. 20.
Quod Abbas & conventus non posſint ab Epiſcopo excommunicari g.xl.	Dat een Abt ende klooſter van den Bisſchop niet inden ban mogen gedaen werden g.40.
Quod fratres unius domus posſint celebrare in locis interdictis, taxatur ad g.xxx.	Dat de monnicken van een klooſter miſſe mogen doen in plaetſen daer verbot van Godtsdienſt is gedaen g. 30.
Quod vicariæ quæ regebantur per ſeculares presbiteros: de cætero regantur	Dat de vicarien dewelcke geregeert wierden door werelt-licke prieſters voortaen ve-

per monachos propter unionem factam de novo pro qualibet g.xx.

Quod Abbatissa & conventus posʃint mittere pro fructibus colligendis duas moniales extra monasterium g.xij.

Quod monachus poʃsit legere jura civilia audire volentibus g.xx.

Quod minister poʃsit visitare fratres qui stant ad servitia aliorum, taxatur ad g.xvj.

Quod magister in theologia de ordine minorum poʃsit magistrare duos in presentia sex aliorum magistrorum g.xvj.

Quod Abbas poʃsit benedicere vestes & calices g.xx.

Quod Prior poʃsit recipere profeʃsionem a novitiis g.xij.

Quod fratres de ordine Predicatorum bona eis legata pro vestitu retinere poʃsint g.xvj.

Quod ecclesia parochialis unita monasterio regatur

dient sullen worden door monicken / van wegen de t'samenhechting op 't nieu geschiedt/ voor elcke g. 20.

Dat een Abdisse ende 't klooster twee bagijnen om de vruchten te versamelen buyten 't kloosier mogen seynden g. 12.

Dat een monick voor die/ dewelcke begeeren te hooren de borgerlicke rechten/ deselve magh lesen g. 20.

Dat een minister magh visiteren de broeders dewelcke staen ten dienste van andere/ wort geschat g. 16.

Dat een magister van de order der minnebroeders twee magh magistreren in tegenwoordigheydt van 6. andere magisters g. 16.

Dat een Abt magh wyen kleederen en kelcken g. 20.

Dat een Prior de professie van de novitien magh opnemen g. 12.

Dat de broeders van de ordere der Preeck-heeren de goederen haer gelegateert zijnde mogen behouden tot haer kleedinge g. 16.

Dat een parochie kerck vereenight zijnde met een klooster

per monachum nobilem g.xvj.

Quod monachus non posſit amoveri a beneficio ſuo ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ g.xvj.

Quod Prioriſſa & moniales poſsint petere bona hæreditaria ad eas pertinentia gratioſa g.xij.

Executoria g.x.

Quod mendicantes poſsint recipere unum locum g.xx.

Et ſi pro pluribus locis: pro quolibet addantur g.v.

Quod Abbas poſsit abſolvere monachos apoſtatas monaſteriorum ſibi ſubditorum g.xvj.

Quod Abbas poſsit revocare monachos ab eccleſiis parochialibus : & ad illas alios præſentare g.xx.

Quod in una domo fratrum non poſsint per ſuperiores poni : niſi fratres de obſervantia g.xx.

Quod nullus reſidens in oratoriis ſancti Antonii poſsit aliquid petere ſub nomine dicti ſancti g.xx.

Quod frater infirmus poſ-

magh geregeert worden door een monick zijnde een edelman g. 16.

Dat een monick niet magh afgeſet werden van zijn beneficie na believen van den Apoſtolicken ſtoel g. 16.

Dat een Priorеſſe ende vagijnē mogen eyſchen de erfgoederen haer toebehoorende/ uyt gunſte verleent g. 12.

Een executoriaelbrief g. 10.

Dat de bedelmonicken een plaets mogen aennemen g. 20.

Ende indien meer plaetſen/ voor elcke noch g. 5.

Dat een Abt de monicken van de kloosters hem onderworpen/ zijnde Apoſtaten magh abſolveren g. 16.

Dat een Abt de Monicken van de parochiale kercken magh herroepen in de kloosters/ende andere den ſelven voorſtellen g. 20.

Dat door de overigheyt in een klooſter niet mogen geſtelt worden/ dan broeders van de obſervanten g. 20.

Dat geē perſoon reſiderende in de oratorien ofte bedeplaetſen van St. Tonis yet mag begeren onder den naem van den voorſeyden ſanct g. 20.

Dat een kranck monick magh

ſint

ſit bona patrimonialia adire: & convertere in uſus ſuos g.xvj.

Quod magiſtra & ſorores alicujus domus non teneantur de bonis eis legatis ſolvere quartam g.xxv.

Quod heremitæ non teneantur ſolvere decimam de terris quas colunt manibus propriis g.xx.

XXX.

De diſpenſationibus ſuper defectu membrorum.

ILle qui perdidit oculum ſuum: non tamen culpa ſua: quod poſsit recipere & retinere canonicatum & prębendam cujusdam eccleſiæ g.xvj.

Quod mutilatus tribus digitis ex culpa ſua poſsit recipere & retinere ordines minores: & in eis miniſtrare: ac beneficium ſine cura retinere g.xx. alias xxv.

Quod ille qui amiſit oculum ex cauſa infirmitatis

erven zijn vaderlicke goederen / ende tot ſijn eygen gebruyck aenwenden g. 16.

Dat de materſche ende ſuſterkens van een convent niet gehouden zijn te betaelen 't vierde deel van de goederen haer gelegateert zijnde g. 25.

Dat de kluyſenaers niet gehouden zijn te betaelen tienden van de landen dieſe met haer eygen handen bouwen g. 20.

XXX.

Van diſpenſatien over de gebreken der leden.

DAt die dewelcke buyten zijne eygen ſchult een oogh verloren heeft magh aennemen ende behouden een canonickſchap ofte prebende van een kerck g. 16.

Dat een verminckt zijnde aen drye vingeren door zijne eygen ſchult magh aennemen ende behouden de mindere ordenen / ende in de ſelve dienen / ende een beneficie ſonder zielſorge behoudē g. 20. anders 25.

Dat die dw: een oogh verloren heeft uyt een ſieckte tot alle poſ-

poſsit ad omnes ſacros ordines promoveri g.Lx.

Quod non obſtante defectu oculi & ætatis poſsit ad Epiſcopatum promoveri g.Lx.

Quod habens maculam in oculo poſsit retinere Archidiaconatum quem acceptaverat g.xx.

Quod ille qui amputavit ſibi duos digitos ex ſimplicitate poſsit ad ſacros ordines promoveri g.xvj.

XXXI.

De quitantiis & remiſsionibus.

QUitatio & remiſsio alicujus ſummæ uſque ad mille g.xxx.

Et abinde ſuper pro quolibet centenario addantur g.ij.

Et pro quolibet miliari addantur g.x.

In lib Jo: xxij. quitatio iiij millium florenorum tantum taxatur g.xx.

Et ſi remittatur g.cc.

oꝛdenen magh gevoꝛdert werden g.60.

Dat yemant niet tegenſtaende 't gebꝛeck van een oogh/ tot een Biſchdom magh gevoꝛdert werden g.60.

Dat yemandt hebbende een vlecke op een oogh / magh behouden 't Aerdts-dekenſchap 't welck hy aengenomen hadde g.20.

Dat die dewelcke hem ſelven uyt ſimpelheydt afgehackt heeft twee vingeren totte heylige oꝛdenen magh gepꝛomoveert werden g.16.

XXXI.

Van de quitantien ende quijtſcheldingen.

Quitatie ende quijtſchelding van een ſumma tot duyſent toe g.30.

Ende van daer en boven/ vooꝛ elck hondert noch g.2.

Ende vooꝛ elck duyſent noch g.10.

In 't boeck van Joan. den 22. woꝛt de quitantie van vier duyſent floꝛijnen maer geſchat op g.20.

Ende indienſe woꝛdt quijt geſcholden g.200.

XXXII. *De*

XXXII.

De revocationibus & reductionibus.

COmmifsio revocationis unionis g.xx.

Revocatio litterarum ad futuram rei memoriam g.xxx.

Et si fiant cum insertione: fiat computus linearum: & habeatur respectus ad laborem secundum præmissa.

Castra duo alienata a mensa Episcopali reducuntur ad illius proprietatem cum revocatione concefsionis factæ g.L.

Pensio L. librarum reducitur ad xxx.ex causa g.xvj.

Et si pensio M. floren: reducitur ad medietatem g.xxxv.

Et in hoc habeatur respectus ad summas.

XXXII.

Van de revocatien ende reductien.

COmmissie tot herroepinge van beneficien geunieert zijnde g.20.

De herroepinge van brieven ter toekomender gedachtenisse g.30.

Ende indiense werden ghemaeckt met tusschen beyde instellinge / laet rekeningh gemaeckt werden van de linien / ende datmen opsicht neme op den arbeyt volgens 't voorgaende.

Twee vlecken vervremt zijnde van de Bisschoplicke tafel/ worden herbracht tot desselfs eygendom met herroepinge van de voorgaende toelaetinge g. 50.

Een pensioen van 50. ponden wort gereduceert op 30. uyt oorsaeck voor g.16.

Ende indien een pensioen van 1000. florijnen wordt gereduceert op de helft g. 35.

Ende hier inne salmen regarde nemen op de sommen.

XXXIII.

De exemptionibus.

Eximuntur fratres minores cujusdam domus a jurisdictione Provincialis g.xxx.

Eximuntur Abbas & conventus ac monasterium cum suis membris a jurisdictione Episcopi tam diu quamdiu ille præfuerit ecclesiæ g.L.

In lib. Jo. xxij est similis cum additione, quod possit uti mitra g.C.

Exemptio monasterii monialium cum hoc quod solvant ecclesiæ Romanæ unam libram ceræ g.xxx.

Exemptio cujusdam hospitii a jurisdictione Cardinalis & taxatorum & aliorum omnium g.xxx.

Exemptio Episcopi quoad vixerit a jurisdictione Archiepiscopi g.L.

Exemptio Alexandrini Patriarchæ a jurisdictione quorumcunque g.xxx.

XXXIII.

Van de exemptien ofte uytnemingen.

De minderbroeders van seker convent worden uytgenomen van de jurisdictie des Provinciaels g. 30.

Een Abt / monicken / ende klooster met zijne leden worden uytgenomen van de jurisdictie des Bisschops / soo lange deselve die kerck sal regeren g. 50.

In 't boeck van Joan. den 22. is een gelijcke taxe met additie / dat hy magh ghebruycken den mijter g. 100.

De exemptie van een nonnen klooster / met dien bedinge dat 't de Roomsche kerck betale een pont wasch g. 30.

De exemptie van seker hospitael van de jurisdictie van een Cardinael / taxateurs en alle andere g. 30.

De exemptie van een Bisschop soo lange hy leeft / van de jurisdictie eens Aertsbisschops g. 50.

De exemptie van den Patriarch van Alexandrien van de jurisdictie van een yegelick g. 30.

Ex.

Exemptio plebis sive ecclesiæ parochialis a jurisdictione Episcopi, dummodo solvat duos floren. annuatim g. xx.	De Exemptie van seker volk ofte Parochie-kerck van de jurisdictie eens Bisschops/ mits jaerlicx betalende twee floryjnen g. 20.
Exemptio a jurisdictione Provincialis per biennium g. xx.	De Exemptie van de Jurisdictie eens Provinciaels voor den tijdt van twee jaeren g. 20.
Exemptio Rectoris alicujus ecclesiæ a suo ordinario durante lite cum eo g. xx.	De exemptie van een Regeerder van eenige kerck/ van sijnen ordinaris / soo lange 't proces metten selven duyrt g. 20.
Exemptio hospitalis a solutione subsidii & collectarum g. xxx.	De exemptie van een hospitael van de betalinge van subsidien ende collecten g. 30.
Exemptio universitatis unius castri a solutione gabellarum & aliarum impositionum g. lx.	De bevrijdinge eener gemeynte van een vlecke van de betalinge der tollen ende andere imposten g. 60.
Exceptio unius personæ a solutione quarumcunque impositionum g. xxx.	De bevrijdinge van een persoon van de betalinge van allerley imposten g. 30.
In lib. Joan. xxij. reperitur exemptio a jurisdictione civitatis, castri & villæ usque ad sex loca cum subjectione facta aliis personis taxata ad g. L.	In 't boeck van Joan. den 22. wordt de bevrijdinge van de jurisdictie eender stadt/ vleck ofte dorp/ tot ses plaetsen toe / met subjectie geschiedt aen andere persoonen / gebonden getaxeert te zijn op g. 50.
Exemptio a quacunque jurisdictione præterquam ordinarii g. xv.	De bevrijdinge van allerley jurisdictie / behalven van den ordinarius g. 15.

 Item

Item reperitur exemptio monasterii, prioratuum & membrorum taxata ad g.ccc.

Oock wordt de exemptie van een klooster / prioorschap ende van de leden der selven getaxeert g.300.

XXXIV.

De Indulgentiis.

Van de Aflaeten.

INdulgentia unius anni pro hospitali vel capella g. xvj.

Aflaet van een jaer voor een hospitael ofte capelle g. 16.

Indulgentia duorum annorum pro ecclesiâ vel capella g.xx.

Aflaet van twee jaren voor een kerck oft capelle g. 20.

Indulgentia trium annorum g. xxiiij.

Aflaet van drye jaeren g.24.

Indulgentia quatuor annorum g. xxx.

Aflaet van vier jaeren g.30.

Indulgentia quinque annorum g. xl.

Aflaet van vijf jaren g.40.

Indulgentia septem annorum g. L.

Aflaet van seven jaren g.50.

Indulgentia tertiæ partis peccatorum g. C.

Aflaet van den derden part der sonden g.100.

Indulgentia quando pulsatur pro *Ave Maria* dicendo salutationem angelicam unius anni & xv. dierum g. xij.

Aflaet / wanneer ten Ave Maria gelught wordt / mits seggende de groetenisse des Engels / van een jaer en 15 dagen g.12.

Indulgentia pro visitantibus corpus Christi in uno loco quando ponitur super altare certis diebus usque ad sexennium g. xij.

Aflaet voor die die: 't lichaem Christi komen besoeken op eene plaetse / wanneer 't op sekere dagen op den Altaer gestelt wort / voor 6 jaren g.12.

Indul-

Indulgentia in mortis articulo concessa in una diocesi pro contribuentibus & laborantibus certis diebus: duratura per decennium taxatur ad g. xij.

Indulgentia concessa in mortis articulo in una diocesi pro contribuentibus & laborantibus certis diebus duratura per decennium g. xxx.
Et si perpetuo duret g. lx.
Indulgentia pro reparatione pontis vel loci destructi in forma g. xij.

XXXV.

De litteris minoris Justitiæ.

Onquestus est nobis g. j.
Post iter arreptum g. j.
Ea quæ de nobis in minori forma g. j.
Alia littera: *preces & Mandata* g. j.
Et aliæ litteræ hujusmodi simplices: pro qualibet g j.

Aflaet verleent in de uyre des doodts in een bischdom voor die dewelcke op sekere dagen komen te contribueren ofte te arbeyden / sullende duyren den tijdt van tien jaeren / wordt geschat op g. 12.
Aflaet verleent in de uyre des doodts in een bischdom voor die dewelcke op sekere dagen contribueren en arbeyden / sullende duyren tien jaeren g. 30.
Ende indien deselve voor altoos komt te duyren g. 60.
Aflaet voor reparatie van een brugge ofte van een verdestrueerde plaetse / in forma g. 12.

XXXV.

Van de brieven van minder recht.

Den brief beginnende: conquestus & nobis g. 1.
——— beginnende: post iter arreptum g. 1.
——— beginnende Ea quæ de nobis, in kleyn formaet g. 1.
Een ander brief beginnende: preces & mandata g. 1.
Ende andere dusdanige slechte brieven / voor elken g. 1.

 Ac-

Accedens g. ij.	Den bꝛief beginnende: Accedens g.2.
Ea quæ de nobis: in majori forma g.ij.	——— beginnende: Ea quæ de nobis: in grooter foꝛmaet g.2.
Cum olim g.ij.	——— beginnende: Cum olim g.2.
Cum ſecundum Apoſtolum: prima littera duo turonen. cum dimidio taxatur ad g.ij.	Beginnende: Cum ſecundum Apoſtolum: den eerſten bꝛief twee tournoiſen ende een halve woꝛt getaxeert op g.2.
Secunda littera ſine forma g. ij.	Den tweeden bꝛief ſonder foꝛme g.2.
Pro cruce ſignatis: prima g. ij.	Vooꝛ die de welcke met 't cruys geteeckent zijn / den eerſten bꝛief g.2.
Pro ſecundo ſuo turonenſ: cum dimidio g. ij.	Vooꝛ den tweeden van twee en een halve tournois g. 2.
Confirmationes cum protectione g.ii. quandoque g. v.	Confirmatien met mantineringe. g.2. ſomtijdts g.5.
Juſtis petentium g.ij.	Beginnende: Juſtus petentium g.2.
Pro Abſolutione Monachorum g.ij.	Vooꝛ Abſolutie van Monnicken g. 2.
Quoniam ut ait Apoſtolus. prima g.ij.	Beginnende: Quoniam ut ait Apoſtolus: de eerſte g.2.
Secunda duos turoneñ. cum dimidio g.ij.	Den tweeden 2. ende een halve turnoisſen g.2.
Quod libertates & immunitates Turoneñ. g. iij.	Beginnende: Quod libertates & immunit. &c. g.3.
Cum a nobis petitur quod juſtum eſt, &c. g. ij.	Beginnende: Cum a nobis petitur, &c. g.2.

Tunc solet annuere g.iij.	Beginnende: Tunc solet annuere g. 3.
Pro privilegiis communibus g. viij.	Voor de gemeyne privilegien g. 8.
Quorum primum incipit: *Contra prædonem & Istud.* g.iij.	Van de welke de eerste beginnt: Contra prædonem &c. g. 3.
Nonnulli parochiani duo turonens. cum dimidio g. ij.	Beginnende: Nonnulli parochiani &c. g. 2.
Nonnulli iniquitatis filii g.iij.	Beginnende: Nonnulli iniquitatis filii g. 3.
Sub religionis habitu, id est sub regula g. iiij. quandoque g. v.	Beginnende: Sub religionis habitu &c. g. 4. somtijts g. 5.
Personas nostras & locum g.iiij.	Beginnende: Personas nostras & locum g. 4.
Et specialium decimas terras. g. iij. quandoque g. v.	Beginnende: Et specialium &c. g. 3. somtijdts g. 5.
Quod Abbas possit corrigere g. iij.	Dat een Abt magh kastijden g. 3.
Sub regulari habitu g.iiij.	Beginnende: Sub regulari habitu g. 4.
Cupientes terrena g.iiij.	Beginnende: Cupientes terrena g. 4.
Cupiat cum humilitate g.iij.	Beginnende: Cupiat cum humilitate g. 3.
Ad audientiam super usuris duo turonens. cum dimidio g.ij.	Tot audientie over woecker 2. en een halve turnois g. 2.
Nonnulli Monachi ut correctionem evitent g.iij.	Beginnende: Nonnulli Monachi &c. g. 3.
In aliis vero literis cujuscunque audientiæ tres lineæ pro uno turonens. in taxatione prædicta ponuntur.	Maer in andere brieven van allerley audientie / worden drie linien in de voornoemde schattinge gestelt voor

Et hoc nisi excedat littera numerum xxx linearum. si vero excedat littera numerum xxx linearum: in eo quod excedat ultra dictas xxx. lineas: quia difficiliores sunt hujusmodi litteræ ad scribendum: duæ lineæ pro uno turonens. computentur. Lineam vero quæ conntinet xxv. dictiones intelligi volumus in omnibus tam litterarum gratiæ quam justitiæ pro litteris, ut prædicitur, faciendis.

eenen tournois. Ende dat/ indien den brief niet te boven gaet 't getal van 30. linien. Maer indien den brief te boven gaet 't getal van 30. linien / sullen in dusdanige brieven in 't gene sy 't getal van 30. linien te boven gaen / om datse mogelicker zijn om te schrijven / twee linien voor eenen tournois gerekent worden. Door een linie willen wy verstaen hebben eenen regel verbaesende 25. woordekens / in alle brieven soo van gratie als van recht / om de brieven / als voorseyt wort / uyt te maken.

Volumus etiam quamdiu Romana curia fuerit sedes citra montes, id est, quod in dictis rationibus de turonen. exprimitur: observetur in grosso, ubi vero ultra montes Romæ vel in aliis Italiæ partibus curiam ipsam esse contingeret: in eisdem taxationibus Romanen. pro turonen. ponatur.

Wy willen oock / soo lange 't Roomsche Hof over 't gebergte sal zijn / dat 't gene 't welck in de geseyde rekeningen in tournoissen wordt uyt-gedruckt / in grossen onderhouden werde. Maer indien 't mochte gebeuren dat 't Hof tot Romen ofte andere deelen van Italien mochte zijn / dat in de selve taxen een Romanois voor een tournois gestelt worde.

XXXVI.

De Dispensationibus super defectu natalium pro Laicis.

DIspensatio super defectu natalium ad successiones parentum, agnatorum & cognatorum, sine præjudicio: pro una persona taxetur ad g. xxvj.

Et si in eisdē litteris dispensetur cum pluribus: pro qualibet addantur g. vj.

Et si ponatur clausula *ad dignitates & officia secularia* addantur g. ij.

Dispensatio vero pro Baronibus & Dominis locorum: pro una persona g. xxxv.

Et si dispensetur cum pluribus in eisdem litteris addantur g.x.

Si vero dispensaretur cum præjudicio venientium ab inteſtato, in hujusmodi litteris pro nobilibus addantur g.x. alias xx.

Et pro aliis g. vj.

Adverte tamen quod hodie hujusmodi litteræ plus

XXXVI.

Van de Dispensatien over onwettelicke geboorte, voor de Leecken.

DIspensatie over onwettelicke gheboorte tot successien van de ouders/ ende bloedtvrienden/ sonder nadeel van andere/ voor een persoon/ wort geschat g.26.

Ende indien in de selve brieven gedispenseert wert met veelen/voor elcke noch g.6.

Ende indien daer by gestelt wert de clausule/ ad dignitates & officia &c. noch g.2.

Maer dispensatie voor Dynheeren ofte Heeren van plaetsen/ voor een persoon g.35.

Ende indien met vele gedispenseert werdt/ sal men noch daer by voegen g.10.

Maer indien daer gedispenseert wierde tot nadeel van die de welcke ab inteſtato komen/ sal men in dusdanige brieven voor edel-lieden daer by voegen g.10. anders 20.

Ende voor andere g.6.

Merckt nochtans dat hedensdaegs dusdanige brieven

taxantur: videlicet pro una persona g.xxx.

Et pro qualibet alia in eisdem litteris addantur g.x.
Et licet in libro Joannis xxij. sic reperitur: videlicet dispensatio super defectu natalium taxata ad grossos xij. ibi tamen dicitur quoad beneficium & non ad successiones: propterea indiget reformatione.

hooger geschat worden / namelick / voor een persoon g.30.
Ende voor elcke andere in de selve brieven noch g.10.
Ende alhoewel in 't boeck van Joannes den 22. alsoo gevonden wert: namelick de dispensatie over onwettelicke geboorte getaxeert op twaelf grossen/ daer wort nochtans geseyt/ soo veel aengaet 't benefitie/ maer niet de successien: daerom heeft 't reformatie van nooden.

XXXVII.

De erectionibus & fundationibus.

FUndatio unius capellæ g.xvj.
Erectio oratorii in domum conventualem g.xxx.
Erectio parrochialis ecclesię g.xx.
Erectio monasterii vel ecclesiæ collegiatæ g.xl.

Erectio cathedralis ecclesiæ g.L.
Erectio vel creatio dignitatis majoris post pontificalem in cathedrali: vel

XXXVII.

Van de oprechtingē ende stichtingen.

DE fundatie van een Capelle g.16.
De oprechtinge van een bedehuys tot een klooster g.30.
De oprechtinge van een parochie kerck g.20.
De oprechtinge van een klooster ofte collegiate kerck g.40.
De oprechtinge van een cathedrale kerck g.50.
De oprechtinge ofte kiesinge van een hooger eer-ampt naest 't bisschoplicke in een prin-

principalem in collegiata g. xx.

Erectio dignitatis inferioris vel canonicatus & prebendae g. xvj.

Et si plures in eisdem litteris: addantur pro qualibet g. v.

Erectio studii generalis g. cL.

Translatio studii de uno loco ad alium g. Lx.

Erectio oppidi in civitatem cum creatione dignitatis Episcopalis & erectione ecclesiae cathedralis simul g. M.

Erectio secularis beneficii cum suppressione monasterii vel alterius dignitatis g. xx.

In libro Joannis xxij. reperitur erectio hospitalis Papiensis ad. g. C.

Fundatio hospitalis g. xvj.

Fundatio domus beguinarum g. xx.

Erectio domus religiosorum quae non sit conven-

cathedrale kerck/ ofte naest de voornaemste in een collegiale kerck g. 20.

De oprechtinge van een minder waerdigheydt ofte van een canonickschap ende prebende g. 16.

Ende indien daer meer inde selve brieven zijn/ sal men voor elcke daer by voegen g. 5.

De oprechtinge van een academie g. 150.

De verlegginge van eē academie op eē ander plaetse g. 60.

De oprechtinge van een kleyne tot een groote Stadt/ mette instellinge van een Bisschoplicke waerdigheyt/ ende oprechtinge van een cathedrale kerck t'samen g. 1000.

De oprechtinge van een wereltlicke beneficie/ met de te niet doeninge van een klooster ofte andere waerdigheyt g. 20.

In 't boeck van Joan. 22. wert de oprechtinge van 't hospitael tot Pavyen geschat g. 100.

De stichtinge van een hospitael g. 16.

De oprechtinge van een bagijn-hof g. 20.

De oprechtinge van een huys van religieusen/ 't welck

tualis g.xx.

Et si in prædictis cumulentur plures gratiæ simul, videlicet erectio, creatio dignitatis, & collatio illius, vel unio alterius beneficii: pro qualibet gratia addantur g. x.

Et adverte, quia in libro Joannis xxij. non reperiuntur omnes casus prædicti: sed duo vel tres tantum qui non concordant cũ hujusmodi taxis. Nam dicit quod licentia fundandi ecclesiam vel monasterium aut hospitale vel capellam cum cœmiterio & alijs officinis &c. g.xL.

Taxæ Cancellariæ Apostolicæ per *Marcellum Silber* alias *Franck* Romæ in *Campo Floræ*, Anno M.D.xiiij. die xviij. Novemb. impressæ finiunt feliciter.

geen convent is g.20.

Ende indien in de voornoemde brieven meer gratien te gelijck gestelt werden / te weten de oprechtinge / de instellinge van de waerdigheydt / de collatie van de selve / ofte de t'samenknooping met een ander beneficie / voor elcke gratie sal men daer by voegen g.10.

Ende merckt aen / dat in 't boeck van Joannes den 22. alle voornoemde gevallen niet gevonden werden / maer twee ofte drie / de welcke niet over-eenkomen met dusdanige schattingen / want het seght / dat de toe-latinge om te stichten een kerck ofte klooster ofte een hospitael / ofte kapelle met een kerck-hof / ende andere winckels / &c. getaxeert werden op g.40.

De Taxen van de Apostolicke Cancellarie / door Marcellis Silber, anders Franck., tot Romen op de plaets genaemt Campus Floræ gedrukt zijnde in 't jaer 1514. den 18. Novemb. eyndight geluckig.

Sacræ pœnitentiariæ Apoſtolicæ incipiunt.

QUinquennium pro una perſona ſive pro pluribus. Et poſſunt hic poni ſimul vir & uxor & eorum liberi. Si tamen alter eorum haberet liberos ex alio matrimonio: videlicet ex alio patre vel ex alia matre: non poſſunt ſimul poni cum parentibus bolendiñ. xx.

Perpetuum pro una perſona groſſ. xvij.

Et pro viro & uxore, quia pro aliis non datur pluribus inſimul g. xviij.

De Abſolutionibus & primo pro promotis.

ABſolutio pro Clerico præſente vel abſente ul-

Van de Apoſtolijcke pœnitentie kamer beginnen.

EEne vijf-jarige diſpenſatie voor een perſoon of voor meer. Ende hier konnen t'ſamen geſtelt werden man en vrouw ende hare kinderen. Maer indien een van beyde kinderen hadde uyt een ander houwelick: te weten/ uyt een ander vader ofte uyt een andere moeder/ konnenſe niet t'ſamen geſtelt worden met de ouders/ bolendinen 20.

Diſpenſatie voor eenen geduyrigen tijdt voor een perſoon groſſ. 17.

Ende voor man ende vrouw/ om dat zy voor andere meer t'ſamen niet gegeven werdt g. 18.

Van de Abſolutien en voor-eerſt voor de gepromoveerde tot de ordenen.

ABſolutie voor een Clerick van over 't gebergthe / tera-

tramontano qui suscepit ordines in partibus citramontanis g.xvij.

Absolutio pro illo qui absq; licentia sui ordinarii seu diocœsani fuit promotus g. xvij.

Absolutio pro eo qui minores & subdiaconatus ordines una & eâdem die suscepit g. viij.

Absolutio illius qui non confirmatus suscepit ordines g. viij.

Absolutio illius qui se fecit ad fictum titulum promoveri g. vij.

Absolutio pro illo qui non confirmatus bis se fecit clericali charactere insigniri g. viij.

Absolutio pro eo qui ab Episcopo justum titulum non habente suscepit ordines g.vij.

Absol. illius qui minor xxv. annis existens se fecit ad omnes sacros ordines promoveri: & non est in ætate legitima g. vij.

Absolutio pro eo qui non-

genwoordigh of af-wesende / dewelcke de ordenen heeft aengenomen op dese zijde van de Alpes g.17.

Absolutie voor dien dewelcke sonder licentie van sijnen ordinaris ofte landts Bisschop niet geordent en is g.17.

Absolutie voor dien de welcke de kleyne ordenen ende t'onderdiaconschap op eenen dag aengenomen heeft g.8.

Absolutie voor dien de welcke niet gebormt zijnde de ordenen heeft aengenomen g.8.

Absolutie voor dien de welcke hem tot eenen geversierden titel heeft latē ordenen g.7.

Absolutie voor dien de welcke niet gevormt zijnde / hem tweemael heeft laten geven 't clerikale merckteecken g.8.

Absolutie voor dien de welcke van eenen Bisschop geenen rechten titel hebbende / de ordenen heeft aengenomen g.7.

Absolutie voor dien de welcke jonger zijnde als 25. jaeren hem heeft laten wyen tot alle ordenen / ende niet en is in den behoorlicken ouderdom g.7.

Absolutie voor dien de welcke

dum

dum venit ad ætatem legitimam & petit secum dispensari: & quod possit ministrare g. xviij.

noch niet gekoomen is tot den behoorlicken ouderdom / ende begeert dat met hem gedispenseert werde/ ende dat hy magh dienen g.18.

Dispensatio pro eo qui dum xx. suæ ætatis annum attigerit petit quod ad omnes sacros ordines promoveri possit g.xxxiij.

Dispensatie voor dien de welke/als hy sijn twintigste jaer bereyckt heeft / begeert tot alle ordenen gevordert te worden g.33.

Absolutio pro presbytero qui ministravit in ordine sacro non suscepto g.viij.

Absolutie voor een priester de welcke gedient heeft eer hy de ordenen ontfangen hadde. g.8.

Absolutio pro presbytero quia minorennis parochialem ecclesiam obtinuit & se promoveri fecit g.viij.

Absolutie voor een priester om dat hy minderjaerigh zijnde een parochie kerck verkregen heeft / en hem heeft laten ordenen g.8.

Absolutio pro eo qui sine sui ordinarii licentia fuit promotus & super hoc non est lata sententia g.vj.

Absolutie voor dien de welcke sonder consent van sijnen ordinaris is geordent geweest / ende hier over geen bonnis gewesen is. g.6.

Item si est lata, sed ignorabat g. vj.

Ook indien de uytspraek buyten sijn weten is geschiedt g.6.

Absolutio pro eo qui cadaver usurarii publici tradidit ecclesiasticæ sepulturæ g. viij.

Absolutie voor dien de welcke het doode lichaem van een openbaer woeckenaer op den kerck-hof of in de kerck heeft begraven g.8.

Absolutio & dispensatio pro presbytero qui scienter celebravit excommunica-

Absolutie en dispensatie voor een priester de welcke wetens misse gedaen heeft in

tis præſentibus g. vij. vel viij.

Abſolutio & diſpenſatio pro preſbytero qui excommunicatos ad divina admiſit g. vij.

Abſolutio pro eo qui ſine licentia ſedis Apoſtolicæ ſanctum ſepulchrum & alia loca ultramarina viſitavit g. viij.

Abſolutio pro monacho portante ſotulares roſtratos & tunicas nodatas g. vij.

Abſolutio pro preſbytero qui conjunctos in gradu prohibito matrimonialiter copulavit, & coram eis celebravit g. vij.

Abſolutio pro illo qui uſuras occulte exercuit g. vij.

Abſolutio pro illo qui litteras teſtimoniales falſas ſcripſit g. vij.

Abſolutio illorum qui fuerunt teſtes in talibus litteris falſis g. vij.

Abſolutio pro eo qui in ec-

tegenwoordigheydt van geexcommuniceerde perſonen g.7. of 8.

Abſolutie en diſpenſatie voor een Prieſter de welcke geexcommuniceerde perſoonen totten Godts-dienſt toegelaten heeft g.7.

Abſolutie voor dien de welcke ſonder licentie van den Apoſtolijcken ſtoel 't heylige graft ende andere plaetſen over zee beſocht heeft g.8.

Abſolutie voor een monick dragende ſpitſe ſchoenen/ende rocken met knoopē g.7.

Abſolutie voor een Prieſter de welcke in den houwelicken ſtaet t'ſamen gekoppelt heeft ſoodanige perſoonen/ de welcke elckanderen in eenen verboden graedt waren beſtaende/ ende voor de ſelve miſſe gedaē heeft g.7.

Abſolutie voor dien de welcke heymelick gewoeckert heeft g.7.

Abſolutien voor eenen die valſche atteſtatien geſchreven heeft g.7.

Abſolutie die getuygen hebben geweeſt in alſulcke valſche brieven g.7.

Abſolutie voor dien die in een

cle-

clesia cognovit mulierem & alia mala commisit g. vj.

Absolutio pro presbytero qui nonnullas personas absque eorum curati licentia matrimonialiter copulavit g.vij.

Absolutio pro presbytero qui nonnullas personas clandestine matrimonizavit & clandestinis matrimoniis interfuit g.vij.

Absolutio pro presbytero qui suos nubentes benedixit g.vij.

Absolutio pro concubinario & dispensatio super irregularitate: & hoc contra provinciales & synodales constitutiones &c. g.vij.

Absolutio pro laico super eodem g.vij.

Absolutio pro laico qui res sacras de loco sacro cepit g.vij.

Absolutio pro eo qui matrem, sororem, aut aliam consanguineam vel affinem suam: aut commatrem carnaliter cognovit g.v.

kerck een vrouw bekendt heeft / ende andere quade stucken bedreven heeft g.6.

Absolutie voor een Priester dw: eenige persoonen sonder licentie van haren zielsorger echtelicken t'samen gekoppelt heeft g.7.

Absolutie voor een priester dw: sommige persoonen heymelick t'samen gegeven heeft in den houwelicken staet / ende in heymelicke houwelicken jegenwoordig is geweest g.7.

Absolutie voor een priester dw: sijne trouwende gesegent geeft g.7.

Absolutie voor een die een bysit heeft / ende dispensatie over irregulariteyt/ende dat tegens provinciale ende synodale constitutien &c. g.7.

Absolutie voor een leecke over 't selve g.7.

Absolutie voor een leecke de welcke heylige dingen van een heylige plaetse gekregen heeft g.7.

Absolutie voor dien de welcke sijne moeder/ suster/ ofte een andere bloetsverwante/ofte swagersche/ ofte peet/ vleeslick bekendt heeft g.5.

Absolutio pro eo qui virginem desloravit g. vj.

Absolutio pro vitio Simoniæ pro laico g. vj.

Idem pro presbytero g. vij.

Idem pro monacho g. viij.

Absolutio pro perjuro g. vj.

Absolutio pro illo qui in causa criminali falsè deposuit g. vj.

Absolutio pro Canonico qui Prælatum indignum elegit g. vij.

Absolutio pro presbytero qui bona ecclesiæ quæ habuit non restituit: licet facta sit contra tales quædam monitio generalis g. vij.

Absolutio pro eo qui revelavit confessionem alterius g. vij.

Et ultra hoc iniunguntur ei maximæ pœnæ.

Absolutio pro presbytero sive clerico qui quasdam litteras officii pœnitentiariæ seu aliqua instrumenta falsificavit, sine tamen alicujus prejudicio

Absolutie voor dien die een maeght geschonden heeft g.6.

Absolutie van Simonie voor een leeck g.6.

De selve voor een priester g.7.

De selve voor een monnick g.8.

Absolutie voor een meyneedige g.6.

Absolutie voor dien die in een crimineele saeck valsche depositie gedaen heeft g.6.

Absolutie voor eenen Canonik die eenen onwaerdigen Prælaet gekosen heeft g.7.

Absolutie voor een priester die onder hem gehad heeft kerckelicke goederen / ende die niet herstelt heeft / niet tegen staende tegen sulcke geschiedt is eene generale waerschouwinge g.7.

Absolutie voor dien die de biecht van een ander geopenbaert heeft g.7.

Ende daerenboven sullen hem opgeleydt werden seer groote boeten.

Absolutie voor een priester ofte clerick / die eenige brieven van 't officie der pœnitentie-kamer / ofte eenige instrumenten vervalscht heeft / nochtans sonder ge-

& eas

& eas restituit laceratas g. vij, vel viij.

Absolutio pro eo qui falsificavit litteras apostolicas g.xvij. vel xviij.

Absolutio pro illo qui falsificavit privilegia & amiserit ea, sive sit præsens vel absens, ad minus g. xvj.

Absolutio pro presbytero qui scienter celebravit in loco interdicto g.ix.

Absolutio pro viro & muliere, qui durante tempore interdicti nonnulla corpora defunctorum ad sepeliendum asportarunt & sepelierunt g.ix.

Absolutio pro presbytero qui corpora defunctorum excommunicatorum in terra sancta sepelivit g.viij.

Absolutio & dispensatio pro presbytero præsente vel absente qui scienter coram excommunicato celebravit g.vj.

mandts nadeel / ende die gescheurt herstelt heeft g.7. of 8.

Absolutie voor dien dw: vervalscht heeft Apostolicke brieven g.17. of 18.

Absolutie voor dien dw: vervalscht heeft de privilegien ofte die verloren heeft/ 't zy dat hy tegenwoordig is ofte niet/ ten minsten g.16.

Absolutie voor een priester dw: met voorweten misse gedaen heeft in een verboden plaetse g.9.

Absolutie voor een man ende vrouw/ dw: gedurende den tijdt van 't verbodt des Godts-dienst / eenige doode lichaemen gedragen hebben om begraven te worden/ ende die begraven hebben g.9.

Absolutie voor een priester dw: lichaemen van dooden geexcommuniceert zijnde in gewijde aerde begraven heeft g.8.

Absolutie ende dispensatie voor een priester tegenwoordig of afwesende, dw: wetens voor eenen geexcommuniceerden misse gedaen heeft g.6.

De votis & commutatione votorum.

Commutatio seu prorogatio voti sancti sepulchri dominici & aliorum locorum sanctorum ultramarinorum & Apostolorum Petri & Pauli & sancti Jacobi in Compostella g. xvij.

Et debet exprimi si quis vovit absque alicujus termini præfixione vel cum termini præfixione: quia si terminus est tunc elapsus debet absolvi a transgressione voti: & additur g.j.

Si vero aliquis allegat perpetuum impedimentum. Idem si temporale. sed ponatur quod cessantibus impedimentis habeat votum suum adimplere.

Item pro eo qui vovit se intrare in herimitorio: & dispensatur secum quod per annum serviat in aliquo famoso hospitali,

Van de beloften ende verwisselinge van beloften.

DE verwisselinge ofte uytstellinge van de belofte van 't heylige graft des Heeren / en van andere H. plaetsen over zee / ende van de Apostelen S. Pieter en Paulus / en S. Jacob van compostellen g.17.

Ende daer moet uyt-gedruckt worden/ of yemandt belofte gedaen heeft met of sonder voorstellinge van sekeren tijdt: om dat / indien den tijdt alreede verstreken is/ moet hy geabsolveert werden van de overtredinge der belofte/ende men sal daer by voegen g.1.

Maer indien yemandt voorwendt een geduyrigh beletsel/het selve indien't tijdelick is. Maer men sal daer by voegen / dat die beletselen ophoudende / hy gehouden sal zijn de belofte te volbrengen.

Item voor dien de welcke belofte gedaen heeft 't kluyseners leven aen te gaen/ ende met hem gedispenseert wordt / dat hy voor een jaer langh diene in een vermaert

etiam

etiam dicat per totum annum orationem dominicam omni die xx. vicibus g.vj.

hospitael / ende voor een geheel jaer langh / alle dagen 't Vader onse, twintig mael spreecke. g.6.

De Matrimonialibus in gradu consanguinitatis vel affinitatis prohibito.

Vande Houwelicks saken in eenen verboden graed van bloetvriendschap ofte swagerschap.

DIspensatio super quarto gradu consanguinitatis de contrahendo vel contracto ignoranter g.xvij.

DIspensatie in den vierden graed van bloedvriendschap / van te mogen trouwen/ of over dat men alreede getrouwt is onwetende g.17.

Super tertio & quarto g.xxvij.

In den derden en vierden g.27.

Super quarto & quinto g.xxvij.

In den vierden ende vijfden g.27.

Et debet concordare cum camera apostolica.

Ende hy moet accorderen mette apostolicke kamer.

Si vero contraxerint scienter & consummaverint g.xxj.

Maer indiense wetende 't houwelick aengegaen ende voltrocken hebben g.21.

Et eodem modo de affinitate g.xix.

Ende op gelijcke manier van de swagerschap g.19.

Idem super defectu publicæ honestatis & justitiæ g.xvij.

Het selve oock over 't gebreck van publijcke eerbaerheyd en rechtvaerdigheyd g.17.

Super defectu natalium.

Over 't gebrek van onwettelicke geboorte.

DIspensatio super defectu natalium ad omnes or-

DIspensatie over onwettelicke geboorte tot alle or-

 dines

dines & unum beneficicium etiam curatum: si de soluto & soluta defectum patiatur g.xij.

Item si quis defectu non obstante prædicto: & eo tacito se fecerit ad omnes ordines vel ad aliquem ipsorum promoveri: additur g.j.

Dispensatio de uberiori: videlicet quod possit beneficium cum obtento vel obtinendo vigore primæ dispensationis possidere & illa si placeat permutare g.xix.

Licentia comedendi carnes: butyrũ: ova: & alia lacticinia tam in quadragesima quam in aliis diebus jejunalibus g.vij.

Super homicidio clericali.

ABsolutio pro laico præsente qui Abbatem aut alium presbyterum minorem Episcopo, monachum vel clericum interfecit g.vij, viij. vel ix.

denen ende een beneficie noch niet ziel-sorge verplicht zijnde: indien die onwettelickheyd herkomt van ongebondene persoonen g.12.

Oock indien yemandt 't voornoemde gebreck niet tegenstaende/ ende dat verswegen hebbende/ hem heeft laeten promoveren tot alle ordenen/ ofte tot een van die/ wort daer by gevoegt g.1.

Dispensatie ten overvloet/ namelick dat hy soude mogen 't beneficie uyt kracht van de eerste dispensatie verkregen zijnde ofte staende te verkrijgen besitten/ ofte indien het hem beliefde/ verwisselen g.19.

Licentie om te mogen eten vlees/ boter/ eyeren ende andere melck-spijse in de vasten ende andere vastel-dagen g.7.

Over doodt-slagh van clericken.

ABsolutie voor eenen leeck tegenwoordigh zijnde de welcke eenen Abt/ ofte anderen priester minder zijnde als eenen Bisschop/ eenen monick ofte clerick om 't leven gebracht heeft g. 7/ 8/ ofte 9.

Pro absente non datur: quia omnes tales debent visitare sedem apostolicam: nisi quis dicat se perpetuum habere impedimentum: & tunc eadem est taxa: aut allegat temporale impedimentum: ut guerras, inimicitias capitales: paupertatem, aut infirmitatem: & tunc ponatur clausula quod cessantibus impedimentis sedem visitet apostolicã, & eadem est taxa. Item si sit mulier vel monachus tenetur visitare sedem apostolicam sub eadem taxa.

Item ejusdem taxæ sunt litteræ super mutilatione membrorum cujus sunt super homicidio.

Super homicidio laicali.

Absolutio super homicidio laicali pro laico, & potest committi suo rectori. g. v.

Si tamen sit clericus, committitur ordinario suo & non alteri quia interdici-

Voor eenen afwesenden wort geen absolutie gegeven/ om dat alle soodanige den apostolicken stoel moeten besoecken/ ten zy dat yemant segt/ dat hy heeft een geduyrigh beletsel / ẽn dan is 't deselve taxe/of indien hy voorwendt een tijdelick beletsel/ als oorlogh / capitaele vyandtschappen / armoede ofte kranckheydt / ende dan sal men stellen de clausule / dat die beletselen ophoudende/ hy sal besoecken den apostolicken stoel / ende dan is 't de selve taxe. Oock indien 't is een vrouw / ofte monick / zijn sy gehouden den apostolicken stoel te besoecken op de selve schattinge.

Van de selve taxe zijn oock de brieven over verminckinge van leden, van dewelcke zijn die van doodtslagh.

Van den doodt-slagh van leecken.

Absolutie over een doodtslagh van een leecke / voor een leecke/ ende dat kan gecommitteert worden aen des selfs Parochiaen g. 5.

Indien hy nochtans een clerik is/wort 't gecommitteert aen des selfs ordinaris Bis-

tur sibi executio suorum ordinum si quos habet: & ad superiores ascensus. Sed si solum est promotus ad minores ordines: dispensetur secum, quod possit in suis susceptis ordinibus ministrare: sed interdicitur sibi ascensus ad superiores g. vij.

Si vero promotus sit ad omnes sacros ordines, dispensetur secum quod possit in minoribus ordinibus ministrare: executione suorum sacrorum ordinum sibi in perpetuum interdicta g. viij.

Et in istis ordinibus idem est pro præsente vel absente.

Absolutio & dispensatio super homicidio laicali pro presbytero, decano aut clerico: quando signatur supplicatio per *Fiat de speciali*, vel *de speciali ad cautelam*: vel per *Fiat sive sit præsens vel absens*,

schop / en aen niemandt anders / om dat hem verboden wert de exercitie sijner ordenen / indien hy eenige heeft / ende oock de bevorderinge tot hoogere. Maer indien hy alleen gevordert is tot de mindere ordenen / salmen met hem dispenseren / dat hy in de aengenomene ordenen magh dienen; maer hem werdt verboden 't opklimmen tot hoogere ordenen g.7.

Maer indien hy gewijet is tot alle H. ordenen / maghmen met hem dispenseren / dat hy magh dienen in de mindere ordenen / de executie van de heylige ordenen hem voor altoos verboden blijvende g.8.

Ende in die ordenen is 't het selve voor een tegenwoordige of afwesende.

Absolutie ende dispensatie over den doodt-slagh van een leeck voor een priester / deken / ofte clerick: wanneer 't request geteeckent wordt met Fiat, uyt besondere gunst / ofte uyt besondere gunst tot verhoedinge: ofte door Fiat, 't zy dat hy tegenwoordigh is / of niet /

si

si signetur sine conditione g. xviij. vel xx.

Absolutio pro eo qui interfecit patrem, matrem, fratrem, sororem, uxorem aut alium consanguineum, s. laicum: quia si esset aliquis eorum clericus, teneretur interfector visitare sedem apostolicam. Item absolutiones committuntur Episcopo suo vel Officiali vel alicui Abbati aut alteri Prælato, sive Episcopo in diocœsi. Nec possunt committi curato: & quælibet earum venit ad g. v. vel vij.

Nota quod si interfector sit clericus: suspenditur ab executione suorum ordinum si quos habet: & ad superiores ascensus sibi in perpetuum interdicitur g. vij.

Absolutio pro viro & uxore qui invenerunt juxta se puerum oppressum pro quolibet eorum g. vj.

Absolutio pro marito qui

indien 't geteyckent werdt sonder conditie g. 18/ of 20.

Absolutie voor dien de welcke gedoodet heeft vader / moeder/ broeder/ suster / huysvrouw / ofte eenen anderen bloed-vriend / zijnde een leeck/ want indien yemandt van die een clerick ware/ soude den doodt-slager gehouden zijn den Apostolicken stoel te besoecken. Oock worden de absolutien gecommitteert sijnen Bisschop ofte Officiael/ of eenen Abt/ of eenen anderen Prælaet/ ofte Bisschop in 't bischdom. Ende konnen niet gecommitteert werden aen den parochiaen. Ende elck van die komt te staen op g. 5. of 7.

Merckt aen / dat indien den doodt-slager is een clerick/ wordt hy gesuspendeert van de oeffeningen zijnder ordenen indien hy eenige heeft/ ende de promotie tot hoogere wordt hem voor altoos verboden g. 7.

Absolutie voor een man ende sijne huys-vrouwe/ dw: nefsens haer gevonden hebben een versmoort kindt voor elck van haer g. 6.

Absolutie voor een man dw:

uxorem suam percussit: de qua peperit abortivum, & ante tempus g. vj.

Et idem pro quolibet alio laico g. vj.

Absolutio pro muliere quæ bibit aliquem potum, vel alium actum fecit per quem destruxit fœtum in utero vivificatum g. v.

Nota quod si præmissa committens sit clericus aut presbyter vel fœtum destruxerit in utero materno vivificatum: fiet sicut super homicidio laicali, & eadem est pœna: de qua quidem pœna supra mentio est habita

Dispensatio cum insertione absolutionis pro presbytero sæculari præsente vel absente super homicidio laicali per *Fiat de speciali ad cautelam* g. xvj. xvij. xviij. & quandoque xix.

Nota quod quando dispen-

sijne vrouwe geslagen heeft waer van sy voor den tijdt een misval gehadt heeft g. 6.

Ende 't selve voor elcken anderen leeck g. 6.

Absolutie voor een vrouwe die gedroncken heeft eenigen dranck/ of eenige andere daet bedreven heeft/ door de welcke sy de vrucht in haren buyck levende te niet gedaen heeft g. 5.

Merckt aen / indien die gene die de voorsz. dingen is bedrijvende / is een clerick of priester / ofte de vrucht in des moeders buyck levende te niet gedaen heeft/ sal't geschieden gelijck over den doodt-slagh van een leeck/ ende 't is deselve straffe / van welcke straffe boven mentie is ghemaeckt.

Dispensatie met tusschen breide instellinge van absolutie voor een priester tegenwoordigh of niet tegenwoordigh zijnde / over een doodt-slagh van een leecke/ door de formule Fiat uyt besondere gunste tot waerschouwinge g. 16/17/18/ en somtijdts 19.

Merckt aen / dat wanneer ge-

satur

satur simpliciter ad omnes ordines: dispensatur ad quæcunque beneficia sine cura g. vj. vel vij.

Nota quod quando quis promotus est ad omnes sacros ordines vel ad unum ipsorum, & dispensatur cum eo super homicidio laicali, quia super clericali non dispensatur pro absente: potest ministrare in minoribus duntaxat. Sed si non est promotus: non dispensatur secum ad aliquos ordines: nec ad aliqua beneficia: etiamsi sit clericus.

dispenseert werdt absolupt tot alle ordenen / wort oock gedispenseert tot allerley beneficien sonder ziel-sorge g. 6. of 7.

Merckt aen / dat wanneer yemandt geavanceert is tot alle H. ordenen / of tot een van die/ende met hem wordt gedispenseert over den doot-slagh van een leeck: (om dat over den doodt-slagh van een clerick niet gedispenseert wort:) met eē af wesende / kan hy alleen dienen in de mindere ordenen. Maar indien hy geene ordenen ontfangen heeft / wort niet met hem gedispenseert tot eenige ordenen / noch tot eenige beneficien / al-hoewel hy een clerick is.

De injectione manuum.

Absolutio de injectione manuum in Præpositū, Decanum, Presbyterum, Diaconum aut Clericum sive quemcumque religiosum: etiam laicum, pro laico, presbytero vel clerico præsente etiam cum sanguinis effusione g.ix.

Si tamen monachus, sive presbyter, vel in aliquibus

Van aen-legginge van handen.

Absolutie van aenlegginge van handen aen eenen Proost/Deken/Priester/Diacon ofte Clerick ofte andere geestelicke persoon: oock aen eenen leeck / voor een leeck/priester of clerick/ present of niet present / oock met bloed-stortinge g.9.

Indien nochtans een monick/ of priester / of yemandt in

 ordi-

ordinibus constitutus celebravit g. viij.

Absolutio pro absente de injectione manuum citra sanguinis effusionem aut alium excessum similem seu enormem g. vij.

Si tamen petatur dispensatio super irregularitate. g. viij.

Si vero injectio manuum sit usque ad sanguinis effusionem: aut si capillorum extractio: vel alia gravis injectio sive percussio g. vij.

Nota tamen quod si manus iniiciens sit mulier, aut monachus, vel alius allegans perpetuum impedimentum g. vij.

Et ponatur quod cessantibus impedimentis sedem apostolicam visitet cum effectu. Idem cum allegat paupertatem, & ponatur quod visitet eandem cum ad pinguiorem fortunam devenerit.

Nota quod si plures fuerint in una injectione: percussione: homicidio sive mutilatione: si littera est de

eenige ordenen gestelt zijnde / misse gedaen heeft nae sulcke aen-legginghe van handen g.8.

Absolutie voor eenen af wesende over aen-legginge van handen sonder bloedstortinge / of een ander gelijck of leelick stuck g.7.

Indien nochtans dispensatie wordt begeert over irregulariteyt g.8.

Maer indien die aenlegginge van handen is tot bloedvergietens toe / of uyttreckinge van hayr / of een ander swaere aenlegginge ende slagen g.7.

Merckt nochtans / by aldien den aenlegger van handen is een vrouw / monick ofte een andere / voorwendende een geduyrig beletsel g.7.

Ende men sal stellen / dat die beletselen ophoudende / hy den apostolijcken stoel sal besoecken met effect. De selve als hy voorwendt armoede / sal men stellen dat hy den selvē stoel sal besoecken / als hy wat vetter (rijcker) is geworden.

Merckt aen / indien daer meer zijn geweest in eene aenlegginge / slaen / doodt slagh ofte verminckinge / indien

spe-

ſpeciali : addantur pro quolibet g. ij.	den brief is van beſondere gunſt ſalmen voor yder daer by voegen g. 2.
Sed in forma g. j.	Maer in ſijne behoorlicke forme g. 1.
Si vero de ſpeciali gratia g. xliiij.	Maer indien den brief is van beſondere gunſt g. 44.
Si ſine numero & littera ſit in forma g. xxij.	Maer indien den brief ſonder nomber in forma is g. 22.
Item eodem modo ſi in aliis literis in quibus plures poſſunt eſſe in eodem delicto ut prius notandum eſt.	Item op de ſelve manier ſal men in andere brieven in de welcke meer als eene perſoon in de ſelve mijsdaet konnen zijn / aenmercken gelijck voozen.
Abſolutio pro eo qui percuſſit patrem aut matrem: compatrem aut commatrem.	Abſolutie voor dien dw: geſlagen heeft vader of moeder / peeter ofte peet.
De corpore viciatis.	Van die dw: eenigh gebreck aen haer lichaem hebben.
Diſpenſatio pro aliquo ſuper defectu alicujus membri pro præſente g. xiij.	Diſpenſatie voor yemandt over 't gebreck van eenigh lidt voor een tegenwoordige g. 13.
Item pro abſente g. xvj.	Item voor een af-weſende g. 16.
Nota quod qualitercunque diſpenſatur ſive ad omnes ſive ad aliquos ordines: eadem taxa vel quaſi.	Merckt aen / indien men in 't generael diſpenſeert / 't zy tot alle / ofte tot eenige ordenen alleyn / ſoo is 't deſelve taxe / ofte daer omtrent.
Diſpenſatio pro presbytero præſente vel abſente qui	Diſpenſatie voor een prieſter tegenwoordig of af-weſen-

Ab-

abscidit suos testiculos g. xvj.

De spoliis.

Absolutio & dispensatio super spoliis, incendiis, rapinis, & laicalibus homicidiis g. viij.

Et potest committi alteri Prælato quam ordinario

Sed si præmissa sint commissa in loco sacro, vel cum locorum sacrorum effractione: absolutio committitur ordinario. Et si talis sit clericus, interdicitur sibi executio suorum ordinum & ad superiores ascensus g. viij.

De raptoribus & incendiariis g. vj.

Reabilitatio pro inabili g. xxxv.

Scriptor habet g. viij.

De legitimatione eorũ qui non habent patrem nec matrem g. xij.

Pro littera illius qui habuit unam uxorem & ipsa ab eo recessit, & ipse eam ex-

de die sijne klooten heeft afgesneden g. 16.

Van de rooveryen.

Absolutie ende dispensatie over rooveryen/brandstichtinge ende dootslagen van leecken g. 8.

Ende 't kan ghecommitteert worden aen een ander Prelaet als aenden ordinaris/

Maer indien de voornoemde fayten zijn bedreven in een heylige plaetse / ofte met inbreeckinge van H. plaetsen/ word de absolutie ghecommitteert aen den ordinaris.

Ende indien soodanigh een clerick is / wort hem verboden de exercitie zijnder ordenen / ende de promotie tot hoogere g. 8.

Van roovers en brand-stichters g. 6.

Wederom bequaemmaeckinge voor eenen onbequaemen g. 6.

De schrijver heeft g. 8.

Vande legitimatie ofte maeckinge tot echte kinderen van die dw: noch vader noch moeder hebben g. 12.

Door eenen brief van dien dw: gehad heeft een huysvrouw ende deselve van hem afgepe-

pectavit per aliquod tempus, & postea diligentiam fecit scire de morte vel vita ejus, & fuit apportata fama de morte ejus, postea contraxit vel vult contrahere cum alia uxore: petit quod possit remanere cum secunda, & quod proles & cæt. si litera est judicativa & cæt. videat auditor & cæt. g. x.

Scriptor habet g. vij.

Qui excommunicatus est vel presbyterum interfecit, aut vulneravit seu alio crimine innodatus moritur: conceditur ad instantiam parentum vel amicorum suorum quod possit inter alios fideles sepeliri g. vj.

Pro presbytero qui sepelivit aliquos tempore interdicti ignoranter g. vj.

Et scienter g. xvj.

Quando aliqui duo manus violentas injecerint in vicinos vel imposuerint in aliquos, venit taxa ad g. xxj.

Et in sigillo ad. g. xxij. cum dimidio

gaen is/ ende hy die eenigen tijdt langh verwacht heeft/ ende daer nae neerstigheyd gedaen heeft om te vernemen offe doodt offe levende was / ende eene andere getrouwt heeft / ofte wil trouwen/ ende begeer dat hy by de tweede huys-vrou mach blijven / ende dat 't kint & cæt. indien den brief judicatijf is & cæt. dat den auditeur toesie & cæt. g. 10.

De schrijver heeft g. 7.

Dewelcke geexcommuniceert is / of eenen priester gedoodet heeft ofte gequetst / ofte met een andere misdaet verstrickt zijnde sterft/ wort ter instantie vande ouders ofte van andere desselfs vrienden toegestaen/dat hy onder andere geloovige mach begraven werden g. 6.

Voor een Priester die eenige begraven heeft ten tijde van verbod van Godsdienst onwetende g. 6.

Ende wetens g. 16.

Wanneer eenige twee hare gebueren ofte andere met gewelt aengetast hebbẽ/ komt de taxe op g. 21.

Ende aen 't segel op g. 22. en een halve.

Pro aliqua religiosa quæ petit licentiam eundi ad balnea causa infirmitatis, vel propter aliam justam causam: supplicatio fit in forma. Similiter alibi, si petat licentiam pro qualibet persona adduntur. g. ij.

Voor eenige religieuse vrouws-persoon/dw: licentie begeert om te mogen gaen na 't bad upt oorsaeck van kranckheyt of van wegen eene andere wettelicke oorsaeck/soo wort een request in sijne behoorlijcke forme gemaeckt. oock om elders nae toe te gaen / indiense licentie begeert / voor elcke persoon worden daer by gevoeght g. 2.

Pro falsificatore litterarum apostolicarum signat: de speciali mandato g. xxvii.

Voor een vervalscher van apostolijcke brieven geteyckent zijnde / upt besonderen last g. 27.

De Sententiis generalibus.

Vande generale Sententien.

ABsolutio de sententiis generalibus in forma assertiva per modum *si inveneris*: aut *licet non credas*: pro religioso præsente vel absente, Abbate vel alio religioso g. ix.

Absolutie van generale sententien in forma assertiva, op de manier: si inveneris ofte licet non credas voor een religieuse Abt ofte andere geestlijcke persoon tegenwoordigh ofte niet tegenwoordigh zijnde g. 9.

Pro presbytero seculari g. x.

Voor een wereltlicke priester g. 10.

Pro clerico vel laico g. xi.

Voor een klerck of leeck g. 11.

Absolutio pro eo qui est excommunicatus & gravatus paupertate, ita quod

Absolutie voor een geexcommuniceerde ende in armoede steeckende / alsoo dat hy non

non possit suis creditoribus satisfacere g. vij.

Absolutio pro presbytero qui ligatus quadam sententiâ speciali, divina celebrat officia. Nec est cura si sit absolutus vel non g. vij.

Absolutio pro monacho qui sine licentia monasterium suum exivit g. vij. viij. vel ix.

Nota quando aliqua litera petitur redatari solvitur tertia pars taxationis illius qui datat.

Nota quod quando litera est declaratoria & auditor super irregularitate & cæt. ipse signat: *Fiat de speciali, quo ad ratum* & cæt. si est ita. Quandocunque ponitur ista conjunctio, & tunc taxa duplicatur.

FINIS.

zijne crediteuren niet kan voldoen. g. 7.

Absolutie voor een priester die gebonden zijnde met eenige speciale sententie den Godsdienst pleegt/ ende niet daerom geeft of hy geabsolveert is of niet g. 7.

Absolutie voor een monnick die: sonder licentie uyt zijn klooster gegaen is g. 7. 8. of 9.

Merckt aen indien men begeert dat den datum van den brief verandert word/ wort 't derde part van de schattinge betaelt aen die die: den datum stelt.

Merckt aen wanneer den brief verklarens gewijse is gestelt/ ende den auditeur over irregulariteyt &c. hangt hy selve 't zegel daer aen. Fiat uyt besondre gunst &c. si est ita &c. Soo dickwils dusdanige clausulen daerinne geset worden / wert de taxe verdubbelt.

EYNDE.

Ex-

Extractum ex Taxa cancellariæ Apostolicæ impressâ Parisiis apud Tossanum Denis *anno* 1520. *cum privilegio ad triennium fol.* 23.

Dispensatio de contrahendo in cognatione spirituali g. lx.
Expedivi tamen unam pro g. L. sed de gratia g. L.

Idem est judicium in secundo gradu & componitur cum datario in maxima summa aliquando ccc. & etiã cccccc. & alias juxta qualitatem personarum

Et nota diligenter quod hujusmodi gratiæ & dispensationes non conceduntur pauperibus, quia non sunt, ideo non possunt consolari.

Extract uyt Taxa Cancellariæ Apostolicæ gedruckt tot Parijs by *Toßanus Denis* anno 1520. met Privilegie voor drie Iaren fol. 23.

Dispensatie om te mogen trouwen in geestelijcke maegschap g. 60.
Ick hebbe nochtans eenen brief uytgemaeckt voor 50. maer dat was uyt gunste g. 50.

Het selve wort mede alsoo geobserveert inden tweeden graed. Ende men accordeert metten dataris voor den hooghsten prijs / altemet voor 300. ende oock voor 600. g. ende anders nae qualiteydt der persoonen.

Ende merckt neerstigh aen / dat dusdanige toelatingen ende dispensatien niet verleent werden aen den armen / om datse niet zijn / (dat is om datse niet konnen betalen) daeromme konnense niet vertroost werden.

Item

Item ibidem fol. 40.

De absolutionibus mortuorum.

PRo mortuo excommunicato pro quo supplicant consanguinei, littera absolutionis venit ducat. j. carl. ix.

Pro muliere quæ fuit inventa suspensa, sive pro viro, ut possit ecclesiasticæ tradi sepulturę ducat. j. carl. ix.

Item in 't selve boeck fol. 40.

Van de absolutien der dooden.

VOor eenen dooden geexcommuniceert zijnde/ voor den welcken de bloet-vrienden komen te suppliceren/ ducat. 1. carlijnen 9.

Voor een vrouw die bevonden is haer selve opgehangen te hebben/ of voor een man/ op dat hy/ ofte sy de Kercklijcke begraeffenisse mogen genietē ducat. 1. carlijnen 9.

EXEMPLUM

Diplomatis Indulgentiarum sub Leone X. quarum occasione Martinus Lutherus se nundinationibus emissariorum Papæ opposuit: descriptum ex autographa bulla quæ Drielæ Gelrorum inter majoris ecclesiæ monumenta chartacea asservatur.

IOannes Angelus Arcimboldus juris utriusque Doctor. Præpositus de Ar-

COPIE

Van een Brief van Indulgentien of aflaeten, door welckers occasie Martijn Luther hem teghens den coophandel van de emissarissen des Paus gestelt heeft, uytgeschreven uyt een autentijcke bulle, dewelcke onder de pampieren van de groote kerck tot Driel in Gelderlant bewaert wort.

IOannes Angelus Arcimboldus Doctoor in beyde rechten/ Proost van Arcissate/

cissate: nec non ad has civitatem & diocœsin & nonnullas provincias, terras & loca super executione plenissimarum indulgentiarum immensæ basilicę principis Apostolorum cœlorumque clavigeri de urbe nuncius & commissarius a sanctissimo in Christo Patre & Domino nostro. D. Leone Papa X. specialiter deputatus, prout in litteris ejusdem sanctissimi D. N. Papę sub plumbo editis plenius continetur. Dilecto nobis in Christo *Bartholdo de Dusseldorp*. Salutem in Domino sempiternam. Exigente piæ devotionis affectu, quem nos erga Deum & dictam basilicam *te* habere cognovimus, eo quod pro continuatione tam immensi operis ex pinguedine charitatis juxta Apostolicum indultum manus porrexisti adjutrices:

Ideo authoritate Apostolica

oock tot dese Stadt ende Bisdom ende sommige andere provincien / landen en plaetsen over de executie van volkomene aflaten van de overgroote Hooft-kerck des prince der Apostelen en poortier des hemels van de Stadt Romen Nuncius ende Commissaris van den allerheylighsten in Christo Vader ende onsen Heere / D.Leo den tienden besonderlijck gedeputeert / gelijck dat in de brieven van den allerheylighsten onsen Heere den Paus / onder eenen looden zegel wijtloopiger is begrepen. Onsen ghelieffden in Christo Bartolt van Dusseldorp. Eeuwighe salighheydt van den Heere. Nae dat de affectie van uwe Godtsalige devotie / dewelcke wy ghewaer geworden zijn / dat gy bent hebbende tegens Godt ende de voornoemde Hooft-kercke bereyscht / om dat ghy tot volherdinge van soo een overgroot werck uyt de volheyt der liefde volgens de Apostolijcke toelatinge / uwe behulpighe handt ghereyckt hebt;

Daeromme verleenen wy uw

nobis

nobis tradita *tibi* concedimus facultatem eligendi idoneum secularem, vel cujusvis etiam mendicantium ordinis regularem confessorem, qui confessione *tua* diligenter auditâ pro commissis per *te* excessibus, criminibus, delictis atque peccatis quantumcunque gravibus & enormibus, etiam sedi Apostolicæ reservatis.

voor de Apostolijcke macht ons gegeven zijnde/ dat ghy meught kiesen eenen bequamen biechtvader / 't zy eenen wereltlicken / ofte uyt wat orden van de bedelmonicken 't u belieft/ dewelke u biecht neerstig gehoort hebbende / u voor alle uwe bedreven misgrepen / misdaeden ende sonden hoe swaer ende leelick die meugen zijn / oock dewelcke den Apostolijcken stoel gereserveert zijn.

Etiamsi talia forent, propter quæ sedes Apostolica esset merito consulenda, ac censuris ecclesiasticis, etiam ab homine ad alicujus instantiam latis de consensu partium, etiam ratione interdicti incursis.

Alhoewel sy soodanige waren/ waeromme men billick den stoel van Romen moste besoecken/ ende alle kerckelicke censuren/ oock van een mensch ter instantie van yemant/ oock met consent der partyen tegens u uytgesproken/ oock van wegen 't verbot van Godsdienst op den hals gehaelt.

Et quorum absolutio dictæ sedi esset reservata, præterquam machinationis in personam summi Pontificis, occisionis Episcoporum & aliorum superiorum Prælatorum: & injectionis manuum violentarum in illos & alios Prælatos.

Ende welckers absolutie den paus mochte zijn behoudē/ behalven listige practijcken tegens de persoon van den Paus/ doodtslagh van Bisschopen ende andere hooge Prelaten/ aenlegginge van geweldige handen tegens deselve ende andere Prelaten.

Falsificationis bullarum & litterarum Apostolicarum, dilationis armorum & aliorum prohibitorum ad partes infidelium.

Et sententiarum & censurarum occasione aluminum sanctæ matris ecclesiæ, ac de partibus infidelium, ad fideles contra prohitionem Apostolicam delatorum incursarum,

Semel in vita, & in non reservatis casibus, totiens quotiens id petierit, & in mortis articulo plenariam omnium peccatorum vestrorum indulgentiam & remissionem impendere, ac pœnitentiam salutarem impendere.

Nec non eucharistiæ sacramentum, præterquam in die paschæ, & in mortis articulo, aliis anni temporibus ministrare, & emissa per *tua* vota quæcunque, ultramarino, ingressus religionis, & castitatis votis duntaxat exceptis, in utilitatem dictę fabricę commutare possit.

Vervalschinge van bullen / en Apostolijcke brieven / overbrenginge van wapenen en andere verbodene dingẽ totte ongeloovige.

Ende van de sententien ende censuren by occasie van leeftocht der heylige moeder de kercke / van de landen der ongeloovige tot de geloovige tegens 't verbodt des Apostolijcken stoels overgebracht / over u gehaelt.

Eenmael in u leven / ende in de niet gereserveerde gevallen / soo dickwils gy dat sult begeeren / ende in de uyre des doodts volkomen aflaet ende vergevinge van alle uwe sonden / verleenen / ende eene heylsame boete opleggen.

Ende oock 't sacrament des nachtmaels / behalven op dẽ paeschtijdt / ende in de uyre des doodts / op andere getijden des jaers / mede deelen. Ende u van alle uwe gedaene beloften / uytgenomen alleen van pelgrimagie over zee / van te gaen in een klooster / ende van onthoudinge / tot profijt van de voornoemde timmeragie veranderen magh.

Ita

Ita tamen, quod durante tempore præsentis commissionis & publicationis cum præfato commissario vel subdeputatis ab eo super commutatione dictorum votorum in utilitatem dictæ fabricæ, fiat compositio.

Alsoo nochtans / dat ghedurende den tijt van de tegenwoordige commissie en publicatie metten voornoemden commissaris ofte andere van hem daer toe ghedeputeert zijnde / over de veranderinge vande voornoemde beloften / tot profijt van de meergemelde timmeragie een verdragh gemaeckt worde.

Nec non *tibi* & parentibus cæterisque defunctis *vestris* qui in sinceritate fidei & unitate sanctæ matris ecclesiæ decesserunt, omnium & singularum missarum, orationum, divinorum officiorum,

Oock maecken wy u / uwe ouderen / ende andere uwe afgestorven vrienden / de welcke in oprechtigheyt des geloofs/ende inde eendrachtigheydt van de heylighe moeder de kerck gestorven zijn / deelachtigh van alle ende jegelicke missen / gebeden / godtsdiensten /

Jejuniorum, disciplinarum stationumque, eleemosynarum, suffragiorum, omniumque aliorum bonorum spiritualium quæ fiunt & fient in perpetuum in universali sacrosancta militante ecclesia & membris ejus participationem impartimur.

Vasten / disciplinen / statien / aelmoessen/verdiensten ende van alle geestelicke goederen/dewelcke gedaen worde ende sullen hiernamaels gedaen worden inde algemeyne / heylige strijdende Kercke ende hare leden.

In quorum fidem & testimonium præsentes fieri, & sigilli quo in talibus utimur fecimus appensione

In welckers oirkonde ende getuygenisse wy desẽ tegenwoordigen brief hebbẽ laten maken ende met het zeghel/

 mu-

muniri. Datum ex *Hueſſen* A°. M ccccc xvj. die *ſexto* menſis *Aprilis*, pontificatus præfati ſanctiſſimi D. N. anno 3°.

'twelcke wy in ſoodanighe gebruycken / laten verſien. Gegeven uyt Hueſſen anno 1516. den 6. dagh April, in 't derde jaer van 't Pausdom onſes voorn. allerheylighſten Vaders.

Forma abſolutionis plenariæ præmiſſa confeſsione.

Forme van volkomen abſolutie neffens voorgaende biecht.

M*Iſereatur tui* &c. Dominus noſter Ieſus Chriſtus per merita ſuæ ſanctiſsimæ paſsionis te abſolvat, & ego authoritate ejuſdem & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ac ſanctiſsimi Domini noſtri Papæ tibi conceſſa, & in hac parte mihi commiſſa.

Te abſolvo, primo ab omnibus cenſuris eccleſiaſticis per te qnomodolıbet incurſis, deinde ab omnibus peccatis, delictis, & exceſsibus tuis hactenus per te commiſsis, quantumcunque enormibus, etiam ſedi Apoſtolicæ reſervatis,

In quantum claves ſanctæ [illegible]atris eccleſiæ ſe exten-

MIſereatur tui &c. Onſe Heer Jeſus Chriſtus abſolvere u door de verdienſte ſijns alderheyligſte lijdens/ en ik door macht van deſelve ende vande heylige Apoſtelen Petrus ende Paulus/ ende van onſen allerheylighſten Vader den Paus u verleent/ ende my in dit deel vertrout zijnde.

Abſolvere u / door eerſt van alle kerckelicke cenſuren door u/op wat manier 't zy/ op den hals gehaelt / daer nae van alle uwe ſonden / misdaden ende miſgrepen / tot noch toe van u begaen / hoe leelick die oock moghen zijn/ oock den Apoſtolijcken ſtoel gereſerveert zijnde.

Soo verre de ſleutels vande heylighe moeder de kerck

dunt

dunt, remittendo tibi per plenariam indulgentiam omnem pœnam in purgatorio pro præmissis tibi debitam; Et restituo te sanctis sacramentis ecclesiæ & unitati fidelium, ac innocentiæ & puritati in qua eras quando baptizatus fuisti. Ita quod tibi decedenti clausæ sint portæ pœnarum, & sint apertæ ianuæ paradisi deliciarum.

haer uytstrecken/u door den volkomen aflaet quytscheldende alle straffe des vaegbyers by u door uwe sonden verdient. Ende ick herstelle u den sacramenten der Kercke / ende der eendracht der gheloovigen/ ende der onnoselheyt ende suyverheyt inde welcke ghy waert als ghy gedoopt wiert. Alsoo dat u / wanneer ghy van hier sult scheyden / gesloten sullen zijn de poorten der straffen / ende geopent sullen zijn de deuren van 't paradijs der geneuchten.

Quod si non morieris, salva sit ista gratia, quando alias fueris in mortis articulo. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Amen.

By aldien gy nu niet en sterft/ sal u dese gunste behouden blijven / tot dat gy anders op u sterven sult liggen. In den name des Vaders / des Soons / ende des heyligen Geestes/ Amen.

Subsignatum in ima margine

JACOBUS DOCKENSPOELL Commissar.

(Locus sigilli.)

Onderteyckent op den laegsten randt

JACOBUS DOCKENSPOELL Commissar.

(Plaets van 't segel.)

Monetæ ex taxa cancellariæ Parisiis 1520 *apud* Toss. Denis.

Quatrini decem valent (ut accepimus) Julium unum, decem julii ducatum unum.

Triginta quatrini carlenum unum: & sic tredecim carleni & decem quatrini valent julios decem.

Ducatus strictus valet decem julios & decem quatrinos. qui faciunt summam xlj. s.t.

Ducatus largus valet decem julios & xx. quatrinos.

Et hæc ad negociatorum supputationem.

Secundum usum cancellariæ & pœnitentiariæ: carlenus valet xxxiij. quatrin. ob vel circiter. Nam sex carleni valent quinque julios qui faciunt summam xx. s. t.

Carleni & grossi ejusdem

Waerdye van de Munte, getrocken uyt de taxe cancellariæ, gedruckt tot Parijs 1520. by *Tossain Denis.*

Tien quatrinen doen (soo wy verstaen hebben) een Julius ende tien juliussen een ducaet.

Dertigh quatrini doen een carlen. ende volgens dertien carlenen ende tien quatrini doen tien juliussen.

Een ducaet naeuw genomen doet 10 Giuli ende 10 quatrinen/dewelcke uytbrengen 41. s. t.

Een ducaet wat ruym ghenomen doet tien juliussen ende twintigh quatrin.

Ende dat volgens de rekeninge der koopluyden.

Naer usantie van de cancellie ende penitentie-kamer/ doet een Carlen. 33. quatr. min ofte meer/ want 6 carlenen doen 5 Giuli de welcke uytbrengen de somme van 20. s.t.

Carlenen en grossen zijn van

sunt

sunt valoris, similiter ducati & floreni.

Taxæ bullarum fiunt per quatrinos albos, vel per carlenos. duodecim carleni constituunt ducatum: & aliquando solvendum est in auro.

Aliquando solvuntur decem julii pro ducato.

Ad perfectè autem præmissa intelligenda opus est exercitatione & notitiâ differentiæ inter quatrinos albos & quatrinos novos.

Proxime acceditur ad veram taxam per dictum calculum.

een waerde / desgelijcks oock ducaten en florijnen.

De taxen der bullen geschieden door witte quatrinen/ of door carlenen. twaelf carlenen doen een ducaet / ende somwijlen moetmen dat in gout betalen.

Somwijlen worden tien Giuli betaelt door een ducaet.

Maer om 't voorgaende volkomentlick te verstaen isser van nooden oeffeninge/ende kennisse van 't onderschepdt tusschen witte en nieuwe quatrinen.

Door de voornoemde rekeninge raecktmen 'tallernaeste op de rechte taxe.

Alia æstimatio.

Ducatus valet 40. s. t. & florenus similiter.
Grossus 4. s. t. Carlenus viij. blans 1. d. Paris.
Bolenus v. d. t. Quatrinus 1. d. P.

Een ander waerderinghe.

Een ducaet doet 40. s. t. ende een florijn desgelijcks.
Een gros. 4. s. t. Een Carlen. viij. blans. 1. d. Paris.
Een bolen. 5. d. t. Een quatrijn 1. d. Paris.

Ex libello cui titulus Provinciale omnium Ecclesʃ.cathedral.univerʃi orbis.Lugduni apud Matth. Bon homme 1546. *excerpto ex lib. cancellariæ Apoʃtolicæ.*

Libra Turonenʃium parvorum valet ducatum unum auri de camera.

Libra Turonenʃ. monetæ in Francia, tres libræ faciunt duos ducatos.

Libra Majoricen. tres libræ faciunt duos ducatos.

Libra Barchinonen. jaccen. Valent. quælibet libra ducatum unum.

Libra monetæ Normandiæ, tres libræ valent duo ʃcuta non antiqua.

Libra monetæ Britanniæ valet minus uno ducat. quia x.libræ valent ducat. octo.

Libra Pariʃien. valet modicum minus libra Britan-

Uyt een boeckjen genaemt, Provinciael van alle cathedrale kercken des geheelen werelts, gedruckt tot Lions by *Matth. Bon homme*, genomen uyt 't boeck der Apoʃtelijcken cancellie.

Een pont van kleyne tournoiʃen doet een goude ducat.

Een pont tournois in Franʃche munte/ dzie pont doen twee ducaten.

Een pont van Majorica/ dzie pont doen twee ducaten.

Een pondt van Barcelonne/ Jacca en Valentien elck pont een ducat.

Een pondt van Normandien/ dzie pondt doen twee ʃchilden/ maer geen oude ʃchilden.

Een pondt van Britannien doet minder als een ducat/ om dat tien ponden doen acht ducaten.

Een pondt van Parijs doet weynig minder als een pont niæ,

niæ, & modicum plus moneta Franciæ.

Libra monetæ ſterlingorum in Scotia valet duc. duos cum dimidio.

Libra monetæ uſualis in Scotia valet ducatum unum auri, & tres libræ ſimiles valent tres ducatos, qui faciunt unam libram ſterlingorum. & tunc componentur lib. ſterling. ex compoſitione antiqua ad ducat. duos cum dimidio. revera ut intellexi, valet duc. tres.

Libra ſterlingorum in Anglia valet ducat. ſex, tamen ad duc. quatuor.

Libra monetæ Metenſ. valet ducatum unum auri.

Libra monetæ Flandriæ valet ducatos tres.

Franchus in Francia, tres Franchi faciunt ducatos duos.

Floreni tres auri de Aragonia, valent ducatos duos.

Florenus Renen. auri valet groſſos papales octo, & computantur in camera Apoſtolica quatuor flo-

van Britannien ende weynigh meer als een pont van Vranckrijck.

Een pont ſterlincks in Schotlant doet twee ende een halve ducat.

Een pondt van ganghbare munte in Schotlandt doet een goude ducat/ ende drye gelijcke ponden doen drye ducaten/ dewelcke uytbrengen een pont ſterlinghs/ ende dan ſouden de ponden ſterlinghs gerekent werden volgens de oude valuatie op twee eñ eẽ halve ducat/maer in der daet gelijck ick verſtaen hebbe/doet 't drie ducaten.

Een pont ſterlings in Engelandt doet 6 ducaten. nochtans wort 't hier geſchat op vier ducaten.

Een pondt van Mets doet een goude ducat.

Een pondt Vlaems doet drye ducaten.

Een Franche in Vranckrijck/ drye Franchens doen twee ducaten.

Drye goude florijnen van Arragon doen twee ducaten.

Een Rijnſche goutgulden doet acht Pauſelicke groſſen/ ende in de Apoſtelijcke kamer worden vier ſoodanige

ren/

reni pro tribus ducatis.

Florenus Sabaudiæ valet bajocchos 2. Duo floreni cum dimidio, & unus grossus Sabaudiæ facit ducatum unum.

Floreni septem Rhenen. ad rationem 40. grossorum monetæ Flandriæ pro quolibet, faciunt ducatos quatuor.

Floreni tres regni Navarræ valent ducatum unum auri.

Floreni tres monetæ Provinciæ faciunt ducatum unum.

Marcha sterlingorum in Anglia valet ducatos quatuor.

Marcha sterlingorum in Ibernia valet duc. duos cum dimidio.

Marcha argenti valet ducatos quinque auri de camera.

Marcha argenti puri valet ducatos sex similes.

Marabatini in Hispania. 400 faciunt duc. unum auri, tamen solet augeri & minui pretium. Mille marabatini valent ducat. duos cum quart. 3. alterius du-

guldens gerekent voor drye ducaten.

Een Savoysche florijn doet 2. bajocchen. twee ende een halve gulden met een Savoysche gros doen een ducat.

Seven Rijnsche gulden / elcke gerekent op 40. grossen Vlaemsche munt doen 4. ducaten.

Drye florijnen van Navarren doen een goude ducat.

Drye florijnen van Provence doen een ducat.

Een Marck sterlinghs doet in Engellandt vier ducaten.

Een marck sterlinghs in Yerlant doet twee ende een halve ducat.

Een Marck silvers doet vijf goude ducaten van de kamer.

Een Marck louter silver doet ses gelijcke ducaten.

Marabatini in Hispanien. 400 Marabatinen doen een goude ducaet/ nochtans pleeght den prijs op en af geset te worden. duysent Marabatijnen doen twee ducaten met drie vierdepar-

cati.	ten van een ander ducat.
Scutum antiquum Franciæ valet ducatum unum.	Een oude Fransche schilt doet een ducat.
Scutum novum auri Francię valet ducatum unum, minus uno grosso papali, & sic computantur in camera Apostolica.	Een nieuwe goude schildt van Vranckrijck doet een ducat / min een Pauselicke gros / ende alsoo wordense gerekent in de Apostolijcke kamer.
Salutrin. valet ducatum unum auri.	Een salutrin. doet een goude ducat.
Uncia valet ducatos sex auri.	Een once doet ses goude ducaten.
Florenus Carolen. valet medium ducatum.	Een Carolus gulden doet een halve ducat.
Florenus Brabantiæ valet medium ducatum.	Een Brabantsche gulden doet een halve ducat.

AEN-

Op dese Waerdye van Munte in de Pauselicke cancellie ende pœnitentie-kamer.

Uyt dese valuatie vande prijs / ofte waerdye van de Munte inde Pauselicke cancellie ende pœnitentiekamer tot Romen / kan men eygentlick afnemen/ hoe veel een grossus ofte gros doet in dit boeksjen soo dickwijlen herhaelt werdt / in onse munt uytbrenght; want voor eerst staet hier een regel pag. 123. l. 30. aldus luydende.

Een Rijnsche goudtgulden doet 8 Pauselicke grossen, ende in de Apostolijcke kamer worden 4. soodanige guldens gerekent voor 3. ducaten.

Daerbenessens is hier klaerlijck af te nemen/dat een ducaet in de selve kamer doet 2.carl. ofte Brabantsche gulden; want daer staet pag. 125.l.13/15. aldus:

Een carolus gulden, Item een Brabantsche gulden doet een halve ducaet. Ergo een geheele soodanige ducaet doet twee gulden Brabants.

Oock staet daer/pag.23.l.22. dat een pond Vlaems in de Apostolijcke kamer doet 3. ducaten/ ende 't is bekent dat een ₩ Vlaems by ons doet 6. gulden. Ergo blijckt/ dat een ducaet in de selve doet 2. van onse gulden/ ofte een kroon.

Door dien nu 4. Rijnsche goutgulden inde cancellie van Romen gestelt zijn op drye alsulcke ducaten / ofte 6. gulden Brabandts / is openbaer / dat een Rijnsche gulden aldaer op dese manier gewaerdeert/ in onse munte soude uytbrengen 5 schellingen ofte 30 stuyvers. Ende volgens/overmits daer geseght wert / dat een soodanige Rijnsche gulden doet 8. Pauselicke grossen / kan men lichtelick uytrekenen/ dat een Pauselijcke grossus

ofte gros in onse munte doet omtrent 3. stuyvers en 6. duyten.

Doch staet hier te noteren / dat dese valuatie van munte alleen plaets heeft in de Apostolijcke cancellie ende pœnitentie-kamer / maer niet in den gemeynen koophandel tot Romen / gelijck uyt de eerste valuatie van 't jaer 1520. is af te nemen ; want daer staet : Et hæc ad negociatorum supputationem. dat is : ende dit naer de rekeninge der coopluyden ; ende daer naer wert verhaelt de curs van den gelde in de cancellie ende pœnitentiekamer. Dieswegen als yemandt uyt Italien te huys komende / op dese waerdye van grossen ende andere munte boven verhaelt wilde argueren / door dien hy door experientie bevonden mocht hebben / dat den gemeynen curs van gelde met dese niet accordeerde / soude hy hem selve ende andere konnen abuseren.

Noch staet aen te mercken / dat dese valeur van de munt somwijlen naer 't believen ende goedtvinden van de Pausen op ende af geset wert : gelijck af te nemen is uyt de regulen van de cancellie by desen jegenwoordigen Paus Alexander den vij. gepubliceert binnen Romen / Anno 1655. op den 20 dagh Aprilis / alwaer hy in sekeren artikel de moneta aldus ordonneert. Item declaravit idem Dom. Noster, quod libra Turonensium parvorum, & florenus auri de camera pro æquali valore in concernentibus litteras, & cameram Apostolicam computari, & extimari debeant. Dat is / oock heeft sijne heyligheyt verklaert / dat een pont van kleyne tournoisen / ende een goude florijn van de kamer in de saecken raeckende de brieven ende Apostolicke kamer voortaen even hoogh in prijs sullen geschat werden. Even 't selve heeft in sijnen tijt vast gestelt Leo den X. gelijck uyt dessels regulen binnen Romen op woensdagh den laetsten Martij Anno 1513. gepubliceert pag. 9. is af te nemen.

In-

Indien 't van mochte gebeuren / dat yemant in dese 2 valuatien/ de eene zijnde van 't jaer 1520. de andere van 't jaer 1546. mochte bespeuren / dat den prijs van de grossen of van andere munt niet op alsulcke manier/ als geseght is/mochte accorderen/ sal hy 't selve 't op/en affetten van den prijs der selve munte toeschrijven. Ondertusschen sal men nochtans selden bevinden dat een grossus min ofte meer sal doen / als 3 st. 3 oort/ ofte ten hooghsten 4 stuyvers / gelijck mede uyt de voorschreven waerdye van munte is af te nemen.

F I N I S.

NOTÆ

NOTÆ & obſervationes ad Taxam incipiunt pag. 133.

EMENDANDA

Ad Exemplar Romanum.

PAg. 3. *lin.* 7. *pro* addantur, addatur. *Ibid. lin. penult. pro* prærogativa, prorogativa. *p.*6. *l. penult. pro* addantur, addatur. *pag.*8. *l.* 12. *poſt* alius *pone* ſimilis. *p.* 9. *l.*13. *loco* in *pone*, pro. *pag.*12. *l.* 16. *dele* ad. *pag.* 15. *l.* 9. *pro* litis, *lege* liti. *pag.* 16. *l.* 18. *ante* ſi *pone* Et. *pag.*19. *l.*20. *pro* commendari, commendare. *pag.*22. *l.*16. *pro* quolibet, qualibet. *pag.*49. *lin. penult. pro* ſervitio, ſervitiis. *pag.* 59. *l.* 13. *pro* incurſa, incurſæ. *pag.* 61. *lin.* 6. parvæ *lege* pravæ. *pag.* 64. *l.* 8. condictarum *lege* contradictarum. *pag.* 67. *l.* 8. *pro* poſſit, poſſint. *pag.* 98. *lin. penult. pro* ſtatutio, ſtatuto. *pag.* 71. *lin. ult. poſt* tonſuram *addatur*: Et ordines à quocunque catholico antiſtite. gr. XV. *pag.* 72. *l.* 29. *ante* quod *ponatur* Et. *pag.* 73. *l.* 30. *pro* jure, jurisdictione. *pag.* 74. *l.* 16. *pro* una, uno. *pag.*75. *l.* 27. *pro* de ordine, ordinis. *pag.*76. *l.*3. *pro* monachus, religioſus. *pag.* 77. *l.*10. *pro* colunt, culunt. *pag.*78. *l.*2. *pro* g. lx. xvj. *pag.*81. *l.* 11. *pro* durante, darante. *ibid. l.*19.

 exceptio

exceptio *pro* exemtio. *pag.* 82. *lin. ult.* sexennium *lege* decennium. *pag.* 85. *l.* 26. *pro* evitent, evident. *pag.* 89. *l.* 11. *pro* uno, una: *ibid. l.* 21. *post* reperitur *pone* taxata. *pag.* 90. *l.* 19. *pro* officinis, officiniis. *pag.* 96. *l.* 21. *pro* eo, illo. *pag.* 97. *l. penult. pro* coram, corum. *pag.* 99. *lin.* 7. *pro* prohibito, prohibitio. *pag.* 103. *l. penult. pro* eorum, ipsorum. *pag.* 109. *l.* 11. *pro* judicativa, judiciaria. *ibid. lin.* 30. *post* venit, *pone* in. *pag.* 111. *l.* 13. *post* Nota *pone* quod. *ibid. lin.* 16. *pro* illius, illi. *pag.* 114. *l.* 7. *post* immensæ *pone* fabricæ. *pag.* 116. *l.* 21. *pro* impendere, injungere. *pag.* 120. *l.* 19. *post* quatrinos *pone* qui faciunt. xlij. s. t.

AUTHENTISATIE.

GEcollationeert door de Heeren DANIEL vander MEULEN ende JOHAN DAESDONCK Schepenen der Stadt *'s Hertogen-bosch*, nevens myn ondergeschrevene als Secretaris der selver Stadt, dese copye, tegens het originele geintituleert: *Regule, Constitutiones, reservationes Cancellarie S. Domini nostri Domini Leonis Pape decimi noviter edite & publicate. Fol.* 67. staet: *Taxe Cancellarie, per Marcellum Silber* als *franck Rome in campo Flore*

Flore. Anno M. V. XIV. die XVIII. *Novembris impresse finiunt feliciter.* Item als-noch tegens het originele geintituleert : *Taxe Cancellarie Apostolice impressa Pariis apud Tossanum Denis anno* 1520. *cum Privilegio ad triennium fol.* 23. Als-noch tegens seecker origineel boeckje geintituleert: *Provinciale omnium Ecclesiarum Cathedralium universi orbis. Lugduni* M. D. XLVI. Item als-noch tegens een oude perckementen Aflaets-brief,beginnende *Joannes Angelus Arcimboldus. Datum in Hueffen* 1516. Ende is bevonden de selve met hunne voorschreven respective originele, van woorde tot woorde, te accorderen. Ter oirconde by myn als Secretaris der voorschreven Stadt onderteeckent.

Actum den 10. *May, Anno* 1664.

NOTÆ

NOTÆ ET OBSERVATIONES AD TAXAM CANCELLARIÆ ET POENITENTIARIÆ APOSTOLICÆ,

Ex variis Authoribus Collecta.

TAXÆ. *pag. j. lin. j.* vox Latina non est, descendit tamen à *Taxare*, quod est *schatten*. *Taxa*, inquit Sambucus in Bonfinii historiam Ungariæ, *est pensio pro litteris editis. Item Annatæ Romanæ, ut forte solvunt Prælati in Ungaria*

Agriensis.	4000.	*Vesprin.* —	900.
Zagrab. —	2400.	*Savriens.* —	800.
Nitriens. —	275.	*Tinniens.* —	150.
Vaciens. —	500.	*Strigoniens.*	7000. *Ducatorum*

Nota tamen in Exemplari Romano haberi *Taxe* sine diphtongo, quod in plerisque vocibus similibus commissum: *Nam, ut inquit Barchin. in litteris Apost. hodie non scribuntur diphtongi, licet olim in antiquissimis litteris inveniantur scriptæ, quod voluit Pius II. suscitare, & stylum abbreviare & reformare, qui in multis scripturis & locutionibus non videtur multis satis Latinus, cum fuerit compositus temporibus quibus candor linguæ Latinæ maxime deperierat. Ita pract. Cancell. Barchin. fol 5.* Originem autem harum taxationum Polydorus Vergilius refert ad Joannem xxij. qui sedit circa Annum 1316. *Ab initio*, inquit, *fuere scribæ, qui literas scriberent Apostolicas, parvo, vel nullo precio, quando adhuc illud servatoris præceptum, gratis accepistis, gratis date, inviolatum permanebat. At dein Joannes xxij. ineundæ rationis studiosus, quâ rem angustam domi juvaret, collegium scribarum Apostolicorum primus numero distinxit, qui litteras proprio*

 ingenio

ingenio dictatas conscriberent, nonnullaque alia munia obirent, atque in illud suos scribas precio duntaxat adscitos voluit. Taxationes item constituit, per quas taxatis, hoc est, æstimatis sacerdotiis, quæ ipse contulisset, caperetur vectigal. Rem vero omnem ad Apostolicæ pœnitentiariæ, quam dicunt, curam pertinentem, Benedictus XII. *(is sedit ad annum* 1335.*) omnium primus excogitavit, & taxationes literarum ordine constituit.* Hæc ille *lib.*8.*cap.*2. *fol.*m.487.

CANCELLARIÆ *pag.j.l.j. a cancellorum septis: vox barbara, usurpata pro loco, ubi publicæ litteræ a scribis Principum & Magistratuum conficiuntur. Hinc Cancellarius dicitur, cujus eæ primæ sunt partes, videre, ut nulla Principis constitutio, nulla sanctio, nullum rescriptum, nulli codicilli regii, non e republica, atque etiam a dignitate reipublicæ principalique exeant.* Ita Budæus *prior: ad pand: fol. m.* 321.

APOSTOLICÆ pag.1.l.2. Duplex Romæ est camera, cancellariæ Apostolicæ una, pœnitentiariæ altera. In illa taxantur *sacerdotia* seu *beneficia ecclesiastica*, *gratiæ expectativæ*, *dispensationes super irregularitate*, *legitimationibus*, *matrimonialibus* & aliis. In hac quævis penè flagitia. utpote *parricidium* hic pag. 103. *incestus cum matre, sorore, aut alia consanguinea* pag. 95. certo instituto pretio taxantur. Utraque camerarium habet, ut plurimum Cardinalem, qui Cancellariæ Apostolicæ præest, rescriptis cameræ subscriptione nominis sui authoritatem conciliat, vacante sede monetam cudit, habitatque in palatio Papali, cinctus custodiâ Helvetiorum. Illi sunt pro reditu annuo quatuordecim millia coronatorum. Huic subsunt 1. *Gubernator Romæ*, ut vicecamerarius, qui emit officium 70000. coronat: percipitque quotannis 12000 coronat. 2. *Præses Cameræ*, qui emit officium 30000 coronat. percipitque septem ex centenario. 3. *Commissarius cameræ*. 4. *Clerici cameræ*. Qui pœnitentiariæ præest, *pœnitentiarius supre-*

ſupremus dicitur, cujus prima mentio ſit tempore Gregorii X. ad annum 1276. is habet vicarium quem Regentem pœnitentiariæ vocant: judicat autem de caſibus Papæ reſervatis. Tribunal ſuum habet in eccleſiis Lateranenſi, S. Petri, & Mariæ Majoris; imperatque patribus pœnitentiariis, quales ſunt omnium linguarum fere, in eccleſia S.Petri ex ordine Jeſuitarum. In Lateranenſi ex ordine Franciſcanorum. In B. Maria Majore ex ordine Dominicanorum. Hæc Sprengerus *Roma nova. fol. 57. & ſequent.*

EXPECTATIVA. *pag. 1. lin.6. Tulit*, inquit Gaguinus, *Clemens* (*VII.* 1389) *quoque de vacaturis eccleſiis legem, quam expectativam gratiam appellant, qua ad adipiſcendas morte poſſeſſorum eccleſias fas, juſque expectanti per Pontificem deſignato erat. Solis ex hac lege Cardinalibus & Potentioribus viris eccleſiæ contingebant.* Gaguinus *in geſtis Franc. in Carol.6. fol.m.* 93.

CLAUSULA *Anteferri, vel prærogativa ad inſtar familiarium Papæ pag.1. lin.24.* Dicitur certum quoddam jus prælationis præ aliis ad beneficium aliquod certum conſequendum. Familiares vero Papæ dicuntur omnes illi, qui vel diuturna conſuetudine ipſi ſunt adſtricti, vel quopiam officio honoratiore ab eodem donati, veluti Clerici cameræ, Secretarii ſchedularum, Dapiferi Apoſtolici &c. *L. Banck ad taxam.*

BENEFICIUM CURATUM. *pag. 2. l.6. Quod curam animarum annexam habet.* Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 16. *Cura autem illa eſt vigil & oneroſa ac ſolicita cuſtodia animarum, commiſſa alicui, ut curet ne pereant, ſed ſalventur, quæ competit ex lege, vel commiſſione canonica, vel conſuetudine, vel præſcriptione per ſedem Apoſtolicam non improbata. Sumiturque hæc animarum cura large vel ſtricte. Large cura*

dicitur potestas fori contentiosi, prout est suspendere a Sacris, excommunicare, absolvere, visitare, & alia hujusmodi, quæ tendunt ad correctionem morum. Stricte cura dicitur potestas ligandi & solvendi in foro pœnitentiali. Dicitur ergo beneficium cum cura illud, de quo constitutum est, ut habeat potestatem fori pœnitentialis, licet actu non exerceat, ut quia recesserunt parochiani. Annibal Rochus *de visit. eccles. fol.* 44 *& seq.*

PRÆSTIMONIUM. *pag.* 3. *l.* 2. præbenda ecclesiastica, seu proventus in ecclesia collegiata, forte a præsto esse, quia distributiones quotidianas non percipiunt Canonici nisi qui in divinis officiis præsto sunt, nisi eos excuset infirmitas &c. *uti hoc affirmat summa* Sylvest. *voce beneficium, tit.* 5. §. 3. Usi sunt hac dictione patres concilii Trident. *sess.* 5. *cap.* 1. *item sess.* 14. *cap.* 9. quam Belgica editio Antv. interpretatur, *pensioen.*

MOTU PROPRIO. *pag.* 5. *l.* 19. id est: non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera nostra deliberatione, ut declarat textus *in extrav. grave, in communibus, de reliquiis & venerat. sanctorum. in verb.* Nos igitur. Vide Rebuffum *in pract. beneficiorum, tract. concordatorum in forma mandati Apostolici, super verbis Motu proprio*, ubi cumulat quadraginta septem effectus hujus clausulæ, & decem & septem quos non facit talis clausula. Annibal Roch. *fol. m.* 21.

SUPER DEFECTU ÆTATIS. *pag.* 6. *l.* 10. Requiruntur 14 anni ad beneficium simplex. *Conc. Trid. cap.* 7. *sess.* 23. 25 anni ad beneficium curatum, vel dignitatem primam in cathedrali Ecclesia. *Concil. Trident. c.* 12. *sess.* 24. 25 anni ad presbyterium. *cap.* 12. *sess.* 23. *Conc. Trid.* 23 anni, ad Diaconatum, *ibid.* 22 anni ad Subdiaconatum, *ibid.* 12 anni ad seminaria, ut quis in ea recipiatur. *Conc. Triden. sess.* 23. *cap.* 18. 25 anni, ad Abbati-

batiam religionis. *c. cum cunctis*, §. *inferiora. de elect.* 40 anni ad Abbatiam, seu prioratum virginum vestalium. *Conc. Trident. sess.* 25. *cap.* 7. 22 anni, ad simplicem canonicatum cui non est annexa cura animarum. *Conc. Trid. sess.* 24. *cap.* 12. 30 anni completi ad Episcopatum. *d. c. cum in cunctis.* Eadem ætas ad cardinalatum. *c. i. de reform. sess.* 24. Compertum tamen est leonem X. ad cardinalatum evectum fuisse anno decimo quarto, & dependet id a voluntate Pontificis. Sprengerus *Roma nova fol.* 160 *& seq:* *Aliique passim de ætate & benef. imprimis* autem summa Silvest. de *benef.* §. 3.

SUPER DEFECTU NATALIUM. *pag.* 6. *l.* 19. Spurius est adulterinus, aut naturalis; cum utroque dispensare potest Episcopus in canonicatu ecclesiæ cathedralis, alioque beneficio simplici, non autem pluribus simplicibus, uti nec in iis, quæ curam animarum annexam habent. *Summa Sylvestr. voce beneficium tit.* 3. §. 11. *& seq.* Illegitimi enim reputantur in gradu vel statu prohibito geniti. *Cap. cum inhibitio, de clandest. desponsat.*

CANONICATUS. *pag.* 6. *l. ult.* Est jus percipiendi fructus in ecclesia collegiata seu cathedrali, a canone sive regula, unde Canonici, quos latinè regulares dixeris. Qui quam regulariter jam olim etiam vixerint testatur wolcuinus Abbas, homilia de Zizania: *Rara*, inquit ille, *avis in terris hodie Canonicus a canone vitæ. Unde ergo? audi unde. Est namque canon vitæ, & est canon pecuniæ, videlicet alicujus pensionis certæ. Unde solet dici: solve mihi canonem meum, id est, pensionem meam. Eja ergo, o Canonice, inveniamus canonem tuum, a quo derivaris, id est a canone pecuniæ, non a canone vitæ, id est, a canone regionis, non a canone religionis.* Rivetus *in cassandri consult. adv. Grotium.*

PRÆBENDA. *pag.* 7. *l.* 1. jus percipiendi proven-

tus in ecclesia collegiata, competens tanquam uni de collegio, natum ex canonia, sicut filia ex matre, a canonia tamen sejunctum, daturque alicui, non ratione divini officii, sed pro labore aliquo temporali, ut magistro in scholis docenti, *c. possessiones* 16. *q.* 1. Advocato, procuratori, syndico. *c. Quicunque* 12. *q.* 2. Laur. Banck.

UT MITIUS AGATUR CUM GRADUATO. *pag.* 7. *l.* 13. Graduatus ille barbarè dicitur, qui in sacris ordinibus est constitutus. Nemo enim potest nisi per gradus ecclesiæ ad summum sacerdotium pervenire, nam casum appetit, quicunque ad summa loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quęrit ascensum. Ant. Cucchus *instit. juris can.*

CATHEDRALIS. *ibid. l.* 19. Episcopales ecclesiæ dicuntur cathedrales ob honorem cathedræ. *gloss. in extravag. Execrabilis Jo.* 22. Annib. Rochus *fol.* 39.

PRÆCEPTORIÆ. *pag.* 8. *l.* 31. Barbara vox est a præceptor derivata: dignitas cui olim adjunctum onus docendi juventutem, quemadmodum constat collegia Canonicorum Caroli M. adhuc temporibus Scholas pietatis & doctrinarum fuisse, in quibus non solum S. canonicæ scripturæ, sed aliarum etiam artium liberalium studia viguerunt. Unde remanserunt nomina hæcce: *Scholasticus*, *Cantor*, *Canonici*, *Vicarii*, *Custos*. Himmelius *tract. de canonic. p.* 14. Testatur hoc ipsum Hospinianus *lib.* 3. *cap.* 4. *Post hæc*, inquit, *tempora emerserunt Canonicorum cœtus, qui regendarum scholarum, in quibus bonæ Artes & omnium diligentissime Theologia traderentur, provinciam in se receperunt. Neque enim alium in usum instituta fuerunt initio eorum, quos Canonicos vocamus, collegia, quam ut essent scholæ ecclesiasticæ (videlicet principaliter) in quibus tam viri quam adolescentes dogmata S. Religionis Christianæ pure addiscerent,*

nec

nec non ad ecclesiarum potissimum administrationem præformarentur. Hoc ex Eugenii II. Pontificis Romani qui vixit circa A.C. 830. sanctione, quæ extat *dist.* 37. *can. de quibusdam locis* 12. Leo item IX Pontifex Rom. circa A.C. 1040. scholas ut Canonici instituerent, mandavit, uti patet *Caus.* 12. *q.* 1. *can. Necessaria* 3. Himmel. *de canon. sup. cit.*

PROVISIO *pag.* 9. *l.* 26. Est alicujus electionis illegitima annihilatio, seu revocatio, devolutione ad superiorem facta. *C. statuimus. Extrav. de elect. & elect. potest. in* 6. Exempli gratiâ: ecclesia quædam sibi elegerat pastorem inidoneum & illo officio indignum, illa electio devolvitur ad superiorem immediatum, qui alium loco indigni illius electi substituit, quæ correctio, seu per superiorem facta substitutio *provisio* vocatur. Vide gloss. *ad dict. c. statuimus.*

IN LIBRO Joan.xxii. *pag.* 12. *l.* 5. Vixit ille ad annum C. 1316. de eo testatur Didacus Stella *in cap.* 22. *Lucæ, asseruisse eum, quod animæ sanctorum non visuræ essent Deum, usque ad sæculi ultimum diem.* Fuit præterea homo corradendis nummis studiosissimus: testis est Polydorus Virgilius *lib.* 8. *cap.* 2. ubi inquit: *Dein Ioannes xxii. ineundæ rationis studiosus, qua rem angustam domi juvaret, collegium scribarum Apostolicorum primus numero distinxit, qui literas proprio ingenio dictatas conscriberent, nonnullaque alia munera obirent, atque in illud suos scribas pretio duntaxat adscitos voluit. Taxationes item constituit, per quas taxatis, hoc est, æstimatis sacerdotiis, quæ ipse contulisset, caperetur vectigal.* Atque hoc ipsum ex hac Taxa fit palam: duplo enim pluris quorundã beneficiorum ecclesiasticorum redemptionem taxavit, quam successores; unde in ecclesiæ thesauris immensam vim auri & argenti, nempe millies viginti quinque millia aureorum, quæ summa viginti quinque milliones,

sive ut nos loquimur 250 tonnas auri excedit, reliquisse legitur. *Vide sis Ant. Archiepis. Florent. parte tertia. tit. 21. cap. 6. §. 15. fol. m. 136.* qui & addit; *non legi aliis temporibus ecclesiam fuisse locupletiorem.*

SIMONIA. *pap. 13. l. 9.* Nihil aliud est quam studiosa voluntas, sive cupiditas emendi vel vendendi spiritualia, vel spiritualibus annexa, quæ & tunc committi dicitur, cum quid pro personis ecclesiasticis deducendis in sedem, vel sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu pro nubentium benedictionibus accipitur. Appellata autem est a Simone Mago, qui primus hujus detestandi sceleris author fuit. *Lancelot. lib. 4. t. 3.* Hinc conjectare licet, num ab hoc crimine libera sit illa ecclesia de qua Æneas Silvius, postea Papa Pius II. queritur. *Nihil est,* inquit, *quod absque argento Romana curia det, ipsa manuum impositio & Spiritus Sancti dona venduntur, nec peccatorum venia nisi nummatis impenditur. Epistol. 66. ad Joan. Peregallum. Lugd. apud Joan. de vingle* 1505.

PROPTER ADHÆSIONEM ANTIPAPÆ. *pag. 14. l. 25.* Quales variis temporibus varii fuere. *Erant,* inquit Bellarminus *lib. 4. de Pont. cap.* 14. *eo tempore* (1410.) *tres qui Pontifices haberi volebant, Gregorius XII. Benedictus XIII. & Joannes XXIII. Nec poterat facile judicari, quis eorum verus ac legitimus esset Pontifex.* De Urbano vj & clemente vij author fasciculi temporis ad annum 1374. scribit. *Scisma XXII. omnium quę ante fuerunt pessimum & subtilissimum: adeo enim perplexum fuit, ut etiam doctissimi & conscientiosi viri non valerent discutere, cui esset magis adhærendum, & fuit continuatum per annos 40. cum grandi scandalo totius cleri, & grandi jactura animarum propter hæreses & alia devia, quæ tunc pullulaverunt, eo quod non esset disciplina in ecclesia contra hujusmodi. Et ideo ab isto Urbano sexto, usque ad Martinum*

num quintum, *nescio quis fuit Papa*. hæc ille, & ex eo Paulus Langius *chron. Citizens. fol. m.* 842.

PRO TRANSLATO DE CATHEDRALI AD METROPOLITANAM. *pag.* 15. *l.* 26. Episcopi in quatuor classes divisi sunt, videlicet: simplices Episcopos, Metropolitanos, Archiepiscopos & Patriarchas. *Episcopi* singulis civitatibus cum dioecesi præsunt. *Metropolitani*, qui & *Archiepiscopi* quandoque nuncupantur, singulis provinciis præsident. Provincia autem dicitur, quæ habet decem aut undecim civitates. *Archiepiscopi* seu *Primates* dicuntur, quibus Metropolitani subjiciuntur, cœterique ejus provinciæ Episcopi. Ejusmodi sunt Cantuariensis, Aquiliensis & Bituricensis. *Patriarchæ* proprie sunt illi summi patres, qui primum post summum Pontif. locum obtinent: suntque numero quatuor: Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolymitanus. Ant. Cucchus *inst. juris can. fol.* 11. Hæc autem translatio Episcoporum inducta est, vel ex utilitate, vel ex necessitate, pertinetque ad solum Apostolicæ sedis antistitem. Lancel. *lib.* 1. *tit.* 18.

MUNUS BENEDICTIONIS. *pag.* 17. *l.* 3. Benedictio ministrorum ecclesiæ est duplex: prima rerum, puta aquæ, vestium ac vasorum. Secunda personarum, quæ dicitur benedictio super populum: & duplex est, nempe solennis quam facere possunt Episcopi solum in tota sua diœcesi: Archiepiscopi in tota provincia, cum visitant: legati in terminis suæ legationis: & Abbates quibus ex privilegio permissum est. Altera simplex, & hęc fit a sacerdotibus in missa, absente Episcopo, aut de mandato ejus interpretativo, cum presens est. Silvester in *summa, voce Benedictio.*

FORMA DANDI PALLIUM. *pag.* 17. *l.* 17.

l. 17. Pallium est insigne Metropolitanorum ornamentum, quod de corpore beati Petri sumitur, pastoralis officii plenitudinem designans. Sed eo nec semper, nec ubique Metropolitanus uti poterit (id enim soli Romano Pontifici dum Missarum celebrat solemnia permittitur:) verum in sua tantum provincia, ac certis duntaxat diebus: Nec alteri commodari poterit, & cum eo quisque sepeliendus. *Lancelot. lib.* 1. *t.* 11. Sunt & quidam Episcopi, qui ex indulto Apostolico pallio utuntur, ut Lucensis in Thuscia, Papiensis in Lombardia; Bambergensis in Germania. *Cura autem conficiendorum & conservandorum palliorum ad Subdiaconos Apostolicos pertinet, qui ex lana munda & alba illa hoc pacto conficiunt. Sanctimoniales monasterii S. Agnetis vel religiosi qui sunt in illa ecclesia, offerunt quotannis agnos duos albos super altare illius ecclesiæ in die festivitatis S. Agnetis, dum in missa solenni cantatur Agnus Dei: qui agni recipiuntur a duobus* Canonicis *ecclesiæ Lateranensis, & ab eis postea consignantur Subdiaconis Apostolicis, qui agnos ipsos in pascua mittunt, quoad veniat tempus tondendi ipsos agnos opportunum. Ex his agnis lana tondetur, quæ mixta cum alia lana alba & pariter munda reducitur in filum, ex quo pallia hujusmodi contexuntur latitudine digitorum trium reducta in orbem, ita ut humeros præsulum ambiant. Sic confecta pallia per Subdiaconos portant ad basilicam principis Apostolorum, & per* Canonicos *basilicæ ponuntur super corpora Petri & Pauli Apostolorum sub altari majori: ubi factis ex more vigiliis, illa per noctem dimittunt, deinde restituunt Subdiaconis, qui in loco honesto ea conservant.* Cerimonial. Rom. *lib.* 1. *cap.* 5. *de pallio.*

EPISCOPUS TITULARIS. *pag.* 17. *l.* 28. Episcopi quidam ecclesiarum quæ in partibus infidelium consistunt, clero carentes & populo Christiano, vagabundi & perpetuam sedem non habentes, *Titulares* vocantur.

Con-

Concil. Trident. *seff.* 14. *cap.* 2.

COMMENDA. *pag.* 18. *l.* 6. Vocabulum Latinum non est, nec Latinis authoribus usitatum: familiare tamen Canonistis. ἔτυμον nominis investigat Silvester: *Commenda*, inquit, *ecclesiæ nunc per syncopam dicitur, quasi comedenda: quia scilicet ecclesia quæ est in commenda, comeditur & voratur: olim autem a commendando dicta est.* summa Silvest. *voce commenda, Num.* 1. Commendata, id est, collata in gubernationem sive administrationem. Annibal Rochus *fol.* 132. Ex duplici autem causa ecclesia consuevit commendari rationabiliter: primo ad utilitatem ecclesiæ commendatæ: secundo ad honestam subventionem commendantis. Fumus *aurea armilla, voce commenda.* Quod autem commendæ non fiant in rem ecclesiarum præterquam ex Silvestri testimonio jam adducto, vel hinc etiam patet, quod Carolus Quintus & filius ejus Philippus subditis suis Brabantis peculiari indulto Anno 1549. caverint, Abbatias, prælaturas aut dignitates deinceps non dandas in commendas quod indultum belgico idiomate conscriptum ita habet. Item, **datmen geen Abdyen/ prelaturen oft dignityten van onsen lande van Brabant/ van nu voort ane in commenden en sal geven/ doen oft laten geven/ in geender manieren. Ende dat wy alle neerstigheyd sullen doen om reductie te gekrijgen ende te hebben aen den stoel van Rome van der Annaten van alle Cloisteren ende Godtshuysen die daer inne beswaert mogen zijn.** Ita **blijde incomste den Hertogen van Brabandt in voortijden by haeren Landts-heeren verleent. art. 56.**

RECONCILIANDI ECCLESIAS. *pag.* 20. *l.* 16. Cum ecclesiæ aut homicidio, etiam citra sanguinem, aut seminis vel sanguinis humani effusione, fœdantur, ea labes vino aquâ diluto, & cinere abstergenda est,

est, quę appellatur, *Reconciliatio*. Si ecclesię contiguum sit cœmiterium, pollutâ ecclesiâ & ipsum pollutum erit, nec debebit quis in eo ante absterſionem sepeliri. *Ant. Cucchus lib.2. t.11.*

QUOD ELECTUS POSSIT RECIPERE ORDINES EXTRA TEMPORA *pag.24. l.10.* Certa tempora statuta sunt, extra quæ nefas est ordinibus quempiam aggregari, nam statis quatuor anni tempestatibus, quibus ab ecclesia indicuntur jejunia, & sabbatho, quod diem Dominicam, quę de passione dicitur, præcedit, quæ media quadragesimæ hebdomada est, sacri ordines expleri possunt. Aliis diebus non possunt, nisi ab ipso summo Pontifice, nec consuetudine ulla hoc jus mutari potest. Ant. Cucchus *lib.1. t.6.*

SI DETUR COADIUTOR. *pag.26. l.11.* Accidit interdum, ut pastor senio aut corporis valetudine impeditus, aut sanæ mentis consilio destitutus, super suum gregem excubias ducere non possit: eapropter vir providus & honestus illi in coadiutorem adjungendus est, per quem tam Episcopo, quam populo utiliter consulatur: cujus datio, cum de causis majoribus esse constet, ad sedem Apostolicam, nulla obstante consuetudine, referenda est. Lancelot. *lib. 1. tit. 16.* Concil. Trident. *seſſ. 25. cap. 7.*

SEQUESTRUM SUPER SIMPL. *pag. 28. l.3.* Sequestrum scriptum illud, quod de sequestratione conficitur. Martinius *in Lexico*, de hac sequestratione videtur argere Concil. Trident. *seſſ. 21. cap. 8.* *curent* inquit, *iidem Episcopi congruentibus remediis, etiam per sequestrationem fructuum, ut quæ renovatione indigent aut restauratione, reficiantur.* Ad quæ verba Soteallius: *Fructus*, ait, *ecclesiarum quæ renovatione indigent, ab ordinariis sequestrari poſ-*

possunt, ut ecclesiæ reparentur; etiamsi illæ essent militum Hierosolymitanorum, hæc ille ad *locum cit.* Est ergo *sequestratio* nihil aliud quam rei de qua controversia est separatio, depositio & possessionis interdictio: fitque ex voluntate partium, ut lite finitâ res victori detur. *Sequester* ille est, apud quem res religiosa deponitur a pluribus, & sequestratur, ut ei, qui in causa vicerit, reddatur. *vocab. juris. voce sequestrum.*

LITERÆ PRO ACOLITHO PAPÆ. *pag. 29. l. 10. Acoluthi sedis Apostolicę octo sunt ordinarii. hi etiam cum Pontifex apud lectum paramenti, & similiter in ecclesia est celebraturus, & induitur sacris vestibus, circumstant genuflexi, & ornamenta subministrant Diaconis Cardinalibus. In supplicatione, & divinis officiis celebrante Pontifice, candelabra, intorticia, ampullas vini, & aquę, thuribulum cum navicella incensi, vas aquæ benedictę, cum opus est, & similia portant, & de illis cum tempus est, serviunt. Debent igitur cum Papa est celebraturus omnes interesse: quando autem non est celebraturus, tres ad minus intersunt, & maximè in vesperis: & tunc portant secum superpellicea, quia unus ex eis debet servire de incenso; & duo alii de candelabris, dum Papa dicit orationem. Et supra rochetum debent habere superpelliceum. In eorum defectu auditores rotę juniores serviunt.* verba sunt cerimonial. Rom. *lib. 3. cap. 25.*

PRO CAPELLANO *pag. 29. l. 12.* Capellanatus est officium aulicum, magis tamen ecclesiasticum. Capellanorum autem officium est, partim portare crucem ante Papam, partim levare caudam Sottanæ, partim privatæ illius inservire missæ, & ubi pontificaliter Papa capellam visitat, portare mitras & regna ante crucem. Sprenger. Roma nova fol. 30.

HO-

HONORIS. *ibid.* Officia honoris potius, quam multæ jurisdictionis sunt, vel majora, vel minora. Majora sunt 1. *præfectura Romæ*, collata antiquitus certis familiis, eo gaudebat, quod ante imperatorem Romam intrantem portaverit baculum imperialem. 2. *Mariscallatus*, collatus familiæ Savellorum, habens jus carceris Savellici, & custodiam conclavis Pontificialis. 3. *Protonotariatus.* Sunt autem Protonotarii numero duodecim, quorum olim erat scribere vitas Sanctorum, hodie interveniunt consistoriis semipublicis, & consuluntur aliquando de rebus arduis honoris ergô, & imprimis in Canonizatione Sanctorum. 4. *Advocatio* consistorialis, qua qui splendent, orationes dicunt in consistoriis publicis.

Minores officiati sine jurisdictione.

Scriptores pœnitentiariæ.	*Equites S. Petri.*
Scriptores Apostolici.	*Equites S. Pauli.*
Cubicularij Apostolici.	*Equites Liliorum.*
Scutiferi Apostolici.	*Equites Pii.*
Secretarii Apostolici.	*Equites Lauretani.*
Scriptores Brevium.	*Archivista.*
Giannizari.	*Portio.*
Plumbistæ.	*Præses.*

Sprengerus Româ nova *pag. m.* 62, 63 & 64.

LITTERA PASSUS. *pag.* 29. 16. Litteræ publicæ fidei, Vulgo een gelepdt-brief ofte paspoort. *Buchl.*

GABELLARIUS, GABELLA. *pag.* 29. *l.* 18. Voces propriè Italicæ, *la Gabella*, est vectigal, tributum aut census principi pro mercimoniorum apportatione vel exportatione solvendus. *L. Banck.* vox hodie apud casuistas usitatissima. Invenies eam etiam in decret. con-

concilii Basileensis *sess.* 8. *decret ult: xv. kal. Jan.* 1433. *Gabellas, & alia onera per eundem D. Eugenium impositas; seu imposita cassat, revocat, irritat & annullat haec S. Synodus in N. D. congregata.*

DOHANA. *pag.* 29. *l.* 22. Tam terrestris quam maritimi tributi ac vectigalis onus significat, & porro locum ubi vectigalia solvuntur. *Banck.* *Vectigal*, inquit Silvest. de Prierio, *a vehendo dictum, est illud quod datur pro ducatu per terram alicujus, ut securius vadat, & alicubi vulgariter dicitur gabella vel duana, quorum vocabulorum vulgarium rationem assignare non est facile. Igitur vectigal, guidagium, & gabella ac duana sunt idem.* summa Silvest. *voce gabella. tit.* 1. *n.* 4.

TABELLIONATUS. *pag.* 30. *l.* 7. Munus conficiendi instrumenta, quae publicam faciunt fidem. Ministri hujus officii etiamnum dicuntur Notarii: olim tamen Tabellionis vel Tabularii nomen huic officio peculiarius fuit. Creantur autem Notarii, authoritatemque publici sui officii recipiunt tantum a Papa aut Imperatore. sed & ab illis quibus Papa Imperatorve eam potestatem speciali privilegio impartiti sunt, ut tabelliones creare possint. Quales hodie sunt sacri Lateranensis, aulaeque & imperialis consistorii comites atque vicecomites, quorum sane haudquaquam mediocris est dignitas, cum illi & inter spectabiles referantur & proconsulibus Gratiani constitutione adaequentur. Utrum vero & reliqui principes, comites, civitates & universitates creare propria authoritate Notarios possint? Et receptum est, id posse. Ars Notariatus. fol. m. 2.

OFFICIUM SERVIENTIUM ARMORUM. *pag.* 30. *l.* 10. Horum fit mentio in cerimoniali Romano; *servientes*, inquit, *armorum debent esse honestè arma-*

armati, cum suis baculis argenteis in manu. cerem. Rom. *lib.* 3. *cap.* 3. Videntur igitur servientes armorum persimiles iis, qui in academiis nostris Bedelli vocantur.

MARESTALLATUS. pag. 30. l. 17. Sic jam olim vocem illam scribi solitam patet ex aurea bulla Caroli quarti ad annum Christi 1356. *Ducem vero Saxoniæ*, inquit, *sacri imperii Mareſtallum tenebuntur conducere Rex Bohemiæ, Maguntinus & Magdeburgensis Archiepiscopus.* Hodie tamen Mareschalcus dicitur. *Marschalcus*, inquit, Junius, *tribunus militum, vel militaris, cujus munus erat milites in castris continere*, *Marschalck* eum Belgæ vocant. Italice *Maliscalco*, præfectus est, nempe *Governatore delli esserciti*, id est gubernator exercituum ut Gall. *Mareschal de camp.* Martin. *Lexicon.*

POTESTARIA. *pag.* 30. *l.* 19. Vox item barbara, significat tamen hic præfecturam, seu potestatis officium. *Banck.*

MALLEATUS. *pag.* 30. *l.* 20. Vox æque barbara, ac prior, interim tamen a *Mallo* deduci, conjicere licet. Est autem *Mallus* in legibus antiquis locus judicii. Frid. Lindenbr. *in gloss. ad antiq. ll. gloss. Mallum generale majus judicium. Mallstadt locus malli, sive judicii. Mallare in judicium vocare. Mallorbergium plebs quæ ad unum mallum convenire solet.* Atque ita potestaria malleatus nihil aliud videtur esse, quam præfectura superioris judicii. *Mart. Lex.*

OFFICIUM THESAURARII PATRIMONII. *pag.* 30. *l.* 21. Dicunt, Constantinum imperatorem occidentis imperium, totam Italiam, cum ipsa urbe Roma Silvestro & ejus successoribus perpetuo dono tradidisse. Extat ejus donationis privilegium ex

actis

actis Silvestri desumptum *dist. 96. can. Constantinus.* Hanc donationem B. Petri patrimonium vocant. Falsam interim hanc esse donationem testatur Hieron. Paulus Barchin. Litterarum Apostolicarum vicecorrector *in pract. cancell. fol. m. 123.* his verbis: *Quod donatio Constantini etiam de facto non fuerit, lege Laurentium Vallam, & Papam Pium in dialogo. Nec de tali donatione quidquam legi apud probatum historicum, præsertim eos qui scripserunt illa ætate, vel illi proximâ. Nam nec Eusebius, qui fuit diligentissimus narrator rerum Christianarum, meminit: quod tamen nullo modo videbatur omittendum. Nec Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Basilius, Joan. Chrysostomus, nec Amianus, nec historia tripartita, nec ipsemet Damasus Papa in sua Chronica, nec Beda, nec Orosius meminerunt. Et constat per quam 300 annos post Constantinum Imperatores tenuisse gubernacula urbis & Italiæ, per duces, præsides & exarchos urbis Roman. usque ad tempora Innocent. II. ut patet aperte in chronicis & historiis. & de Justiniano patet l. 1. & 2. de offic. præfec. prætorio. & in proœmio institut. & in epistola inter claras: ibi firmat nostrum imperium. & in l. 1. fi. c. de vet. jur. enucl. & in l. bene a Zenone. Et in vita Phocæ Imperatoris legitur impetrasse Pantheon Bonifacium Papam ab eo. Unde ergo habuerit terras ecclesia vide gesta Caroli Magni & Pipini, & Pium in dicto dialogo, & collecta novissime per D. Bartholomæum de Platina bibliothecarium qui omnia instrumenta pertinentia ad statum ecclesiæ in temporalibus, præsertim circa acquisitionem terrarum, & aliorum jurium & censuum collegit in valde magno volumine, ad cujus collectionem etiam operam nostram præbuimus in revidendo & de dicta donatione & curatione lepræ Constantini lege, quæ late scribit Renus Episcopus Paduanus in historia sua de vitis Pontificum.* Hæc pract. Cancell. Barchin. *fol. m.* 123. & 124.

COLLECTORIA. *pag.* 30. *l.* 24. Collectoria a collecta dicitur qua voce usus Cicero de *orat.* 233. & ex

Scotti opinione significat pecuniam quæ colligitur a multis, ut fieri solet in diversoriis a convivis, & aliis in locis. Budæus autem collectam vocat taleam. *Indictio*, inquit, *quam taleam vocamus, antiqui, collationem vocabant. Cicero etiam collectam dicit. Græci ἔρανον apellant & συμβολήν.* annot. prior. ad pand. *fol.m.* 341. Cum igitur talea sit tributum seu axactio, officium collectoriæ nihil aliud fuerit, quam jus ejusmodi collectæ colligendæ.

CASTRUM, OPPIDUM, CIVITAS, VILLA. *pag.*31. *l.*6. *& seq.* hoc differunt, quod *civitas* secundum Canonistas dicatur, quæ habet Episcopum. Annibal Rochus fol. 12. *Oppidum* autem dicatur terra murata non habens Episcopum. *Castrum*, quasi casa alta & fortis, & munita muris, seu vallo. *Villæ* seu vici denique dicantur ædificia sine muris vel fossis, secundum Bart. *in extravag. qui sint rebelles.* vide Han. Rochum *fol.* 34. & 35.

COMITIVA. *pag.*31. *l.*20. Honor comitivæ vicinus fuit illustribus, spectabilesque anteibat. *Cassiod. epist.* 12. *lib.*6. *Briss.* ita Calv. in Lexico.

EMPHYTHEOSIS. *pag.* 32. *l.* 8. Insitio seu plantatio. In jure est certus contractus, ubi in emphyteusin dari dicitur fundus quem dominus in alium transtulit, ut cultiorem reddat, & sub certæ pensionis solutione, vel perpetuo, vel in longissimum tempus retineat. Initio autem steriles terræ hoc contractu concedebantur, ut plantatione & cultura meliores redderentur. Ideo a fine sic est appellatus. ἐμφυτεύειν est inserere. *Mart. Lex.*

INFEUDATIO REGNI SICILIÆ. *pag.* 32. *l.* 9. Papa Clemens V. in Clem. pastoralis, *de sentent. & re judic. Rursus*, inquit, *non est silentio relinquendum*, *quod*

quod ipse Rex Siciliæ noster & ecclesiæ Romanæ ratione regni prædicti, notorie subditus, homoque ligius, & vassallus in eodem regno continuum habet domicilium. Hotom. in bruto fulm. Sixti. *V. fol.* 106. Nec tantum hoc Siciliæ, sed plura alia sibi arrogat Rom. Pontifex. De Anglico Augustin. Steuchus Papæ Bibliothecarius *in lib. de donat. Constant.* hanc Alexandri III epistolam ad Guilielmum Anglorum regem scriptam exhibet. *Novit*, inquit, *prudentia tua Anglorum Regnum, ex quo nomen Christi ibi glorificatum est, sub Apostolorum principis manu & tutela extitisse. Nam ut bene nosti, Angli fideles erant, & piæ devotionis respectu ac cognitione religionis annalem pensionem Apostolicæ sedi exhibebant.* Hujus autem pensionis meminit Christianus Massæus *ad annum* C. 847. *Andulphus*, inquit, *Rex Angliæ provinciam suam Rom. ecclesiæ tributariam fecit, constituens qualibet domo nummum argenteum quotannis dari.* Maff. *fol. m.* 210. Sub Innocentio tandem III accidit, ut Rex Angliæ Stephanum Cardinalem a Papa missum in Cantuariensem Archiepiscopum admittere nollet, quare Papa furens dictum Regem hostem ecclesiæ pronunciat, universum regnum sub interdicto posuit, quod duravit sex annis, quatuordecim septimanis & duobus diebus. & cessaverunt, inquit Paris, *apud Molin. novit pap. fol. m.* 919. *in Anglia omnia ecclesiastica sacramenta, præter solummodo confessionem & viaticum in ultima necessitate, & baptisma parvulorum. Anno demum* 1211. *Innocentius Ioannem excommunicavit, & omnes subditos ab ejus fidelitate absolvit, & regnum prædæ exposuit. Sicque periculis undique circumventus Ioannes resignat coronam suam cum regnis Angliæ & Hiberniæ in manus Domini Papæ, cujus tunc vices gerebat Pandulphus ejus legatus & Charta subscripta confirmat ex communi Baronum consilio*, cujus hæc verba: *pro remissione omnium peccatorum nostrorum, & totius generis nostri, tam pro vivis, quam pro defunctis, Domino Papæ innocentio & ejus catholicis Sacerdotibus prædicta regna*

habere concedimus, Et exinde tradit ei, suisque Innocentius regna illa hominii legii lege possidenda, ut amodo illa, & ab eo, & ecclesia Romana tanquam secundarius recipiat & teneat, deque propriis & specialibus reditibus eorum, mille marcas esterlingorum annuatim percipiat: in festo scilicet S. Michaelis 500 marcas, & in pascha quingentas scilicet pro regno Anglię, & trecentas pro regno Hiberniæ: idque salvis per omnia B. Petri denariis: & si ipse, vel aliquis successorum contra hęc attentare pręsumat, nisi rite admonitus resipiscat, a jure regni cadat. Hæc Matt. Paris. De aliis regnis Papæ feudatariis vide sis Hotoman. *in bruto fulm. Sixti v. in crim. sacrilegii.*

QUOD CIVITAS NON POSSIT INTERDICI. *pag.* 33. *l.*29. Interdictum est sententia a judice ecclesiastico lata, quæ divina officia prohibet palam celebrari, & sacramenta ecclesiastica ministrari. Interdici autem solent vel homines, vel loca, vel utrumque simul. Homines quidem interdicto supponuntur, cum alicujus provinciæ, civitatis aut castri incolis divinis interdicitur, & eo casu his exclusis, peregrinis autem admissis, in ecclesiis celebrari licet. Locorum interdictum est, cum provincia, regnum, diœcesis, civitas &c. interdicuntur, quibus locorum interdictis homines nunquam continentur, quin extra loca interdicta possint sacrorum celebrationi interesse, ecclesiastica sacramenta accipere, & sepulturæ ecclesiasticæ concedi, nisi ex his sint, quorum odio ea loca interdicta fuerint. Homines autem & loca interdicto subjacent, cum nec incolæ in locis interdictis, nec extra illa loca sacris interesse licet. Ejusmodi interdicto involuta erat Anglia tempore innocentii III. anno 1211. quod quidem duravit sex annos & tres menses. *Et cessaverunt*, inquit Paris. *in Anglia omnia ecclesiastica sacramenta. corpora quoque defunctorum in civitatibus & villis efferebantur, & more canum in biviis & fossatis sine orationibus*

onibus & sacerdotum ministerio sepeliebantur. ex Matth. Paris. Molin *novit papiſ. fol. m.* 919.

UT JUDÆA FACTA CHRISTIANA POSSIT RECIPERE HÆREDITATEM CONSANGUINEORUM SUORUM. *pag.* 34. *l.* 25. Judæorum æque ac hæreticorum, quos vocant, bona in regno Pontificio publicari palam eſt. de his inquit Cucchus, *Bona quoque omnia hæreticorum publicantur, quamvis eis filii ſint orthodoxi, quæ bona, ſi eorum domini hæretici in clericatu ſint, vel temporali eccleſiæ ditioni ſubjecti, eccleſiæ fiſco addicentur, vel ſi ab aliqua eccleſia ſtipendium habeant, ipſi eccleſiæ quæ ſtipendium eis ſuppeditabat, applicabuntur: ſin laici illi ſint, laicorumque ditioni pareant, laicorum item fiſco bona eorum vendicabuntur.* Ant. Cucchus *inſt. juris can. lib.* 4. *cap.* 3. *Lancell. lib.* 4. *tit.* 4. §. *bona haeret.* De judæis vide weſenb. *ad cod. lib.* 1. *t.* 9.

LAICUS. *pag.* 36. *l.* 16. quaſi popularis. Laicum enim vulgo attrectabile ſignificat, ſicut ſacrum dicitur & ſanctum, cujus contactu populo interdictum eſt. Budæus *in pandec. fol.* 753. *Clerici*, inquit Cujacius *ad Novell.* 3. *juſtin.* ſic definiuntur, *qui divino cultui miniſteria religionis impendunt. Hujuſmodi ſunt Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi &c. Qui autem nullum habent, ut loquuntur, clericorum χῆμα, plebeii appellantur, idiotæ, laici, mundani.* Martin.

BEGUINÆ. *pag.* 38. *l.* 2. Mulieres ſunt religioſæ nulli voto aſtrictæ, in ſacro muliebri contubernio viventes, quamdiu illis gratum eſt. Joachim. Hopperus a beghinnen, id eſt, incipere deducit: quod principium ſive initium quoddam rei monaſticæ ponant. *Kilian.* Veriſimilius tamen Mangoldus, *mulieres Beguinæ*, inquit, *alias Beguttæ & Beghinæ a Beggha Pipini regis filia dictas affirmat.* Quæ cum nulli promittant obedientiam, neque regulam

aliquam probatam profiteantur, religiosis non accensentur. Beguardus & Beguina vel Begutta sunt viri & mulieres tertii ordinis qui etiam aliter vocantur fratres de pœnitentia. Et dicit Joan. quod Beguinarum genus perniciosum est, nec de facili alios quoque religiosos admittunt, a quibus omnibus modis est cavendum. 18. *q.* 2. *diffinimus &c. perniciosam.* de his vide. *Cle.* 1. *de reli. do.* ubi Hostien. idem dicit. Et vide Cle. *ad nostrum de hæred.* ubi damnatur secta talium Beguardorũ & Beguinarum. *vocab. juris. Anno* 1517. *Paris. voce Beguardus.* Hinc deducitur *Baghijnhof*, cœnobium ubi hujusmodi mulieres degunt, quale Guicciardino teste insigne extat ad Mechliniam Brabantiæ: *proxime urbem*, inquit, *Machliniam & juxta portam D. Catharinæ, petenti Antverpiam amplissimum quoddam & memoratu dignum occurrit cœnobium, arcis pene ad instar constructum, & muris undique late prorsus diffusis circumdatum, in quo pulcherrima etiam ædes est, Divo Alexio Ordinis Præsidi sacra, cum innumeris fere iisque percommodis domibus. Degunt autem in eo perpetuo amplius mille quingentæ, nonnunquam & mille sexcentæ virgines sacræ, unius omnes & ejusdem professionis.* Hæc Guicciard. *in descript. Machliniæ.*

QUOD REX HORA MATUTINALI IN NATIVITATE DOMINI POSSIT CORAM SE ENSEM EVAGINATUM TENERI FACERE, SICUT CONSUEVIT FIERI CORAM ROM. PONTIFICE. *pag.* 38. *l.* 17. In nocte nativitatis Domini nostri Jesu Christi consueverunt Romani Pontifices ensem benedictum cum quodam capello ducali ornatum candidis margaritis in formam columbæ alicui magno principi, si præsens est, dare: vel si non sit præsens, ad aliquem regem vel alium principem per aliquem ex suis transmittere. Figurat autem Pontificalis hic gladius potestatem summam temporalem a Christo Pontifici ejus in terris vicario collatam,

latam, juxta illud: data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. & alibi: dominabitur a mari uſque ad mare, & a flumine, uſque ad terminos orbis terrarum. lib. ſacrar. cerim. *lib.* 1. *cap.* 5. De benedictione illius gladii idem cerimoniale: *Pontifex*, inquit, *indutus amictu, albâ, cingulo, & ſtola, ſi placet, benedicet enſem, ut in prima parte ſupra poſuimus. Deinde aſſumptâ cappâ de carmaſino, præcedente cruce, & ſubſequentibus Papam Cardinalibus, quia non habet mitram, vadit ad capellam, unus ex clericis cameræ enſem cum galero de bevaro, cum perlis præfert ante enſem: & factâ oratione in faldiſtorio ante altare Pontifex vadit ad ſedem ſuam a duobus Cardinalibus Diaconis aſſiſtentibus deductus, & cum ſederit, ipſi Cardinales recidunt, ſedentque in locis ſuis inter alios Cardinales. Cum vero Papa fuerit in eccleſia, clericus cameræ enſem cum galero prædicto ſuper altare ad cornu epiſtolæ exponit.* . . . paulo poſt: *Et nobilis finita quarta lectione dum cantatur reſponſorium, ante Pontificem per cerimoniarium ducetur, & ibi ante gradus ſolii, depoſito ad manus ceremoniarii galero, facit reverentiam altari, deinde Papæ, ad quem converſus ſtans evaginat gladium, & tertio cum ejus mucrone terram tangit, vibratque deinde ter, & tandem tergit eum ſuper brachium ſiniſtrum & reponit in vaginam: deinde recedit Papa cum omnibus Cardinalibus, Prælatis & Officialibus, enſis etiam cum galero, ſi ille, cui datus eſt, præſens ſit, per ipſius familiarem ante eum in ſuo loco procedentem portatur. Alioquin ſi abſens ſit, per clericum cameræ ante crucem ad cameram Pontificis reportatur, ubi manet uſq; ad Miſſam Majorem.* Hæc cerim. Rom. *lib.* 2. *de matut. noctis Nativit. Chriſti, fol.* 164 *& ſeq.*

GALEA. *pag.* 40. *l.* 5. Genus navigii ſeu triremis, unde
Armo caput galea, pelagus percurro galea.
Sic vetus dictionar. ſed vox latina non eſt. Italis *galea* & *galera*, a corbita in ſummo malo, geleri inſtar in navigiis

prominente: vel Sagæ populi, apud quos cum Janus navigio ſalvus evaſiſſet, ratem galerim dicerent: ut eſt in libro qui Xenophontis fertur de æquivocis. Salmuth *ad Panciroll. lib* 1. *fol.* 243.

SALMA. *pag. eadem l.* 21. Vocabulum illud cum Barbarum ſit, nuſquam reperitur. Itali exprimunt illud voce, *ſoma*, eſtque onus unius vehiculi vel plauſtri, ſeu certa quantitas, quæ uni ſarraco, quod a duobus equis vel mulis vulgo trahitur, imponi poteſt. *Banck.* Interim interpres libelli, cui nomen Pauswinckel, vocat onus illud *een ezelslaſt*, & in margine addit, editionem Gallicam eodem modo vocem illam referre. *Pauswinckel. fol.* 54.

SOLEMNIZARE. *pag.* 40. *l.* 24. Vox ficta, a ſolemnis ſeu ſolemnitas, quæ nomen accepit ab eo quod ſolet. Solemnizare autem matrimonium proprie eſt ritus & ceremonias matrimoniales palam excercere; quod Tacitus, cuncta nuptiarum ſolemnia celebrare dixit. *annal. lib.* 12. *cap.* 5.

TEMPORE A IURE PROHIBITO. *p.* 40. *l. ult.* Tempus feriarum quantum ad nuptias ſecundum S. Thomam *in* 4. *diſt.* 32. Eſt ab Adventu uſque ad Epiphaniam, propter communionem, quæ ſecundum antiquos canones fieri in nativitate communiter ſolet, & a ſeptuageſia uſque ad octavam Paſchæ, propter communionem paſchalem: & a tribus diebus ante aſcenſionem uſque ad octavam pentecoſtes. ſumma Silveſt. *de matrim. tit.* 7. *quæſt.* 2.

FAUTORIA. *pag.* 41. *l.* 17. cum Latinum non ſit, conjectare licet, hic pro favore & benevolo affectu poni. Banck.

TRANS-

TRANSLATIO STUDII. *pag.* 42. *l.* 16. Studium hic ponitur pro schola, universitate seu Academia, & passim reperitur apud historicos illorum temporum, quibus barbaries in scholis regnabat. *Exigebantur*, inquit Gaguinus, *a clero decimæ, & de majoribus ecclesiis, dum pastore orbatæ erant, primi anni proventus legebantur: id annatam vocant, quam cameræ Apostolicæ deberi Romani contendunt. Neque id sine Ducis Andegavensis conscientia fieri rumor erat, exactionis siquidem partem capientis. Eas ob res, cum scholastici non pauci scholam relinquerent, Studii Parisiensis Rector contione advocata Joannem Ronceum Picardum deputat, qui de hujusmodi dispendiis ad Regem, Andegavumque ducem orationem habeat.* Gaguinus *lib.* 9. *fol. m.* 93.

PORTATILE. *pag.* 42. *l. ult.* *Altare* duplex est, unum scilicet *stabile*, quod in ecclesia firmum est & fixum: alterum *viaticum seu portatile*, quod urgente ita necessitate transfertur & portatur. In quo conceditur celebrari in ecclesia non consecratâ, in viâ, in castris, & inter hæreticos quos vocant, ubi altaria non sunt fixa. Hoc altare ex lapide excisum tantæ debet esse latitudinis & longitudinis, quod in eo capi possit pes calicis & hostia consecrata. Et sic habens calicem minimum, potest conficere, in parvissimo, ut barbare loquitur, lapide. Silvester in summa: & Fumus in aurea armillâ, *voce altare.*

CONFESSIONALE. *pag.* 44. *l.* 23. Est locus ubi ipsa peccatorum confessio fit; & in locis celebrioribus ut plurimum sedes ab utrâque parte fenestellam habens cancellatam, per quam confitens peccatorum sarcinam in confessarii sinum effundit.

UNIO. *pag.* 48. *l. ult.* Nihil est, quam duarum pluriumve ecclesiarum facta connexio: dicta ab uniendo, ex eo quod plures ecclesiæ in unum conjungantur. *Unionem*

autem duæ ſunt ſpecies, *perpetuæ* aut *temporales*. *Perpetuæ* ſunt, quæ fiunt ut ſine præfinitione temporis perdurent. *Temporales* ſunt, quę ad certum tempus, puta, ad alicujus vitam inſtituuntur. Cauſæ vero unionum ſunt, aut *urgens neceſſitas*, veluti cum duæ eccleſiæ adeo ſunt pauperes, ut impoſſibile ſit earum proventus ad victum duorum ſacerdotum ſufficere. Aut *evidens utilitas*, puta, cum ob fructuum tenuitatem non perinde idonei ſacerdotes ad beneficium procurandum inveniantur. Lancelot. *lib. 2. tit* 19. *&* 21.

ABBAS. *pag.* 52. *l.* 9. Titulus hic, & forma appellationis ex Anachoretis primum cœpit frequentari in Chriſtiana religione. Scribunt namque Sozomenus *lib.* 5. *cap.* 10. D.Hieron. in vita Hilarionis. Polydorus Vergil. *lib.* 7. *cap.* 1. Hilarionem Anachoretam in ſaltibus Thebaidis Syriæ primum floruiſſe monachum, a quo plures vivendi formam accipientes, eremi cultum in cœtum tranſtulerunt. Vixit & D. Antonius in Thebaica regione Ægypti, & ibi condidit monaſterium. Hunc innumeri poſtea ſequuti ſunt, qui ſuos duces & præpoſitos nomine patrio *Abbates* dixerunt. Fuit hoc nomen primò tributum monachis, & ſolitariis, venerationis cauſa ab iis, qui ſe tanquam filios edoceri & haberi noverant: poſtea tamen apud quoſdam in ambitionem degeneravit, ut quondam etiam, faſtidita eorum ſuperbia, qui hoc nomine volebant vocari. In quos invehitur ſuperbiam deteſtatus D. Hieronymus dum ait: *cum autem Abba pater, Hebræo ſermone, Syrioque dicatur, & dominus noſter in Euangelio præcipiat, nullum patrem vocandum niſi Deum, neſcio qua licentia in monaſteriis vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquieſcamus*. P. Gregorius ſyntagm. juris univerſi. *pag.* 2. *lib.* 15. *cap.* 13. Eliguntur autem jure Abbates, vel ordinantur illi tantum, qui in regula ejus aſceterii competenter inſtructi fuerint; quo fit, ne laici hujus dignitatis ſint capaces,

ces, nec sæculares clerici aut presbyteri. *Idem Gregor. loco cit.* Hodie tamen principes quos sæculares vocant titulo Abbatum aut Canonicorum opulentissimis fruuntur sacerdotiis, præcipue in Gallia, ubi Canonicorum collegium S. Hilarii in Pictavia pro Abbate habet Regem Galliæ. hinc in proverbium abiit, Abbatem D. Hilarii prima nocte concumbere posse cum regina. Idem Rex Galliæ primus est Canonicus Pictavensium, Manensium, Andegavensium, Turonensium S. Martini, & Canonicus honoris S. Joannis in Lugduno. Ex Henrij Matthieu. *lib. 2. narrat. 5. du regne du Henrij quartienne Roy de France.* Sprengerus Româ nova. *fol. 225.*

BENEFICIA INCOMPATIBILIA. *pag. 54. l. 11.* Puta duo, tria, plurave quibus cura animarum est annexa: nam accipiens secundum beneficium curatum, ipso jure vacat primum; ut in c. de multa. Etravag. de præbend. vide sum. Silvest. voce *beneficium.* Et super his dispensare, secundum Hostiens. est cum licentia Papæ in infernum intrare. Ita Lavacrum conscientiæ Paris. 1526. *cap. 8. de plural. benefic. fol. m. 40.*

PAROCHIA. *p. 54. l. 13.* De hac voce Budæus: *ego vero,* inquit, *non parochias primum, sed paroecias appellatas esse censeo.* πάροικοι *sunt accolæ: quare qui fanum aliquod accolunt, parocci dicti sunt, ejusdem scilicet fani consortes: & paroecia accolarum conventus & accolatus, sacraque vicinia.* Voce *parochi* utitur Horat: *Serm. lib. 1. sat. 5. v. 46.* ad quem locum Acron, *parochi,* inquit, *genus officii, qui solent peregrinis salem & ligna præbere,* sub nomine autem harum specierum omnia hospitibus necessaria intelligimus, uti idem Acron alibi docet. *Sunt qui inde parochias appellatas censeant, quibus singulis sacerdotes sui destinati sunt, ab exhibitione scilicet sanctifici crustuli, sacrosanctique panificii.* Verba sunt Budæi ad reliquas *in pand: annot. pag. m. 232. & 233.*

BUL-

BULLA. *pag.55.l.13.* Licet *bulla* vanitatis sit symbolum, unde, *homo bulla*, *bullatæ nugæ*, apud Varronem & Persium. Constat tamen vocem illam hodie pro sigillo usurpari, quia scilicet litteris majoris momenti in bullæ forma, etiam in capsulis bullatis, appendi solet. Etiam a Græcis posterioribus vox est recepta βȣ́λλα pro sigillo. Hujusmodi bullæ erant quadruplices, aurea, argentea, cerea & plumbea. omnibus utebatur Imperator: Patriarcha vero tantum cerea prasina vel etiam plumbea. Aurea utebatur Imperator in constitutionibus ac mandatis ad reges, Sultanos, ac Toparchas. Idem usus argenteæ. Ad matrem, uxorem & filium cereâ: ad Despotam Patriarcham, Sebastocratorem & Cæsarem plumbea utebatur. Meursius in gloss. Græcobarb. Et hinc *bulla* pro obsignato diplomate ponitur: imprimis literis Pontificum plumbeo sigillo notatis, eorum decreta continentibus. Originem hujus moris investigat Polyd. Virgilius: *Institutum*, inquit, *obsignandi literas Rom. Pontificis plumbo, unde ad posteros manarit, perdiu quæsivi, plumbo tam precioso sese, credo, in viscera terræ rursus abdente, ut ne cuiquam prædæ esset, cum soli Romani Pontifices eo utantur. Equidem satis constat Agathonem, quo sedente magna sedi facta est honoris accessio, in cera annulo impressisse sigilla. Verum postea cum Romanus Pontifex multa irrogaret privilegia, ut diplomata diuturniora fierent, placuit Sthephano tertio, ac deinde Hadriano primo, tabulas Apostolicas plumbo obsignari. Fuit is annus salutis 772. cum ipse Hadrianus factus est Pontifex: nam antiquius non reperitur sigillum plumbeum: quemadmodum constat ante Carolum Magnum Imperatorem literas auro obsignasse Principum Romanorum neminem.* Polyd. *lib.* 8. *cap.* 2. Huic suffragatur Sprengerus: *plumbo*, inquit, *primum in bulla uti cœpit Stephanus*, 3. *&* *Hadrianus* 1. *ad an.* 772. *ut diuturniora essent diplomata. Auro utuntur ubi sigillantur diplomata Cardinalatus collati.* Hæc ille *Româ nova*, *pag.* 36.

AB-

ABSOLUTIO AB EXCOMMUNICATIONE. *pag.* 59. *l.* 12. Excommunicatio est a communione exclusio: ejus duæ sunt species, minor scilicet & major. Minor est, qua quis a sacramentorum participatione arcetur. Major est, per quam quis non solum a sacramentis, verum etiam a communione fidelium excluditur Lancel. *lib.* 4. *tit.* 13. Est & alia excommunicationis species, quæ proprio vocabulo anathema vocatur, eaque fit, cum Episcopum excommunicationem infligentem duodecim circumstant sacerdotes candelas ardentes manibus tenentes, quas sub ipsum anathematis intorti finem in terram projectas pedibus conculcant. M. Ant. Cucchus *lib.* 4. *tit.* 11. Ejus notæ est illud Pontificis Romani fulmen, quo de Iovis sacro ferit omnes hæreticos & piratas, ejecta ex porticu benedictionis ardente facula. Quo fulmine ipse etiam Rex Hispaniæ antiquo more percutitur, sed statim rursus absolvitur & in gratiam recipitur. Fitque hæc cerimonia plerumque in palatii Pontificalis porticu. Sprengerus *Româ novâ*, *lib.* 3. *cap.* 5.

FEUDUM. *pag.* 62. *l.* 6. Usuffructus quidam rei immobilis sub conditione fidei. Vultejus *lib.* 1. *de feud. cap.* 2. ubi alias descriptiones examinans, ait: *plurimi feudum dictum volunt, quasi fedum a fede; quod Italis significat fidem, eo quod feudum detur sub conditione fidei seu fidelitatis.* Hæc ille *loco cit.*

CASALE. *pag.* 62. *l.* 7. Barbarum nomen a *casa* quod Italis domum significat quamcunque, hic pro arce nobilis alicujus poni videtur.

IMPORTANTIA. *pag.* 61. *l.* 8. vox non minus insulsa, quam barbara, hic pro re magni alicujus momenti ponitur. Forte ab Hispanico *importancia*, vel Gallico

lico

lico *importance* vel Italico *importanza*, propterea hic dicitur, confirmationes quasdam magnæ esse importantiæ, scilicet quod pondus habeant, & majoris sint æstimationis. *Banck.*

AUDIENTIA. *pag.64.l.8.* Licet Cicero variis locis hac voce tantum pro audiendi attentione, ut Scottus eam interpretatur, utatur; authoribus tamen sequioris ævi longe aliud significat, nempe copiam seu facultatem colloquendi, ab Italico, audienza. Item pro loco ubi illa colloquendi copia conceditur, ita reperitur in thesaur. magn. ling. Toscan. *Audienza, si chiama alle volte il luogo, nel quale si da audienza.* Belg. **een audientie-kamer.** Significat etiam judicium atque notionem quæ Episcopo in clericos & monachos competit. Hinc *Auditorium*, quod idem ac locus judicii: ita Paulus jurisconf. *in l. contra. ff. de re judicata*, ubi inquit: *is qui ad majus auditorium vocatus est, si litem inchoatam deseruerit, contumax non videtur.* Item *Auditores*, id est, judices, quales auditores Rotæ seu judices supremi curiæ Rom. quales hodie, XII. numerantur. Et Auditores contradictarum, quales in curia Rom. XIV. Banck.

ALMUTIUM. *pag.64. l.22.* Reperio hanc vocem in concilio Basileensi, ubi ejusmodi extat decretum 9. Junii 1453. *Horas canonicas dicturi cum tunica talari ac superpelliceis mundis ultra medias tibias longis ecclesiam ingrediantur, non capucia, sed almutia vel pireta in capitibus tenentes.* Hinc apparet almutium capitis esse tegmen Canonicorum, quo cum rectori parochialis ecclesiæ ordinarie uti non liceat, dictam summam in taxa expressam solvere cogitur.

CAMPANILE. *pag. 65. l. 11.* Locus sublimis seu turris, ex qua campanæ suspenduntur: id colligere li-

cet ex Anibale Rocho cum inquit: *Hoc signum est quod locus sit publicus, si habeat campanam levatam in altum, ut puta in campanili vel simili, quia ista non solent esse in privatis locis.* Roch. *fol.* 64.

UXORARI. *pag.*65. *l.*28. Pro uxorem ducere ponitur barbarè.

MAGISTRARE. *pag.* 68. *l.* 4. *Magistrare*, inquit Festus, *regere & temperare est: unde magistri, non solum doctores artium, sed & pagorum, societatum, vicorum, colloquiorum, equitum dicuntur: quia omnes hi cæteris magis possunt: unde & magistratus, qui per imperia potentiores sunt quã privati.* Illo tamen significato hic non sumitur sed potius pro magisterii insignibus decorari, seu magistri honores, licet minus latine, acquirere. De hoc usu ita Ludovic. Vives. de causis corrupt. scient. *lib.* 1. *fol. edit. Colon. mihi* 64. *Sunt,* inquit, *in publicis academiis excogitati quidam velut honorum gradus, non malo utique sententiâ mea consilio. Nam ut Romæ sub Cæsaribus non licebat cuivis de jure respondere, sed cui hoc esset a Principe concessum, ita rectoribus scholarum visum est arcere a professione artium imperitos. Eos vero quos ad hoc magno adhibito judicio & severo examine dignos censuissent, gradu aliquo honoris insignirent, batalarios dixerunt, vocabulo vetere lingua Gallica usurpato in tyrocinio militiæ de iis, qui jam prœlio interfuissent, ideo longe alio quam vulgo creditur etymo: sed non hoc agimus: hinc Licentiatos quasi facta copia quandocunque velint magistros fieri, postremo magistros & doctores. Verum quod scholæ nonnunquam opus esset pecunia ad sumptus inevitabiles velut alendis ministris publicis, gymnasio conservando sarto tecto, imposita est summa pecuniæ iis, qui honores inirent: a primo modica, quæque necessariis impenderetur usibus. Expetiit eum dignitatis locum indignus aliquis, & quod eruditione atque ingenio præstare non poterat, tentavit iis, per quos ageretur, corrumpendis. Alius adorsus est illos gratia, alius promissis,*

missis, alius præsenti pecunia. Ubi semel sancti prius atque incorrupti homines lucri dulcedinem gustarunt, is sensus reliquos omnes semel extinxit: certas statuerunt summas quas illi penderent, qui admitterentur ad honores: quarum pars scholæ & ministris ejus cederet, pars magistris & rectoribus scholarum: nec providerunt quantam literis, artibus, disciplinis, orbi toti, qui ab iis regitur ac disponitur, cladem & ruinam adferrent, promiscue quibuslibet admittendis: sed potentior fuit respectus exigui commodi, quam tanti publici in universam hominum gentem. Itaque quæstuosa res cœpit esse scholarum regimen, & emptum est non secus ac mercimonium promercale, ut revenderet, qui erat mercatus: quæsitum est pretio, ambitu, & ne quid deesset dedecori ac indignitati, armis quoque. Qui erat adeptus, agebat propter quod quæsierat. Nullus locus, nullus honor, nulla dignitas denegata est ei, qui numeraret. Sed ut sciretur, quanti ordinarie emeretur dignitas, statuta est certa summa pecuniæ, quâ minorem nefas est accipere, de majore fas est liceri definitum etiam tempus, & assignati qui examinarent. Nominent mihi vel unum iis ducentis annis rejectum, qui versatus fuerit præscripto tempore in scholis, certam illam pecuniam dependerit, quacunque ætate, conditione, ingenio, peritia, moribus. Si quis non credit, inspiciat tot per Galliam cerdones, sartores, coquos, rhedarios, nautas, fabros, & pejores iis grassatores, latronesque, artium vel magistros vel batalarios. Nec desunt in Germania, nec in Italia. Si quis alibi non invenit, Romæ quærat. verba sunt Lud. Vivis *loco cit.*

OFFICIALES. *pag.* 69. *l.* 21. Ministros vocat officiales. Antiqui prætores, quia cum officio mittebantur in provincias, officia provinciæ nominaverunt; unde officiales dicti apparitores, ministrique ipsorum magistratuum. & hæc est vera verbi significatio. Vulgo *officialis* accipitur pro ipso magistratu. Iulius capitol. officia palatina appellat, intelligi volens officiales, hoc est ministros imperatorios. Sic enim scribit in Gallieno; *cum iret ad hor-*

hortos nominis sui, omnia palatina officia sequebantur. Beroaldus *ad Apulejum.*

D. PAPÆ. *ibidem.* ἔτυμον nominis investigat Annibal Rochus: *Papa*, inquit, *est admirabilis*, & *dicitur a papæ, quæ est dictio admirantis*, & *vere est admirabilis, quia vices Dei gerit in terris. vel dicitur Papa, quasi pater patrum*, & *illud quod fit authoritate Papæ, dicitur fieri authoritate Dei.* Hęc ille *pag.* 2. & *seq.* Melius Duarenus scribit, omnes Episcopos & Presbyteros, qui sanctitate vitæ commendabantur, honoris causa sic olim nominari consuevisse. *No. in cap. si Papa.* 40. *dist.* proferens nonulla exempla, & quod πάππας Græcum nomen a veteribus usurpatum patrem significet, Suida authore; referens Arrianum in Bythyniacis Papam appellari solitum fuisse, sed vulgo receptum esse, ut uni Romano Pontifici hoc vocabulum attribuatur. Hæc ille, *tract. de benef. cap.* 10. *in fine.*

BRACHIUM SÆCULARE. *ibid. l.* 25. Ponitur pro magistratu forensi, qui & *potestas* aliquando dicitur metaphorice, quia in brachiis, Isid. teste, tori lacertorum sunt, & insigne musculorum robur existit. In sacris etiam litteris *brachium* Dei sæpe pro divina potentia sumitur. *Exodi.* 15. *v.* 16. *Deut.* 4. *v.* 34. *Lucæ.* 1. *v.* 51.

CONSERVATORIA. *pag.* 70. *l.* 3. Dictionem hanc a onservare ortam judico. Est autem conservare pristinum jus retinere. *l. per procuratorem* 72. *ff. de procurat.* Unde *conservatores* dicuntur judices ad defendendum aliquos a manifestis injuriis & offensis datis. Ita colligo ex verbis Innocentii 4. *in c. statuimus extrav. de offic.* & *potest. Jud. deleg. in* 6. Ibi: *statuimus, ut conservatores, quos plerumque concedimus a manifestis injuriis* & *violentiis defendere possint, quos eis committimus defendendos: nec ad alia, quam quæ*

judicialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem. Cum autem conservatores illi ordinariè & primariò a Pontificibus dari soleant. *d. c. hac constitutione. extrav. de off. & pot. jud. deleg. in 6.* Et certis quibusdam litteris seu tabulis commissionis ad majorem officii certitudinem & authoritatem muniri, eædem tabulæ dicuntur alias conservatoriæ, seu litteræ conservatoriæ. Banck.

TALLIA. *ibid. l. 16.* a talea, vel talia originem duxisse auguror. Est autem talea surculus præcisus ab utraque parte, ut in terram inseratur. a θάλεια, primus ramorum germinatus: ramus virens: deinde segmentum ex arbore recisum, quod in terram depangitur. *Gloss. Phil. Talia* νωγμὸς, σχίζα, σκυτάλη: truncus, scissura, virga. quæ scriptura etymo vicinior est, vel a taliando, incidendo. Hinc per ἀναλογίαν proportionis, *talia* seu *tallia* pro exactione, tributo, impositione hic ponitur, quia tributum seu exactio a bonis nostris abscinditur vel taliatur. hinc fit, ut *taille* Gallis fit tributum, quod Italis dicitur *taglia, gravezza, impositione.* Specialiter vero *taleæ*, ut & *collectæ* in ea sunt exactionum specie, quæ non habet perpetuam & certam præstationem, interque personalia munera referuntur: Alciat. super verbo extraordinarium. *in. l. placet. 5. cod. de SS. ecclesia.* Banck ex lex. Martinii.

CANONIZARE. *pag. 71. l. 1.* ad canonem examinare, formare, & tanquam per canonem sancire & approbare. Hic tamen in Divorum numerum referre significat; qui ritus apud veteres Ethnicos usitatissimus, teste Dempstero ad Rosinum *lib. 3. cap. 18.* tandem in Christianorum religionem proserpsit. Quando autem sanctorum hæc canonizatio inceperit, dubium est: alii eam referunt ad Leonem 3. quem dicunt ad instantiam Caroli Magni primum canonicasse Suibertum Verdensem. Alii primam canonizationem Stephano seu 2. seu 3. adscribunt. Alii

deni-

denique eam ad annum Christi 770. remittunt. vide Castellinum *de canonizatione.* Solet autem fieri hoc pacto: *postquam* (verba sunt cerimon. Romani) *increbescente fama de excellentia vitæ, opinione sanctitatis & miraculorum coruscatione summus Pontifex sæpe fuerit per Reges, Principes seu populos certior factus, rogatusque ut aliquem vita jam functum ascribendum in sanctorum catalogo, & venerandum ut sanctum decernat, committuntur aliqui Prælati in partes illas ubi sanctus ille vixit & mortuus jacet; horum est solerter de famâ, opinione, & devotione populorum circa sanctum illum inquirere: quam inquisitionem in genere & sine testiū juridica examinatione facere debent, & quæ invenerunt, suis litteris ad summum Pontificem fideliter referre. Pontifex interea Commissariorum relationem proponit sacro collegio. Postea his aut aliis Prælatis committitur provincia testes examinandi de sanctimonia vitæ, fide & miraculis illius sancti, quæ testimonia deinde Auditoribus S. palatii examinanda traduntur, ut videant, an inquisitio & probatio sit legitima & sufficienter facta. Post multas deinde cerimonias, inquisitiones ulteriores, testium examina, quæ hic referre longum, Papa statuta die canonizationis cum Cardinalibus, Prælatis & Officialibus descendit ad ecclesiam; ad porticum Sancti Petri excipitur a Clero urbis in modum supplicantium parato: intrat ecclesiam & ascendit suggestum cum Prælatis & aliis Officialibus referens summarie vitam & miracula cononizandi &c. Tunc procurator causæ instanter petit a Pontifice nomine procuratorio & nomine Principum &c. pronunciari & declarari beatum N. in sanctorum catalogum asscribendum, & ut sanctum venerandum a Christi fidelibus. Pontifex antequam pronunciet, solet protestari hanc in formam: protestamur publicè apud vos præsentes; quod per hunc actum canonizationis non intendimus aliquid facere, quod sit contra fidem aut ecclesiam catholicam sive honorem Dei. Sunt*, inquit Cerimoniale Romanum, *aliqui clarissimi viri, qui dicunt, hoc introductum ex quadam causa, quæ nunc cessat, quia Papa tunc quodammodo cogebatur ad canonizandum quendam contra suam opinionem, & propterea protestabatur. Deinde*

alta voce, sedens tamen cum mitra, pronunciat hunc in modum: Ad honorem sanctæ & individuæ Trinitatis, & exultationem fidei catholicæ ac Christianæ religionis augmentum, authoritate ejusdem Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli & nostra: de fratrum nostrorum consilio decernimus, definimus, bonæ memoriæ N. sanctum esse & sanctorum catalogo adscribendum, ipsumque catalogo hujusmodi adscribimus: statuentes ut ab universali ecclesia anno quolibet in die tali festum ipsius, & officium ejus devote & solemniter celebretur. Hæc & alia Ceremonial. Rom. *lib.* 1. *sect.* 6. *fol.* 64. *edit. Colon.* 1558. Hanc autem inter divos relationem idem liber Cerimoniarum in præfatione libri secundi *fol.* 148. Divorum nostrorum Apotheoses vocat, ut scilicet testatum faciat, hunc ritum ab Ethnicis in religionem Christianam immigrasse: iis autem Apotheosis erat quasi Dei factio aut divinitatis collatio, ut testatur Dempsterus *in paralip. ad cap.* 18. *lib.* 3. *antiquitatum Rosini*, quem vide, ut & plurima ejus instituti exempla apud Kirchman. *de funerib. Rom. lib.* 4. *cap.* 13. & 14. Quenstedt *de sepult. veterum cap.* 13. *in fine fol.* 325.

GUARDIANUS. *pag.* 73. *l.* 29. Idem hic erit, quod apud feudistas *guardio*, custos, a *guardia* vel *guardio*, quæ custodiam vel tutelam notant. plane Italicum est, *guardiano, ch' hà l' officio di guardare*; guardare enim Italis est custodire: a Germanico *warden*, vel *warten*, seu Belgico *waeren*, *bewaeren*. Inde etiam Gallicum *garder*, idem quod Italicum *guardare*. Est itaque Guardianus hic superior inter fratres minores custodiens conventum. Martinii Lexicon & ex eo Banck.

QUITANTIÆ. *pag.* 78. *l.* 16. Nec eum errare judicaverim, qui vocabulum hoc ab Italico *quittanza*, vel Gallico *quitance*, formare vellet. Latinis *apocha* dicitur

a Græ-

a Græco ἀποχὴ. Aliis quietantia dicitur. Utitur hac voce Paulus IV. in bulla confirmationis & ampliationis conſtitutionum Apoſtolicarum : *Quæ præfatæ cameræ eatenus ſolvere quomodolibet obligati erant, generalem quietantiam fecerit; decernens eos ad illorum ſolutionem non teneri, nec ad id cogi poſſe.* Forte etiam quitantia a verbo acquietare, vel κατὰ συγχώρησιν quitare, id eſt, ſibi debitum ſatisfactum fateri, atque ita quietum reddere debitorem. Ex *quietantia*, vel *quittanza* eſt germanicum *quitanzi*, & Belgicum *quytancie* ſeu *quitanci*, ut vult Kilianus. Et a quitare Belgicum **quijten en quijtschelden**: veluti poſt Duflæum probavit Voſſius *lib. 3. de vitiis Lat. ſerm. cap. 38. p. 565.*

EXEMPTIO. *pag.* 80. *l.* 1. Proprie eſt ubi aliqua conventualis eccleſia Canonicorum ſæcularium vel regularium Monachorum vel Monialium ſubeſt Papæ. Harum exemptionum alia eſt univerſalis, alia particularis. *Univerſalis* eſt, quæ cum univerſitate juris ſpectat ad Papam, ita ut Metropolitano aut Diœceſano nihil in eandem juris maneat. *Particularis* eſt, quæ pro parte in certis caſibus ab eorum juriſdictione eximitur, & alias pertinet ad eoſdem. Item exemptionis monaſteriorum duæ ſunt ſpecies, quædam non recognoſcunt ſuperiorem niſi Papam: alia ſunt exempta, quia ſunt ordinum exemptorum, ſicut monaſteria ordinis Ciſtercienſis & ſimilium, & iſta ſubſunt alicui Abbati vel Priori dicti ordinis; quemadmodum etiam loca ordinis S. Joan. Hieroſolymitani. Annibal Rochus *fol.* 80.

MITRA. *pag.* 80. *l.* 15. Capitis erat ornamentum Lydorum imprimis & Phrygum, ut teſtatur Servius ad Virgilii locum *lib.* 4. *Æneid. v.* 216.

Mæonia mentum mitrâ crinemque madentem
Subnixus.

Adde & Arabes eodem uſos capitis geſtamine, *C. Solin.*

polyhistor. cap. 36. Forma ejus, uti suspicatur Dempsterus *ad lib.* 5. *cap.* 38. *Antiquit. Rosini.* erat pileus incurvus, de quo etiam pendebat buccarum tegimen, vittæ quædam, seu teniæ buccas velaturæ. Versicolores fuisse discimus ex C. Plinio *lib.* 35. *cap.* 9. Hoc autem capitis tegmen parum virile habitum, imprimis cum ridimiculum habebat, testatur Turneb. *advers. lib.* 29. *cap.* 25. In veteri tamen Bibliorum translatione mitræ nomen honestâ etiam notatione occurrit. *Exod.* 29. *v.* 9. & 39. *v.* 28. *Levit.* 8. *v.* 13. *Esaiæ.* 3. *v.* 20. Usi etiam sunt ea voce LXX. *Esaiæ.* 61. *v.* 10. & *alibi.* Quibus locis agitur de vestitu sacerdotis, atque mitra ibi propriè sumitur pro cidari seu tiara quæ caput operiebat, eo fere modo, quo orientalium incolarum tiara, quam Turcico vocabulo *torbant* dicimus. Ea linea sive byssina omnis erat simplicissimæ candidissimęque albedinis, teste Aria Montano, in Aarone. Atque inde ab Hebræis, ut & reliquas vestes sacerdotales, uti Polyd. Vergil. *lib.* 4. *cap.* 7. *de invent. rerum* testatur, mitras suas bicornes Episcopi & Abbates Romanenses sunt mutuati.

INDULGENTIA. *pag.* 82. *l.* 7. Polyd. Vergilius originem indulgentiarum inquirens, *ego*, inquit, *originem, quod mei est muneris, quæritans, non reperio ante fuisse, quod sciam, quam D. Gregorius ad suas stationes id præmii proposuerit. Quapropter in re parum perspicua utar testimonio Joannis Roffensis Episcopi, qui in eo opere, quod nuper in Lutherum scripsit, sic de ejusmodi veniarum initio prodit. Multos fortasse movet indulgentiis istis non usque adeo fidere, quod earum usus in ecclesia videatur recentior, & admodum sero apud Christianos repertus: quibus ego respondeo, non certo constare, a quo primum tradi cœperint: fuit tamen nonnullus earum usus, ut ajunt, apud Romanos vetustissimus, quod ex stationibus intelligi potest.* Et subjicit: *Nemo certe dubitat orthodoxus, an purgatorium sit, de quo tamen apud priscos nulla, vel quam rarissima*

fiebat

fiebat mentio, sed & Græcis ad hunc usq; diem non est creditum: quamdiu enim nulla fuerat de purgatorio cura, nemo quæsivit indulgentias, nam ex illo pendet omnis indulgentiarum existimatio. Si tollas purgatorium, quorsum indulgentiis opus erit? cœperunt igitur indulgentiæ postquam ad purgatorii cruciatus aliquandiu trepidatum est. Atque hoc pacto post Gregorium veniarum seges paulatim crevit, cujus messem non exiguam permulti interdum collegerunt & cumprimis Bonifacius IX. cujus tempore hujusmodi venia & quidem plena manu, non concedebatur modo aliquoties, verum etiam teste Platina, velut quæpiam merces, quotidie vel passim vendebatur. Hæc Polyd. *lib.* 8. *cap.* 1. Quo autem pacto indulgentiarum usus irrepserit in ecclesiam Romanam, declarat Cassander: *ex hoc*, inquit, *ritû canonicarum pœnarum, quæ publicè pœnitentibus ad certi temporis præscriptum imponebantur, natæ sunt indulgentiæ. Fas enim erat Episcopis animadversa vel diligentia, vel impotentia, & infirmitate pœnitentis, humaniùs & mitiùs cum illo agere, & de tempore illo, & rigore pœnarum aliquid detrahere & imminuere*, quod videre est in concilio Niceno. can. 11. *quæ pœnarum canonicarum imminutio & relaxatio indulgentia dicebatur, quę hodie ad privatas quoque satisfactiones traducta est, & ab Episcopis ad solum Pontificem Romanum, plenum indulgentiarum tribuendarum jus delatum, circa quarum usum & praxim optimi quique correctionem, & moderationem fieri desiderarunt, ut quæ parum dextrè tractatæ hujus dilacerationis ecclesiæ, præcipuam occasionem dedere. Hic optandum esset, ut Pontifices publicæ paci aliquid concedant.* Georg. Cassander. *in Consultat. ad confess. August. art.* 12. Statuerunt autem quadruplicem thesaurum indulgentiarum. *Primus* est passionis Christi. *Secundus* B. virginis Mariæ. *Tertius* Joannnis Baptistæ. *Quartus* denique omnium Sanctorum. Discipulus de tempore *sermone de sanctis* 46.

FUNDATIO CAPELLÆ. *pag.* 88. *l.* 17. Capella hic ponitur pro parva ecclesia, quæ nec habet

baptifmum, nec cœmiterium, & dicitur a capra, quod olim tabernaculum pellibus caprarum erat coopertum; inde capellanus tum pro facerdote illius ecclefiæ, tum pro parochiano. *dictionar. vetus.* Practici autem Romani diftinguunt inter capellam & capellaniam, nam capellam vocant, quando eft corpus per fe, fi vero altare aliquod fit in ecclefia, vocant illud capellaniam. Annibal Rochus *fol.* 50.

ORATORIUM. *ibid. l.* 19. Cognofcitur ab ecclefia, quod hæc principaliter deputetur ad celebrationem & ad orandum, ac etiam confecretur per Epifcopum eique dos conftituatur, pro miniftris & cultu divino. Oratorium vero non confacretur; nec dos ei conftituatur, neque principaliter fiat, ut ibi celebretur, fed ut ibi oretur. Annib. Rochus. *fol.* 68.

HOSPITALE. *pag.* 89. *l.* 25. Hofpitalium alia nominantur *xenodochia*, ubi pauperes & peregini recipiuntur; alia *pochotrophia*, ubi pauperes pafcuntur; alia *gerontocomia*, ubi fenes & valetudinarii, & propter folam fenectutum homines curantur; alia *orphanotrophia*, ubi pueri parentibus orbati pafcuntur; alia *brephotrophia*, ubi pauperum infantes aluntur; alia etiam vocantur *leprofaria*, alia *eleemofynaria*, alia *mifericordiæ*, alia *incurabilium* (in quibus etiamnum in Italia lue venerea confumpti, tefte Sprengero *fol.* 284. foventur) alia *derelictorum* & *derelictarum*. Rochus *fol.* 60.

POENITENTIARIA. *pag.* 91. *l.* 2. Dicitur locus generalibus peccatorum abfolutionibus Romæ in Vaticano, feu Pontificis palatio deftinatus. ubi xxiv. pœnitentiariæ procuratores, II. ejufdem correctores, & xxviij. fcriptores numerantur. Banck.

SOTULARES. *pag.* 94. *l.* 13. Vox barbara eft & nihi-

nihili, adeoque corrupta, non ex *subtalaris*, neque ex *solea* uti nonnullis placet, sed ex *suo*, unde *sutor* deducta videtur. Antoninus enim id genus calceorum *sutelares* seu *sutilares* vocat cum, inquit: *hic* (Joannes XXII Papa) *fuit natione Gallus, generis sui infimæ conditionis, filius scilicet resarcitoris sutelarium, pauper temporali substantiâ, sed dives ingenio & scientiâ. Ant. 3. parte hist. tit. 21. cap. 4. statim initio.* Idem de Urbano IV. loquens, *Etsi*, inquit, *Urbanus infimæ conditionis fuit secundum sæculi vanitatem, quia filius pauperculi resarcientis sutilares in Francia. Ant. tit 19. cap. 13. pag. m. 76.* vides, ab eo sutilares, seu sotulares vocari, qui nobis calcei dicuntur.

ABSOLUTIO *Pro eo qui* MATREM, SORORE M *&c. Carnaliter cognovit. pag.* 95. *l.* 28. Incestum, ut Plato etiam Ethnicus testatur, Deus odio habet omniumque turpitudinum est turpissima. 8. *de ll.* & vere, nam Deus id flagitii adeo execratur, ut morte etiam piandum jusserit, vide *Levit. 20. v. 11. & 14.* & Paulum 1. *Cor. 5. v. 1.* ubi incestum vocat ejusmodi scortationem, quæ ne inter gentes quidem nominetur. Quinetiam hoc scelus ipsi repugnat naturæ, eo quod bruta ab eo abhorrere comperiantur. Refert Lipsius suo sæculo equum fuisse in Hispania Bætica, quem ait, unguentis & Lenociniis ad matrem incestandam inductum, verum eum ipsum, cognito mox crimine, morsu sibi ipsi naturam abrupisse. Alia exempla quære apud eundem Lipsium *cent. 3.* ad Belgas, *epist. 56.* Item apud Aristot. 9. *hist. animal. cap.* 47. & Ælianum *lib. 4. c. 7. de animalib.* Ecce autem nefandum hoc flagitium legi Dei & naturæ repugnans Romæ tantillo pretio nobis præterpropter stuff. novendecim redimitur.

GUERRA. *pag.* 101. *l.* 9. Bellum non tantum id, quod Imperatoris nomine publicè geritur, verum etiam

quod privatus aliquis ſuſcepit cum ſuas perſequitur inimicitias, unde etiam contentio & diſſidium dici poteſt. Hujuſmodi inimicitia etiam *faida* dicitur, forte a Germanico *feind*, quod Belgis *vyand*. Eſt autem *guerra* a Germ. *werre*, hoc eſt diſſidium, inimicitia, a *wirren*, quod Belgis *warren*. Hiſpanis Italiſque *guerra*, Gallis *guerre* dicitur. Invenies autem, hanc vocem apud Antonin. paſſim. *guerram*, inquit, *quam pacem malunt. tit.* 22. *cap.* 3. §. 5. invenies eam etiam apud Balderic. Guilielm Tyr. Gaufrid. Abb. Matt. Pariſ. alios. *Banck.*

PER FIAT DE SPECIALI. *pag.* 102. *l.* 25. Cum Papa ſignat, vel refertur ad gratiam, vel ad juſtitiam: Si ad gratiam, tunc hoc utitur: *Fiat ut petitur*, annotata prima litera ſui nominis proprii, ut V. G. pro Alexandro VII. F. i. e. Fabius. In juſtitia mutat *Fiat* in *placet*, juxta eandem annotationem ſui nominis. Illud *Fiat* nulli niſi Papæ tribuitur, excepto pœnitentiario, qui ſolus illius uſurpandi habet authoritatem, adjuncto tamen hoc ad differentiam: *Fiat in forma*, *Fiat de expreſſo*, vel *Fiat de ſpeciali*. Sprenger. *Româ novâ pag.* 41.

ABSOLUTIO PRO EO QUI INTERFECIT PATREM, MATREM, &c. *pag.* 103. *l.* 3. Parricidium tam enorme eſt flagitium, ut Solon Athenienſium legiſlator prudentiſſimus, cum interrogaretur cur nullum ſupplicium conſtituiſſet in eum, qui parentem necaſſet, reſponderit: ſe id neminem facturum putaſſe. Cicero orat. *pro Roſcio Amerino*. Apud Romanos veteres patricidæ culeo inſuebantur, quod longa authorum catena probat vetus ſcholaſt. Juvenal. *ad v.* 212. *ſat.* 8. *Parricidis*, inquit, *in culeo clauſis, ad pœnam ſimia & ſerpentes iungi ſolebant.* Idem *ad V.* 155. *ſat.* 13. *Culeo nam inſui conſueverunt, qui hæc ſcelera tentarent, id eſt, parricidæ,*

cum

cum simia & serpente, *& in mare mitti.* Tandem huic pœnæ additi sunt canis & gallus gallinaceus. Testatur hoc Lubin. *ad sat.* 8. *v.* 212. Juvenal: *solebant*, inquit, *parricidæ in culeo, cum simia, gallo, serpente & cane includi, & in flumen abjici, ut ita omnibus elementis privarentur.* vide sis dempster. ad Ros. *lib.*8.*cap.*24.26.29.*&* 34. & Lipsium *ad Senecam* 1. *de clem. cap.*23. At veteribus Romanis longe mitiores posteri, qui parricidio v. aut vij. grossorum multâ veniam & impunitatem dederunt.

DATARIUS. *pag.*112. *l.*14. Plerumque Cardinalis est; cujus est 1. ponere datum in rescriptis: *Datum Romæ apud.......* 2. signare supplicationes in beneficiis vacantibus, non excedentibus reditum viginti quatuor ducatorum sine participatione Pontificis. In reliquis refert Papæ recommendando petentem. Habet salarium duorum millium coronatorum. Huic subsunt. 1. Subdatarius, cujus est expeditiones Datariæ extra locum vacantium beneficiorum per mortem considerare. Salarium illi est mille coronat. 2. *Revisores*, qui revident supplicationes signatas. 3. *Officiales parvæ datæ*, ad quorum munus spectant res parvæ datæ, quæ aliquando ponitur, ut pro exigentia rei possit extendi. 4. *Officialis componendarum*, cui exsolvitur taxa. 5. *Officialis missarum*, qui inserit supplicationes registro, sive publico, sive privato. 6. Revisor dispensationum matrimonialium, qui signat rescripta dispensatoria consanguinitatis, & affinitatis in puncto matrimonii. Inter hæc solum officium componendarum emitur: Cæteri constituuntur gratis a Datario, nisi quod Subdatarius eligatur a Pontifice. Sunt & ulterius, viginti officiales, registratores supplicationum. Sunt & quatuor magistri registrationum. Sunt officiales plumbi, curatores bullarum plumbatarum, & complures alii, quos vide apud Sprengerum *lib.*1. *cap.*5.

JOAN.

JOAN. ANG. ARCIMBOLDUS. *pag.* 113. *l.*25. De hoc agit Guicciardinus: *ſed auxit*, inquit, *indignationem, quod Leo, qui pro innata facilitate, Pontificatum præter tanti officii majeſtatem minus gravitir admiuiſtrabat, Magdalenæ ſorori pecuniam in pleriſque Germaniæ regionibus, ex indulgentiis proventuram dono dederat: quæ in eam rem Epiſcopum Arcemboldum delegarat, eo munere nimis quam dignum, quippe qui ad avaritiam ſuam explendam nihil reliqui faciebat.* Ut ejus emiſſarii de ſuggeſtu declamitare non vererentur ad tinnitum nummuli, in pelvim projiciendi, animas præ gaudio inter flammas exultare, aſtutum ex purgatorio in cœlum evolaturas. ex Guicciard. *lib.* 13. Mornajus *in Myſt. iniquit. fol.* 1367. & Hulſius *in vita Leonis x.*

D. LEONE X. *pag.* 114. *l.* 13. De hoc Paul. Langius monachus in chronico Citizenſi. *Eodem*, inquit, *anno* (1513) *Leo Papa ejus nominis decimus, natione Florentinus, ex potenti ac famigerata de Medicis familia progenitus, omnium Cardinalium convenientia & voto, Iulio defuncto in Apoſtolico ſucceſſit culmine.* & Paulo poſt. *Patrio itaque more (ut opera ejus de eo teſtimonium perhibent) auri ſitientiſſimus eſt, nimirum cum Romanorum avaritiæ Florentinorum acceſſerit cupiditas, aurique ſacra fames creverit in immenſum, creſcitque uſque modo amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. Amore equidẽ auri & nunc Romæ cuncta venalia ſunt: auro mediante Simonia toleratur, præbendarum pluralitas in infinitum conceditur, beneficia dignitateſque cujuſvis qualitatis & Cardinalibus & Protonotariis atque amicis Papæ reſervantur, expectativæ gratiæ ſine numero conceduntur; annatę ſive medii fructus, abſque ulla dilatione temporis exiguntur. Quinimo ipſę annatæ, in quas tempore Calixti Papæ tertii, ad quatuor annos, conſenſerant Principes, non modo adhuc durant, ſed & indies magis creſcunt, duriuſque premunt & opprimunt. Et niſi iidem Principes remedium adhibere procurent, omne ęs & aurum pedetentim hoc*

malo

malo e Germania corrasum & haustum Romam velut in sacculum pertusum & inexplebilem voraginem portabitur. Chron. Citiz. *fol.* 896.

BASILICAM. *pag.* 114. *l.*25. Leonem plenissimas has indulgentias per totius orbis climata sub prætextu profectionis in Turcas disseminasse, constans historicorum est consensus. sed vel hinc patet, eos qui fabricæ basilicæ principis Apostolorum Romæ a Julio II. cæptæ, manus porrexissent adjutrices, earundem indulgentiarum participes fore. Testatur idipsum Langius: *præterea*, inquit, *ex cunctis fidelium regionibus, præsertim Germania, mediantibus indulgentiarum commissariis, sub specie fabricæ basilicæ sancti Petri pecuniam omnimodis aggregare ferventissime annisus est; tametsi ad dictæ fabricæ consummationem prædecessor suus Julius Papa, qui eandem operose & magnifice inceperat, thesaurum reliquerit innumerabilem. Nibilo secius & lente & segniter cæptum opus progreditur. Nec mirum, cum lapides secti in die, noctu (ut dicitur) ad palatium grande Florentinorum de Medicis dictum, quod nunc construitur, clam deferantur, & ipsa pecunia collecta non in usum fabricæ, non contra infideles, sed inter amicos Papæ, Cardinalesque distribuatur.* Chron. Citizense. *fol. m.* 897.

PLENARIAM INDULGENTIAM. *pag.* 116. *l.* 18. *Cum in hunc finem*, inquit idem Langius, *ipse Papa indulgentias maximas & ante (ut declamabant) inauditas octennio per Germaniam duraturas dedisset, & jam pene triennio in Misnia & Saxonia & circumquaque viguissent, & infinita pecunia congesta per Commissarios fuisset, tandem Germani nostri Romanensium & fraudem & astutiam, indulgentiasque prædicantium abusum & avaritiam intelligentes, manus retrahere cœpere: potissimum contra easdem indulgentias, imo (ut dixi) declamantium intolerabilem abusum & excessum, disputante, prædicante & scribente, venerando & profundissimo*

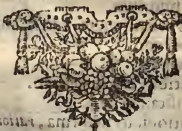
The-

Theologo, patre Martino Luthero, Wittenbergensis Academiæ & conventus, qui sua & doctrinâ & prædicatione mirabili indulgentiarum omnium valorem annihilavit, & prorsus in dubium vertit, populumque ab earundem redemptione avertit. &c. Vide sis Langium monachum Benedictinum in chronico Citizensi *fol.* 897. De his ipsis indulgentiis Christianus Massæus ita refert: *Anno domini* 1515. *Franciscus Gallorum rex accepit a Leone jubilæum divulgandum per Gallias, qui & alia Christiani orbis climata occupavit. Abyssus malorum. Nam sub umbra profectionis in Turcas, inestimabiles thesauros collegerunt. Quarum conflatores & commissarii quidam persuaserunt turbis, ut quicunque daret* 10. *solidos, liberaret animam pro qua daret, a pœnis purgatoriis. Nam pro regula certa tenebant, dominum Deum facere, quidquid ipsi vellent, secundum illud: quidquid solveris super terram erit solutum & in cœlis. Quod si vel jota minus fuisset, quam decem solidi, nihil prodesse concionati sunt. Displicebat hic questus sanctis Ecclesiæ filiis, & cœpit quæstio ventilari de potestate vicarii. Erat in Germania tunc Martinus Luther, qui nimis acriter invectus est in has indulgentias & inter aliqua vera quædam non vera commiscuit.* Hæc Massæus fol. m. 273. editionis *Anverp. apud. Crinit.* 1540. Residuum hujus historiæ quære apud Sleidanum lib. 1.

HUESSEN. *pag.* 118. *l.* 2. Calamo adscripta est hæc vox, uti & *Bartholdo de Dusseldorp. Jacobus Dockenspoel commiss.* & alia in ipso contextu alio charactere notata. Vel hinc patet diplomata hæc aut Romæ, aut alibi in eum usum typis mandata vacuo quodam spacio ad ementium nomina propria inserenda in varias mundi plagas emitti solere. Quod & inde fit palam quod Angli Anno 1591. in duabus interceptis navibus quas Hispaniarum Rex vicies centenis & septuaginta duobus millibus bullarū (twee millioenen eñ twee en t'seventigh duysent bullen) pro vivis atque defunctis onustas in Indiam occidentalem, teste

teste Ioanne Crespino de statu ecclesiæ ad annum 1591. *fol.m.*591. destinarat, repererint. Est autem Huessen ducatus Cliviȩ oppidulum in confinibus Gelriæ haud procul Arnhemio; civitas nempe illa, in qua Arcimboldus, de quo paulo ante, plenissimas illas indulgentias per commissarium suum Iacobum Dockenspoell disseminabat. Anno 1516.

FINIS.

INDEX TITULORUM.

Taxa S. Cancellariæ Apostolicæ.

XXVI. De

F I N I S.

INDEX RERUM ET VERBORUM

Taxæ Apostolicæ.

A.

B.

G.

H.

I.

Indulgen-

N.

O.

P.

Q.

Rapto.

S.

T.

V.

FINIS.

Over de Taxa Cancellariæ.

Diſ-

Pro-

Q.

R.

S.

T.

V.

Wasch/

F I N I S.

